ÑANDE

Léi Guasu

DECIDAMOS

CAMPAÑA
POR LA EXPRESIÓN
CIUDADANA

Editado por
Decidamos, Campaña por la Expresión Ciudadana
Colón 1700 esq. París
Teléfono: 425 850/2
Fax: 421 888

Diseño y diagramación: diseño tercermundo
Compuesto en la familia tipográfica Jeroky, 9/11pts.

Tirada: 1.000 ejemplares
Mayo 2007

con el apoyo de:

Techaukaha

Ñe'ẽndy 16

Moñepyrũmby 19

VORE I · Kuaapyrã Mopyrendaha rehegua, Derecho, Deber ha Garantía-kuéra rehegua 20

TEPYSÃ I · Kuaapyrã Mopyrendahakuéra rehegua

ART.1 · Estado ha tekuái rehegua 21

ART.2 · Pu'akapavẽ jeheguiete rehegua 21

ART.3 · Estado ha tekuái rehegua 21

TEPYSÃ II · Derecho, Deber ha Garantía-kuéra rehegua

MOAKÃHA I · Tekove ha Tekoha rehegua

PEHẼNGUE I · Tekove rehegua

ART.4 · Derecho ojeikovévo rehegua 22

ART.5 · Tortura ha ambue tembiapo vai rehegua 22

ART.6 · Yvypóra rekove porã rehegua 22

PEHẼNGUE II · Tekoha rehegua

ART.7 · Derecho tekoha resãi rehegua 23

ART.8 · Tekoháre ñeñangareko rehegua 23

MOAKÃHA II · Tekosã'ỹ rehegua

ART.9 · Yvypóra rekosã'ỹ ha jeiko kyhyje'ỹ rehegua 24

ART.10 · Tembiguáiramo jeiko'ỹ rehegua 24

ART.11 · Libertad jepe'a rehegua 24

ART.12 · Ñemonambi ha ñembokoty rehegua 24

ART.13 · Deveháre preso jeho'ỹ rehegua 25

ART.14 · Léi pyahu ñembojevykuaa'ỹ rehegua 25

ART.15 · Justicia jejupe apokuaa'ỹ rehegua 25

ART.16 · Defensa juicio-pe rehegua 26

ART.17 · Proceso-hapegua derecho-kuéra rehegua 26

ART.18 · Ñemombe'u rembirupity rehegua 27

ART.19 · Prisión preventiva rehegua 27
ART.20 · Ma'erãpa pena rehegua 27
ART.21 · Tekove ñembokoty rehegua 28
ART.22 · Proceso jekuaauka rehegua 28
ART.23 · Añetegua jehechauka rehegua 28
ART.24 · Libertad, religión ha ideología rehegua 28
ART.25 · Teko tee ñeñanduka rehegua 29
ART.26 · Je'e je'eséva ha ikatúva oñemombe'u rehegua 29
ART.27 · Tembiporu marandu mosarambiha rehegua 29
ART.28 · Marandu jehupity rehegua derecho 30
ART.29 · Tekosã'ỹ periodismo-pe ñemba'apo rehegua 30
ART.30 · Señal electromagnética jerereko rehegua 31
ART.31 · Marandupavẽha Estado mba'éva rehegua 31
ART.32 · Libertad atyrã ha ñeñandukarã rehegua 31
ART.33 · Derecho teko añohapegua rehegua 32
ART.34 · Koty oñembotývare ndojepokóivo rehegua derecho 32
ART.35 · Kuatia máva kuaaukaha rehegua 32
ART.36 · Kuatiakuéra ha comunicación privada rehe ndojepokóivo rehegua 32
ART.37 · Derecho oñembotovévo py'aremiandu oipota'ỹva rehegua 33
ART.38 · Derecho oñepysyrõvo opavavépe ou porãva rehegua 33
ART.39 · Derecho oñemuengoviávo perjuicio rehegua 33
ART.40 · Derecho oñemba'ejerurévo mburuvichakuérape rehegua 34
ART.41 · Derecho ojeguatávo ha ojepytávo tekohápe rehegua 34
ART.42 · Libertad joaju apo hagua rehegua 34
ART.43 · Derecho de asilo rehegua 34
ART.44 · Tetãme ojehepyme'ẽva rehegua 35
ART.45 · Derecho ha garantía-kuéra oje'e'ỹva rehegua 35

MOAKÃHA III · Jojareko rehegua
ART.46 · Yvypora-kuéra peteĩchapanteha rehegua 35
ART.47 · Joja reko añete rehegua 36
ART.48 · Derecho joja kuña ha kuimba'évape g̃uarã rehegua 36
MOAKÃHA IV · Derecho oguerekova familia rehegua
ART.49 · Ñemoñanga rehe ñeñangareko rehegua 36
ART.50 · Derecho ojererekóvo familia rehegua 37
ART.51 · Menda ha joajurei rapykuere rehegua 37
ART.52 · Joaju menda rupi rehegua 37
ART.53 · Mitãnguéra rehegua 37
ART.54 · Mitã ñangareko rehegua 38
ART.55 · Sy reko ha túva reko rehegua 38
ART.56 · Mitã pyahukuéra rembiaporã rehegua 38
ART.57 · Tekove ika'arúmava rehegua 38
ART.58 · Tekovekuéra oĩmba'ỹva derecho rehegua 39
ART.59 · Ñemoñanga mba'e teéva rehegua 39
ART.60 · Mbaretégui ñepysyrõ rehegua 39
ART.61 · Mitã reru yvy ári ha kuña imembýva resãi rehegua 40
MOAKÃHA V · Ypykuéra Retã rehegua
ART.62 · Ypykuéra retã ha ijatykuéra rehegua 40
ART.63 · Ypykuéra reko tee rehegua 40
ART.64 · Imba'e rereko oñondivepa rehegua 41
ART.65 · Derecho ojeparticipávo rehegua 41
ART.66 · Tekombo'e ha pytyvõ rehegua 41
ART.67 · Jejopy'ỹ rehegua 41
MOAKÃHA VI · Tesãi rehegua
ART.68 · Derecho tesãi rehegua 42
ART.69 · Tetã remimoĩmby tesãirã rehegua 42
ART.70 · Tekoporãmba ojoapytépe rehegua 42
ART.71 · Ka'amonge ñevende, hi'u ha jekuera jey rehegua 42
ART.72 · Mba'eapopykue jehecha rehegua 43

MOAKÃHA VII · Tekombo'e ha Aranduka rehegua
ART.73 · Tekombo'e jehupyty ha ma'erãpa rehegua 43
ART.74 · Derecho arandu kuaa pyhy ha ñeporombo'évo jejoko'ỹ rehegua 44
ART.75 · Máva pópepa oĩva'erã tekombo'e rehegua 44
ART.76 · Estado ojapóva'erã katuete rehegua 44
ART.77 · Ñe'ẽ teépe ñeporombo'e rehegua 45
ART.78 · Aporeko ñehekombo'e rehegua 45
ART.79 · Universidad ha mbo'eha yvateve rehegua 45
ART.80 · Viru tekombo'e pytyvorã rehegua 45
ART.81 · Tetã mba'e teéva tembikuaa rehegua 46
ART.82 · Iglesia Católica-pe tembiechakuaa rehegua 46
ART.83 · Tetãygua mba'ekuaa mosarambi ha impuesto jepaga'ỹ rehegua 46
ART.84 · Ñembosaraikuéra ratapyña rehegua 47
ART.85 · Iguýre presupuesto-pe oĩva'erã rehegua 47
MOAKÃHA VIII · Mba'apo rehegua
PEHẼNGUE I · Mba'apo rehegua Derecho-kuéra
ART.86 · Derecho oĩva oñemba'apóvo rehegua 47
ART.87 · Ñemba'apopaite rehegua 48
ART.88 · Ñombojoavy'ỹ rehegua 48
ART.89 · Kuñanguéra mba'apo rehegua 48
ART.90 · Mitãmba'apo rehegua 48
ART.91 · Ara oñemba'apo ha ojepytu'úva'erã rehegua 49
ART.92 · Mba'apo jehepyme'ẽ rehegua 49
ART.93 · Mba'apohárape g̃uarã pytyvõ rehegua 49
ART.94 · Ñemongui'ỹ jehepyme'ẽ rehegua 50
ART.95 · Seguridad social rehegua 50
ART.96 · Mba'apohára joaju rekosã'y rehegua 50
ART.97 · Ñe'ẽ ñome'ẽjoa rehegua 51
ART.98 · Huelga ha paro apo rehegua 51
ART.99 · Mba'apopegua léi ñemoañete rehegua 51
ART.100 · Derecho óga jeguereko rehegua 51

PEHẼNGUE II · Tetã rembijokuaipy rehegua
ART.101 · Estado-pe omba'apovakuéra rehegua 52
ART.102 · Derecho oguerekóva Estado-pe g̃uarã omba'apóva rehegua 52
ART.103 · Jubilación rehegua 52
ART.104 · Oñemombe'uva'erãha katuete ojererekóva ha oñeganáva rehegua 53
ART.105 · Mokõi sueldo jererekokuaa'ỹ rehegua 53
ART.106 · Estado-pe omba'apóva responsabilidad rehegua 53
MOAKÃHA IX · Derecho Económico ha Reforma Agraria rehegua
PEHẼNGUE I · Derecho económico rehegua
ART.107 · Mba'apo he ñemumegua libertad rehegua 54
ART.108 · Mba'erepy gueroguata jejoko'ỹ rehegua 54
ART.109 · Mba'e tee reko rehegua 54
ART.110 · Derecho mba'e apoha ha apytu'ũ rembiapo rehegua 55
ART.111 · Empresa Pública ñeme'ẽ particular-pe rehegua 55
ART.112 · Estado mba'éva rehegua 55
ART.113 · Cooperativa-kuéra rehegua 55
PEHẼNGUE II · Reforma Agraria rehegua
ART.114 · Reforma agraria rembireka rehegua 56
ART.115 · Reforma agraria ha okaraygua akãrapu'ã pyrenda rehegua 56
ART.116 · Yvyguasu rekorei rehegua 58
MOAKÃHA X · Tetã ñemboguatarã Derecho ha Deber
ART.117 · Derecho tetã ñemboguatarã rehegua 58
ART.118 · Voto moĩ rehegua 59
ART.119 · Voto moĩ atyha michĩvévape rehegua 59
ART.120 · Poravokuéra rehegua 59
ART.121 · Referendum rehegua 59

ART.122 · Ñeporanduguasu poguýpe ho'a'ỹva rehegua 60
ART.123 · Tetãygua ikatuha omoñepyrũ léi apo rehegua 60
ART.124 · Partido Político-kuéra reko ha rembiaporã rehegua 60
ART.125 · Joaju política pegua rekosã'ỹ rehegua 61
ART.126 · Partido ha Movimiento-kuéra ikatu'ỹva ojapo rehegua 61
MOAKÃHA XI · Tembiaporã tee rehegua
ART.127 · Léi ñemoañete rehegua 61
ART.128 · Opavave rembipota itenondeva'erãha ha pytyvõ oĩva'erãha rehegua 62
ART.129 · Servicio Militar rehegua 62
ART.130 · Tetã pysyrõhare rehegua 62
MOAKÃHA XII · Jeroviakuéra Leiguasu pegua rehegua
ART.131 · Jeroviaukakuéra rehegua 63
ART.132 · Oho'ỹva Leiguasúre rehegua 63
ART.133 ·«Habeas Corpus» rehegua 63
ART.134 · Amparo rehegua 65
ART.135 ·«Habeas Data» rehegua 65
ART.136 · Juez-kuéra ikatúva ojapo ha ho'áva hesekuéra rehegua 66

VORE II · Tetã rekuái Ñemohenda rehegua 68
TEPYSÃ I · Tetã ha estado rehegua
MOAKÃHA I · Ñe'ẽ ropytakuéra rehegua
ART.137 · Leiguasu pu'akapavẽ rehegua 69
ART.138 · Orden jurídico ñepysyrõ rehegua 69
ART.139 · Tetã reko rechaukaha rehegua 70
ART.140 · Ñe'ẽnguéra rehegua 70
MOAKÃHA II · Tetã ambue ndive ñomoirũ reko rehegua
ART.141 · Tetã ambue ndive ñe'ẽme'ẽ rehegua 70
ART.142 · Ñe'ẽme'ẽ ñemondoro rehegua 71

ART.143 · Tetã ambue ndive ñomoirũ reko rehegua 71
ART.144 · Ñorairõ mbotove rehegua 71
ART.145 · Tetã arigua leikuéra reko rehegua 72
MOAKÃHA III · Tetãygua reko ha Ciudadanía rehegua
ART.146 · Tetãygua tee rehegua 72
ART.147 · Máva tetãygua jepe'akuaa'ỹ rehegua 73
ART.148 · Derecho ñemboparaguairã rehegua 73
ART.149 · Nacionalidad heta rehegua 73
ART.150 · Nacionalidad ỹre jepyta rehegua 73
ART.151 · Nacionalidad honoraria rehegua 74
ART.152 · Ciudadanía rehegua 74
ART.153 · Ciudadanía jeporu jejoko rehegua 74
ART.154 · Poder Judicial añoite ikatúva ojapo rehegua 74
MOAKÃHA IV · Tetã Yvy ñemohenda rehegua
PEHẼNGUE I · Apoukapy opaichagua rehegua
ART.155 · Tetã yvy pu'akapavẽ ha ñembohasakuaa'ỹ ambue akãre rehegua 75
ART.156 · Estado sãmbyhyrã ñemohenda rehegua 75
ART.157 · Capital rehegua 75
ART.158 · Servicio tetãme g̃uarãva rehegua 76
ART.159 · Departamento ha município-kuéra rehegua 76
ART.160 · Región-kuéra rehegua 76
PEHẼNGUE II · Departamento-kuéra rehegua
ART.161 · Departamento sãmbyhyha rehegua 76
ART.162 · Oñekotevẽva rehegua 77
ART.163 · Tembiaporã rehegua 77
ART.164 · Viru tembiapópe g̃uarã rehegua 78
ART.165 · Intervención rehegua 78
PEHẼNGUE III · Municipio rehegua
ART.166 · Jeku'e jehegui rehegua 79
ART.167 · Municipalidad sãmbyhy rehegua 79
ART.168 · Tembiaporã katu rehegua 80
ART.169 · Óga ha yvy jererekóre, jehepyme'ẽ rehegua 81

ART.170 · Guerokopy ñangareko rehegua 81
ART.171 · Categoría rehegua 81
MOAKÃHA V · Fuerza pública rehegua
ART.172 · Ipype oĩva rehegua 82
ART.173 · Fuerza Armada-kuéra rehegua 82
ART.174 · Tribunal Militar-kuéra rehegua 82
ART.175 · Policía nacional rehegua 83
MOAKÃHA VI · Estado política económica rehegua
PEHẼNGUE I · Tetã akãrapu'ã rehegua
ART.176 · Akãrapu'ã mongakuaa rehegua 84
ART.177 · Apopyrã reko akãrapu'ãrã rehegua 84
MOAKÃHA VI · Viru ñeorganiza rehegua
ART.178 · Mba'e herekopy Estado mba'éva rehegua 84
ART.179 · Tributo-kuéra ñemoĩ rehegua 85
ART.180 · Impuesto jo'a rehegua 85
ART.181 · Tributo jojareko rehegua 85
TEPYSÃ II · Estado yta ha iñorganización rehegua
MOAKÃHA I · Poder Legislativo rehegua
PEHẼNGUE I · Opaichagua disposición
ART.182 · Oĩva ipype rehegua 86
ART.183 · Congreso-pe ñembyaty rehegua 86
ART.184 · Ñembyatykuéra rehegua 87
ART.185 · Cámara aty añondiveguáva rehegua 88
ART.186 · Comisión-kuéra rehegua 88
ART.187 · Poravo ha iñeime pukukue rehegua 89
ART.188 · Juramento térã ñe'ẽme'ẽ rehegua 89
ART.189 · Senador-va hekove pukukue aja rehegua 89
ART.190 · Reglamento rehegua 89
ART.191 · Jepoko'ỹ rehegua 90
ART.192 · Informe jerure rehegua 90
ART.193 · Ñehenói ha ñehakã'i'o rehegua 91
ART.194 · Voto de censura rehegua 91
ART.195 · Comisión myesãkãharã rehegua 91

ART.196 · Ojogueraha'ỹva rehegua 92
ART.197 · Ikatu'ỹva rehegua 93
ART.198 · Ambue ikatu'ỹva avei rehegua 94
ART.199 · Mba'aporeja moneĩ rehegua 94
ART.200 · Mburuvichakuéra poravo rehegua 94
ART.201 · Tekokuaaha jepe'a rehegua 94
ART.202 · Ikatúva ojejapo rehegua 95
PEHẼNGUE II · Leikuéra apo ha imoneĩ rehegua
ART.203 · Moñepyrũ reko rehegua 97
ART.204 · Leirã ñemoneĩha ikuaauka rehegua 97
ART.205 · Ñemoneĩ jeheguirei rehegua 97
ART.206 · Aporeko ñembotovepaitérã rehegua 98
ART.207 · Aporeko moambuepa'ỹrã rehegua 98
ART.208 · Mbotoveite'ỹ rehegua 99
ART.209 · Ñembotovepaite rehegua 99
ART.210 · Jehecha pya'e rehegua 100
ART.211 · Oñemboajéva ijehegui rehegua 100
ART.212 · Jehejarei rehegua 101
ART.213 · Ñemboaje ha jekuaauka rehegua 101
ART.214 · Ñe'ẽ ojeporútava rehegua 101
ART.215 · Tembiapo aty'ípe ñembohasa rehegua 101
ART.216 · Presupuesto guasu Tetã rehegua 102
ART.217 · Presupuesto ojeporúva'erãva rehegua 102
PEHẼNGUE III · Congreso pegua Comisión Permanente rehegua
ART.218 · Ipypeguakuéra rehegua 103
ART.219 · Hembiaporã rehegua 103
ART.220 · Tembiapokue mombe'u paha rehegua 104
PEHẼNGUE IV · Diputado-kuéra Cámara rehegua
ART.221 · Ipypegua rehegua 104
ART.222 · Diputado Cámara añoite rembiaporã rehegua 105

PEHẼNGUE V · Senador-kuéra Cámara rehegua
ART.223 · Ipypegua rehegua 105
ART.224 · Cámara de Senadores añoite rembiaporã rehegua 105
PEHẼNGUE VI · Juicio Político rehegua
ART.225 · Aporeko rehegua 106
MOAKÃHA II · Poder Ejecutivo rehegua
PEHẼNGUE I · Presidente de la República ha Vicepresidente rehegua
ART.226 · Imboguata rehegua 107
ART.227 · Vicepresidente rehegua 107
ART.228 · Tekotevẽva rehegua 107
ART.229 · Are pukukue rehegua 108
ART.230 · Jeporavo rehegua 108
ART.231 · Tetãsãme jejupi'ỹ rehegua 108
ART.232 · Tetãsã japyhy rehegua 108
ART.233 · Pore'ỹ rehegua 109
ART.234 · Tetã Sãmbyhyha'ỹ rehegua 109
ART.235 · Ikatu'ỹha rehegua 110
ART.236 · Ikatu'ỹha Leiguasu contra-pe oñesẽ rupi rehegua 111
ART.237 · Ojogueraha'ỹva rehegua 111
ART.238 · República Presidente rembiaporã tee ha hembiaporã katu rehegua 111
ART.239 · República Vicepresidente rembiapopyrã katuete ha ikatúva rehegua 113
PEHẼNGUE II · Ministro-kuéra ha Ijaty rehegua
ART.240 · Tembiaporã tee rehegua 114
ART.241 · Tekotevẽva, tekojogueraha'ỹ ha jepoko'ỹ rehegua 114
ART.242 · Ministro-kuéra rembiapo tee ha hembiapo katu rehegua 114
ART.243 · Ministro aty ha hembiaporã tee ha hembiaporã katu rehegua 115

PEHẼNGUE III · República Procuraduría General rehegua
ART.244 · Oĩva pype rehegua 115
ART.245 · Tekotevẽvakuéra ha imoĩ rehegua 115
ART.246 · Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua 116
MOAKÃHA III · Poder Judicial rehegua
PEHẼNGUE I · Opaichagua disposición rehegua
ART.247 · Tembiaporã tee ha ipypegua rehegua 116
ART.248 · Poder Judicial ku'e jeheguiete rehegua 116
ART.249 · Viru poru jehegui rehegua 117
ART.250 · Ñe'ẽme'ẽ rehegua 117
ART.251 · Juez-kuéra moĩ rehegua 117
ART.252 · Juez-kuéra ñemonguĩ'ỹ rehegua 118
ART.253 · Juez jeprocesa ha jeity rehegua 118
ART.254 · Ikatu'ỹva rehegua 118
ART.255 · Jepoko'ỹ rehegua 119
ART.256 · Juicio apo rehegua 119
ART.257 · Tekotevẽha oñepytyvõ justicia rembiapo regegua 119
PEHẼNGUE II · Corte Suprema de Justicia rehegua
ART.258 · Ipypegua ha oñekotevẽva rehegua 119
ART.259 · Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua 120
ART.260 · Sala Contitucional rembiapo tee ha rembiapo katu rehegua 121
ART.261 · Ministro-kuéra Corte Suprema de Justicia pegua ñemongúi rehegua 121
PEHẼNGUE III · Magistratuta Consejo rehegua
ART.262 · Ipypegua rehegua 122
ART.263 · Oñekotevẽva ha tembiapo arekue rehegua 122
ART.264 · Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua 123
ART.265 · Tribunal de Cuenta ha ambue Magistratura ha temimoĩ pytyvõrãnguéra rehegua 123

PEHẼNGUE IV · Ministerio Público rehegua
ART.266 · Ipypeguakuéra hembiaporã rehegua 123
ART.267 · Tekotevẽva rehegua 124
ART.268 · Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua 124
ART.269 · Jeporavo ha jeiko arekue rehegua 125
ART.270 · Agente Fiscal-Kuéra rehegua 125
ART.271 · Cargo jejapyhy rehegua 125
ART.272 · Policía Judicial rehegua 125
PEHẼNGUE V · Justicia Electoral rehegua
ART.273 · Ikatúva ojapo rehegua 125
ART.274 · Ñemoĩmba rehegua 126
ART.275 · Tribunal Superior de Justicia Electoral rehegua 126
MOAKÃHA IV · Ambue organismo-kuéra Estado pegua rehegua
PEHẼNGUE I · Tetãygua pysyrõha rehegua
ART.276 · Tetãygua pysyrõha rehegua 127
ART.277 · Ta'e ae, ñemoĩ ha ñemoingúi rehegua 127
ART.278 · Oñekotevẽva, jogueraha'ỹ ha jepokuaa'ỹ rehegua 127
ART.279 · Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua 128
ART.280 · Tembiaporã tee rehegua 128
PEHẼNGUE II · Contraloría General de la República rehegua
ART.281 · Heko, hetakue ha oĩ arekue rehegua 129
ART.282 · Mombe'u ha jehechakue remiandu rehegua 129
ART.283 · Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua 130
ART.284 · Jepoko'ỹ, ikatu'ỹva ha ñemongúi rehegua 131
PEHẼNGUE III · Banca Central del Estado rehegua
ART.285 · Heko hembiaporã tee ha hembiaporã katu rehegua 131

ART.286 · Ikatu'ỹva rehegua 131
ART.287 · Ijoaju reko ha iñemongu'e rehegua 132
TEPYSÃ III · Estado de Excepción rehegua
ART.288 · Kuaapyrã, mba'éicharõpa, ipukukue ha arapa'ũnguéra rehegua 133
TEPYSÃ IV · Leiguasu ñembopyahu ha iñemyatyrõ rehegua
ART.289 · Ñembopyahu rehegua 135
ART.290 · Ñemyatyrõ rehegua 135
ART.291 · Tetã Atyuguasupavẽ moĩmbahára pokatu rehegua 136
TEPYSÃ V · Temimoĩ ipahapegua ha sapy'agua
ART.1 · 137
ART.2 · 137
ART.3 · 137
ART.4 · 138
ART.5 · 138
ART.6 · 138
ART.7 · 139
ART.8 · 139
ART.9 · 139
ART.10 · 140
ART.11 · 140
ART.12 · 140
ART.13 · 140
ART.14 · 141
ART.15 · 141
ART.16 · 141
ART.17 · 141
ART.18 · 141
ART.19 · 141
ART.20 · 142

Ñe'ẽndy

Aporeko: *Procedimiento, técnica.*
Ara pa'ũ: *Plazo.*
Arandukuaa: *Cultura.*
Ary Jevyjevy: *Cada año, Anualmente.*
Ary: *Año.*
Ha'e ae: *Libre, por sí solo.*
Jerovia repy: *Fianza.*
Kyhyje'ỹ: *Seguridad.*
Marã: *Mancha, defecto, impureza.*
Mba'ekuaaverã: *Fines científicos.*
Mbotove: *Denegar, rechazar.*
Mbo'ereko: *Sistema*
Moneĩ: *Permitir, consentir, aprobar.*
Ñavõ: *Cada.*
Ñekuave'ẽjoja: *Reciprocidad.*
Nembojevykuaa'ỹ: *Irretroactividad.*
Ñemoñanga: *Familia.*
Ñe'ẽmbohasahára: *Intérprete.*
Ñe'ẽme'ẽ: *Promesa.*
Ñe'ẽngára: *Abogado.*
Poguype'ỹ: *Independiente.*
Pokatu - Pu'aka: *Poder:*
Pu'akapavẽ: *Soberanía.*
Pysyrõ: *Defender*
(oñepysyrõ: *se defiende*).

Teko Marangatu: *Dignidad humana.*
Tekoavy repy: *Multa.*
Tekome'ỹ, tembiapoukapy: *Ley, resolución.*
Tekosã'ỹ: *Libertad.*
Teko'ỹngatu: *Accidente, catástrofe.*
Tekuái: *Gobierno.*
Tekuaitára: *Gobernador.*
Tembiapokue rechaukaha: *Prueba*
Tembiaporã katu: *Atribución.*
Tembiaporã tee: *Deber.*
Tetã rembijokuai: *Funcionarios o empleados públicos.*
Tetãve tee: *Mayoría absoluta.*
Tetave tee'ỹ: *Mayoría simple*
Tuva reko: *Paternidad.*
Yta: *Base, estructura, fundamento.*
Jeroviauka: *Garantía.*
Monyrõhára: *Reparador.*
Ra'ãngavoñaha: *Sello.*
Guero'ỹro: *Condenar, Censurar.*
Ijapy: *Su límite.*
Tembiasakue: *Historia, trayectoria.*
Mbohapy vorégui mokõi: *Dos tercios.*
Irundy vorégui peteĩ: *Cuarta parte.*

Moñepyrũmby

Tetã Paraguái, héra teépe oñembyatýva rupive Tetã Atyguasupavẽ Moĩmbahárape, imandu'ávo Tupãre, ohechakuaávo teko marangatu, omoañetepotávo tekosã'ỹ, joja ha tekokatu omoañetévo tekuái tetãygua remoĩmbýva, tembijokuái rupiguáva, omongu'éva tetãygua voi ha ijaháрe maymáva, omomba'e jeyjeývo ipu'akapavẽ ha ijeiko ha'e ae, ojehe'ávo mayma tetãre, omoañete ha omboaje ko Leiguasu.

Paraguay, jasypoteĩ, 20, 1992-me.

Vore I

Kuaapyrã Mopyrendaha rehegua, Derecho, Deber ha Garantía-kuéra rehegua.

Tepysã I · Kuaapyrã Mopyrendahakuéra rehegua

ARTÍCULO 1 · Estado ha tekuái* rehegua

Paraguái República opaite árama oikóta ha'e ae* ha poguype'ỹ*. Ha'e Estado ojeikoháре leietére ha oñeñangarekoháре tetãyguáre, ipeteĩ ha oñemboja'okua'ỹva ha oguerekopa'ỹva peteĩ hendápe ipokatu* sãmbyhyrã, Leiguasu ha leikuéra he'iháicha. Paraguái retã oipuru iñemboguatáре tekuái tetãygua remimoĩmbýva, jokuaihára rupiveguáva, ijaháре tetãygua maymáva, opaichaguáva, ha ipyendáva teko marangatu* jehechakuaáре.

ARTÍCULO 2 · Pu'akapavẽ* jeheguiete rehegua

Paraguái retãme pu'akapavẽ oĩ tetãyguakuéra pópe, ha ãva oipuru ko Leiguasu omohendaháicha.

ARTÍCULO 3 · Tetã pu'aka* rehegua

Tetãyguakuéra oipuru ipu'aka vóto rupive. Tekuái omboguata oñondive Poder Legislativo, Ejecutivo ha Judicial; maymáva oguereko hembiaporã tee, omanda'ỹre ojuehe; oñomoirũ, oñopytyvõ ha omaña ojuehe. Mavavéva ko'ã Poder ndikatúi ome'ẽ ijupe térã ambuéре, térã peteĩ yvypóra ỹrõ yvypóra atýpe, pokatu oĩ'ỹva léipe, térã ombyatypa ipoguýpe pu'akáva oĩva. Dictadura osẽte voi léigui.

Tepysã II · Derecho, Deber ha Garantía-kuéra rehegua

Moakãha I · Tekove ha Tekoha rehegua

Pehẽngue I · Tekove rehegua

ARTÍCULO 4 ·
Derecho ojeikovévo rehegua

Mayma yvypóra oguereko ijeheguiete voi derecho oikovévo. Ko derecho iñañetéva'erã, ikatúma guive, maymávape oikove ypy guive isy ryepýpe. Juez ndaikatúi ojukauka avavépe hembiapo vaikuére. Estado oñangarekóva'erã mayma tekovére oñembyai'ỹ hag̃ua hete ha iñakãme, héra ha herakuã porãme. Léipe oĩva'erã moõ mevépa peteĩ tapicha ojapokuaa ojaposéva hetégui oipytyvõmbotávo mba'ekuaaverã térã tesãirã.

ARTÍCULO 5 ·
Tortura ha ambue tembiapo vai rehegua

Avavére ndojepuruva'erãi tortura térã ñembosarái vai ojoja'ỹva yvypóra rekóre. Jejukapaguasu, tortura, yvypóra ñembohapykuerekañy mbaretépe, ha jeporojuka políticakuére, jepeve aréma oiko hague, ndopytareiva'erãi.

ARTÍCULO 6 ·
Yvypóra rekove porã rehegua

Estado oñeha'ãne yvyporakuéra rekove iporã hag̃ua, ha upevarã omoĩne tembiaporã ohechakuaáva oĩha imboriahuetéva, oĩmbaporã'ỹva, imitãiterei, ha ika'arúmava. Estado oipytyvõva'erã avei oñemyesakã hag̃ua opa mba'e

tetãygua reko rehegua, mba'éichapa upéva ojoaju akarapu'ã ndive, tekoha ñembyai'ỹ ndive, ha yvyporakuéra reko porãve ndive.

Pehẽngue II · Tekoha rehegua

ARTÍCULO 7 ·
Derecho tekoha resãi rehegua

Mayma yvypóra oguereko derecho oikovévo tekoha hesãivape, oguerekopáva tekoverã. Tenondetegua tembiaporã, tekoháre ñeñangareko, oñembyai'ỹ hag̃ua, iporã porãve hag̃ua, ha péicha omoirũ hag̃ua yvypóra akarãpu'ã. Ko'ã tembipota rapykuéri oku'éva'erã leikuéra ha tekuaitára rembiapo.

ARTÍCULO 8 ·
Tekoháre ñeñangareko rehegua

Léi ohecháva'erã tembiapo ikatúva opoko vai tekoháre. Ikatu voi ojoko umíva umi tembiapo ohechakuaárõ ombyaíne hag̃ua. Ko tetãme ndojejapova'erãi arma atómica, avei arma ahapýva ha onvenenáva tekoha; ko'ãva ndaikatúi ojejapo, ojegueru ambue tetãgui, ojejogua, ojeguereko térã ojepuru; upéichante avei ndaikatúi oñemoinge ko tetãme ko'ãichagua veneno rembyre. Léi omoĩngekuaa voi ko'ã ikatu'ỹva ojeguereko apytepe hetave mba'e ombyaikuaáva tetã resãireko. Léipe oĩva'erã mba'éicharõpa oiko delito tekoha contra-pe ha mba'e castigo-pa oguerekóva'erã. Oñembyaírõ tekoha oñemoporã jey ha ojehepyme'ẽva'erã.

Moakãha II · Tekosã'ỹ* rehegua

ARTÍCULO 9 ·
Yvypóra rekosã'ỹ ha jeiko kyhyje'ỹ* rehegua

Mayma yvypóra oguereko derecho oñeñangarekóvo hese ilibertápe ha kyhyje'ỹre oiko hag̃ua. Avavépe ndikatúi ojejopy ojapo hag̃ua Léi omanda'ỹva, térã ojejoko chugui ojapóvo Léi oproivi'ỹva.

ARTÍCULO 10 ·
Tembiguáiramo jeiko'ỹ rehegua

Ndaikatúi ojeguereko tembiguái ramo yvypórape; upéicha avei ambue poguýpe jeiko, térã jejogua ha ñevende mávape. Léipe oĩva'erã jokuaipy ikatúva ojejapo Estado-pe g̃uarã.

ARTÍCULO 11 ·
Libertad jepe'a rehegua

Avavégui ndaikatúi ojepe'a hekosã'y térã ojeprocesa hekope'ỹ; oĩva'erã mba'érepa ha oikóva'erã he'iháicha Leiguasu ha ambue leikuéra.

ARTÍCULO 12 ·
Ñemonambi ha ñembokoty rehegua

Avave ndikatúi ojejoko ha oñemonambi, mburuvicha'etéva nome'ẽi rire ramo kuatia upevarã, ndaha'éi ramo ojejapyhýva hembiapo vai javete. Opaite oñembokotýva oguereko derecho:

1 Oñemombe'úvo chupe, mamo ojejapyhyhápe, mba'érepa ojereraha preso; ndojejopýivo oñe'ẽ hag̃ua ha oipytyvõvo chupe peteĩ ñe'ẽngára* ijeroviaha. Oporomonambi jave, mburuvicha ohechaukáva'erã kuatia he'íva ikatuha upéva ojapo;

2 Pya'e ojekuaaukávo hogayguápe térã ha'e oipotávape, opytaha oñembokoty;

3 Ojehejávo chupe oñe'ẽ oñe'ẽséva ndive, noiméima guive peteĩ Juez he'íva ndaikatuiha ojuecha avave ndive. Jepémo oĩ incomunicado iñe'ẽngára ndive ikatúva'erã oñe'ẽ, ha mba'evéicharõ ndaikatúi hi'arevévo léipe he'ívagui;

4 Oñomoĩvo chupe, oikotevẽ ramo, ñe' ẽmbohasahára*; ha

5 Oñemoĩvo juzgado poguýpe veinticuatro aravo ohasa mboyve, ojejapo hag̃ua léipe he'íva.

ARTÍCULO 13 ·
Deveháre preso jeho'ỹ rehegua

Avave ndaikatúi oñemonambívo ideveháre. Juez he'íramo upéicha hag̃ua mante, nombohasái haguére hogayguápe hi'upyrã, térã ohepyme'ẽrãngue tekoavy repy* ha jerovia repy*.

ARTÍCULO 14 ·
Léi pyahu ñembojevykuaa'ỹ rehegua

Mba'evéichagua léi ndaikatúi ojeporu ha'e osẽ mboyve oikova'ekuére; oime ramo ou porãve procesado ha condenado-pe mante.

ARTÍCULO 15 ·
Justicia jejupe apokuaa'ỹ rehegua

Avave ndaikatúi ojapo justicia ipo rupi térã ojerure iderecho mbaretépe. Ha katu oñemboañete pysyrõ tee ijeheguíva opavavépe.

ARTÍCULO 16 ·

Defensa juicio-pe rehegua

Avavégui ndaikatúi ojepe'a iderécho oñepysyrõvo juicio-pe. Maymávape ohuzgava'erã tribunal ha Juez upevarã oĩva, ijeheguíva oporombojojáva.

ARTÍCULO 17 ·

Proceso-hapegua derecho-kuéra rehegua

Proceso-pe tembiapo vaikuére, térã mamo ikatutahápe oñecondena, maymáva tapicha oguereko derecho:

1 Ojererekóvo hembiapovai'ỹva ramo;

2 Ojehuzgávo ñemihape'ỹ; ikatuva'erã ambueháicha Juez ohecha ramo tekovẽha, oñepysyrõmbotávo ambue derecho-kuéra;

3 Noñecondenáivo juicio'ỹre, léi osẽva'ekue ojeprocesa mboyve rupi, ndaikatúi avei ojeprocesa tribunal oñemoĩva chupe g̃uarã añónte rehe;

4 Ndojehuzgajo'áivo peteĩ mba'ére. Ndaikatúi oñemoñepyrũ jey peteĩ proceso opamava'ekue, oĩme'ỹramo ojejuhu ikatúva ou porãve oñecondenava'ekuépe, léi proceso rehegua ohechaukahápe;

5 Oñepysyrõvo ha'e aete, térã oñepysyrõukávo ijeroviaha ha'e oiporavóva rehe;

6 Ome'ẽvo chupe Estado reiete ipysyrõhararã ndoguerekóiramo ohepyme'ẽ hag̃ua ijehegui;

7 Oñemombe'upaporãvo ichupe, oñepyrũ mboyve, mba'épa oñemboja hese ha upéicha avei, oñeme'ẽvo chupe kuatia iproceso rehegua ha opaite oikotevẽva, oñembosako'i hag̃ua oñepysyrõvo ha tojehecha chupe toñe'ẽ oñe'ẽséva ndive;

8 Oikuave'ẽvo, ojapóvo, oguerekóvo hesápe ha ombotovévo hembiapokue rechaukaha*;

9 Ndojepurúivo hese tembiapokue rechaukaha ha opaite mba'e ojehekýiva léipe oĩ'ỹháicha;

10 Ikatúvo ohecha ha'ete térã iñe'ẽngára* rupi opaichagua kuatia iproceso rehegua. Umíva ndaikatúi mba'eveichavérõ ojejapo ñemihápe chugui ha sumario ndaikatúi oho pukuvévo léipe he'ívagui;

11 Ohepyme'ẽvo chupe Estado, sapy'ánte oñecondenareíramo, Juez ojejavy rupi.

ARTÍCULO 18 · Ñemombe'u rembirupity rehegua

Avave ndaikatúi ojehekojopy he'i hag̃ua ivaíva ijehe, hembirekóre, iména térã hekoirũre, ha ipariente ag̃ui rehe. Tapicha rembiapo vaikue ndohupitýi hogaygua térã iparientekuérape.

ARTÍCULO 19 · Prisión preventiva rehegua

Nambisã sapy'areírõ g̃uarãguáva ojepurukuaa tekotevẽ jave mante, oipytyvõramo oho porã hag̃ua juicio rehegua tembiapo. Mba'eveichavérõ ndaipukuveva'erãi pena michĩvévagui, ikatuva osẽ chupe hembiapo vaikuére.

ARTÍCULO 20 · Ma'erãpa pena rehegua

Umi tekojejopy oipe'áva tekosã'ỹ ojeaplicáta jahechápa noñemboguatajeýi tape potĩre umi hembiapo vaívape ha avei ojeproteje hag̃ua sociedad. Ndaiporimo'ãvéima araka'eve pena-ramo propiedad jepe'a ha tetãgui ñemosẽ.

ARTÍCULO 21 ·
Tekove ñembokoty rehegua

Opaite oñembokotýva léi rupi ojererekóva'erã óga upeicharãichaguápe ojehe'a'ỹhápe kuña ha kuimba'éva. Imitãva ndaikatúi oñembotývo kakuaavakuéra ndive. Umi ojepyhýva'ekue ojekuaareka hag̃ua hembiapokue, ndojererekova'erãi oñecondenámava apytépe.

ARTÍCULO 22 ·
Proceso jekuaauka rehegua

Ojekuaaukátarõ marandu rupi umi proceso judicial og̃uahẽ mboyve hu'ãme, ojejapóva'erã oje'e'ỹre mba'épa oñepensa hese ha mba'éichapa vaicha opatahína. Ojeprocesávare ndoje'eva'erãi ha'eha katuetei mba'e vai apohare osẽ mboyve icóntrape sentencia ikatuve'ỹmava oñembojevy.

ARTÍCULO 23 ·
Añetegua jehechauka rehegua

Umi juicio ojejapóva oĩgui publicación oheja vaíva máva réra, herakuã porã térã heko porã, ha'érõ delito privado térã conducta privada ija'ỹhápe Juez-kuéra pokatu, he'ígui upéicha ko Leiguasu térã léi sa'i, ndojeporuva'erãi añete rechaukaha ramo umi mba'e vai oiko hague añetehápe térã oje'e haguére ojekuaapaha voi. Ko'ã prueba ikatu ojeporu tetã rembiguái rembiapo vaikuére ha avei umi léi he'iháme ikatuha ojepuru.

ARTÍCULO 24 ·
Libertad, religión ha ideología rehegua

Ojehechakuaa opaite tapicháme hembireroviapykuéra maymáva, ndohóima guive ko Leiguasu ha leikuéra contra-pe. Estado nahembireroviapýi. Estado ojogueraháne

iglesia Católica ndive ta'e ae ñopytyvõ ha poguype'ỹ rupi. Oñemoañete ta'e ae ha poguype'ỹ maymáva tupão ha mba'ereroviapýpe; ko Leiguasu ha leikuéra he'iháicha ikatu oñemba'apo ha ojerereko umi tembireroviapy. Avave ndaikatúi ojejopývo odeclara hag̃ua imba'ereroviapy térã ijideología káusare.

ARTÍCULO 25 ·

Teko tee ñeñanduka rehegua

Maymáva tetãygua oguereko derecho oñeñandukávo oipotaháicha heko tee, oguenohẽvo iñapytu'ũ poty ha ojekuaaukávo ha'echaite. Oñemoañete ikatuha oĩ opaichagua ideología.

ARTÍCULO 26 ·

Je'e je'eséva ha ikatúva oñemombe'u rehegua

Ikatu oje'e ha oñemosarambi oimeháichagua temiandu ha apytu'ũ poty, oñecensura'ỹre, ndohapejokóima guive ko Leiguasu; upévare noñeguenohẽva'erãi léi ojokóva ko'ã derecho. Ndaiporimo'ãi delito de prensa, oĩtarõ jepe delito común oikóva prensa rupive. Maymáva oguereko derecho omoheñói, ombyaty, térã omosarambívo oimeháichagua marandu, ha ikatu avei ã mba'erã ojeguereko opaichagua tembiporu, proivido'ỹma guive.

ARTÍCULO 27 ·

Tembiporu marandu mosarambiha rehegua

Tembiporu marandu mosarambiha, og̃uahẽ rupi opavavépe, ndaikatúi oñemboty ni ojejoko hembiapópe. Ndaikatúi oĩvo prensa isãmbyhyhára jekuaa'ỹva. Noñembojoavyva'erãi avavépe oñeme'ẽ térã oñevendekuévo chupekuéra oikotevẽva prensa-pe g̃uarã, noñehe-

nonde'ava'erãi radio ñe'ẽ rape, ndojehapejokova'erãi mba'eveichavérõ periódico, libro, revista ha opaichagua publicación oguerekóma guive responsable hesegua. Oñemoañete marandu opaichaguáva Léi omohenda porãva'erã publicidad rehegua tembiapo ojeprotege porãve hag̃ua mitã, karia'y, kuñataĩ, umi olee'ỹva ha kuña derecho-kuéra.

ARTÍCULO 28 ·
Marandu jehupity rehegua derecho

Oñemoañete maymávape iderecho oñeme'ẽvo chupe marandu añeteguáva ha hendápe porã oje'éva. Ndaiporiva'erãi avei jejoko oimeraẽva ohupity hag̃ua oimehaichagua marandu mburuvichakuéragui. Léipe oñemoĩva'erã mba'eichaitépa ojejapóta kóva ko derecho ojepuru hag̃ua. Oĩrõ opyta vaíva marandu ijapúva, térã hesakã porã'ỹva rupi, oñemosarãmbiva'ekue, oguereko derecho oguenohẽuka jeýv o iñepyrũ hagueichaite ambue marandu oheja porã jeyva'erã ichupe, ha ikatu avei ojehechakuaa chupe oimeraẽva mba'épe perjuicio oikóva hese.

ARTÍCULO 29 ·
Tekosã'ỹ periodismo-pe ñemba'apo rehegua

Oñemba'apo hag̃ua periodismo-pe, taha'e ha'eháicha, oĩ libertad ha nakotevẽi oñemoneĩ raẽ. Umi perdiodista, ojapokuévo hembiapo, ndaikatúi mavave ojopy chupekuéra ojapo hag̃ua iconciencia he'i'ỹháicha, ahánirirõ katu omombe'u hag̃ua imarandu mamóguipa oguenohẽra'e. Umi omba'apóva marandúpe ikatu ohai oguenohẽ hemiandu, héra reheve, pe Medio omba'apohápe, ojeporavo'ỹre ichugui hembiapokue. Huvicha katu omombe'u kuaa ojoavyha upe temiandu ndive ha ojehekýi upéicha responsabilidad-gui. Periodista-kuérape oñe-

rrekonose ha'eha hembiapokue jára, taha'e tembiapo arandu, mba'e jegua, térã ta'anga rehegua, taha'e aporeko oimeháichagua, léi he'iháicha.

ARTÍCULO 30 ·
Señal electromagnética jerereko rehegua

Umi mba'e jehecha'ỹva omyenyhẽva arapy ha ojeporúva oñemosarambi hag̃ua yvytúre ñe'ẽ, tyapu ha ta'ãnga, umíva Estado mba'e; ha ha'e, omoañetévo tetã pu'akapavẽ, ombohapéva'erã ojeporupaite hag̃ua, tetã mba'e tee rupi, ha omohendaháicha ñe'ẽmẽ haipyre ambue tetãnguéra ndive. Léi oasegurava'erã, oporombojuavy'ỹre, ikatuha maymáva oiporu umi mba'e ha tombipurukuéra hesegua avei, ombyaty ha omyatyrõva marandu tetã rehegua; léi he'íva'erã mba'éichapa ojeporúta, ha jekopyty tetã ambue ndive añoite ikatu omopychi'ĩ ko'ã mba'e jeporu. Mburuvichakuéra oaseguráva'erã ani ojepurútei ko'ã mba'e oñembyai hag̃ua máva reko, hogaygua reko, ha avei oñenega hag̃ua derecho añete ko Lei Guasúpe oĩva.

ARTÍCULO 31 ·
Marandupavẽha Estado mba'éva rehegua

Umi marandupavẽha Estado mba'éva, léi he'íva'erã mba'éichapa oñembohekóta amba'apo hag̃ua, ha oñemoañetéva'era ikatu hag̃uáicha maymavéva aty oipuru peteĩchapa , ojeporavo'ỹre ha ñeporombojoavy'ỹre.

ARTÍCULO 32 ·
Libertad atyrã ha ñeñandukarã rehegua

Mayma yvypóra oguereko derecho oñembyaty ha oñeñandukávo py'aguapýpe, arma'ỹre ha iporãvarã, tekoteve'ỹre upevarã ojerure ñemoneĩ; upéichante avei oguereko derecho ndojejopýivo chupe ko'ã atyrã. Léi sa'ive he'íva'erã

mba'éichapa ojeporúta ko derecho kóva, mba'e aravo ha guataha rupipa, ojeho'ỹ hag̃ua ambuekuéra derecho contra-pe ha ñemohenda léi omoĩva contra-pe.

ARTÍCULO 33 ·
Derecho teko añohapegua rehegua

Ndaikatúi ojepoko añohapegua ha ogapypegua teko rehe, ha avei ñemboaje oĩva'erã teko ogapy rehe. Yvypóra reko ndohóiramo hína ñembohenda tetãpypegua contra-pe, térã ambuekuéra derecho contra-pe, ndo'ái mburuvicha poguýpe. Oñemoañete mayma yvypórape ñangareko heko ogapýre, heko marangatu ha mandu'aporã heseguáre.

ARTÍCULO 34 ·
Koty oñembotývare ndojepokóivo rehegua derecho

Óga imba'e'ỹme ndaikatúi mavave oikéntevo Ikatuva'erã jepe ojeike térã onembotyete, Juez ojapouka ramo léipe he'iháicha. Ikatúta avei ojeike oiko jave upépe tembiapo vai, térã upéva ojejokopotávo oikóta katuetérõ, avei ojejoko hag̃ua ivaíva oikótarõ tapicha térã imba'e tee rehe.

ARTÍCULO 35 ·
Kuatia máva kuaaukaha rehegua

Avavégui ndaikatúi ojepe'a kuatia ikuaaukaha térã omombe'úva hembiapo ỹrõ hembiapokue. Mburuvichakuéra ndaikatúi oheja umi kuatia noiméiramo léi upéicha he'íva.

ARTÍCULO 36 ·
Kuatiakuéra ha comunicación privada rehe ndojepokóivo rehegua

Ndaikatúi ojejavyky umi kuatia peteĩ tapicha mba'eteéva, upéichante avei imarandu térã iñomongetaha carta, telé-

fono, telegrama ha opaichagua, avei hemiñongatupy pe mávape g̃uarãnte ovaléva. Ndaikatúi ojehecha térã ojepe'a chugui ndaipóriramo orden judicial upevarãite osẽva ha tekotevẽtarõ katuete oñemyesakã hag̃ua juicio-pe oikóva. Léi avei he'iva'erã mba'éicharõpa ikatúne mburuvichakuéra ohecha libro comercial ojerahaháp e contabilidad térã registro mba'apo rehegua. Opaite mba'e hekope'ỹ ojekuaáva, ndovaléi ojepuruva'erã juicio-pe. Opaichavévo ojeguerokiririĩva'erã umi mba'e oguereko'ỹva relación oñemyesakãséva hína ndive.

ARTÍCULO 37 ·
Derecho oñembotovévo py'aremiandu oipota'ỹva rehegua

Maymáva ikatu omomarã tembiapopy oheja'ỹva chupe ojapo ipy'a remiandu ha itupã'andu ko Leiguasu ha leikuéra ombohapéma guive.

ARTÍCULO 38 ·
Derecho oñepysyrõvo opavavépe ou porãva rehegua

Mayma yvypóra oguereko derecho, ha'eño ỹrõ ambuekuéra ndive, ojerurévo mburuvichakuérape tomoĩ tembiaporã oipysyrõva tekoha, oñembyai'ỹ hag̃ua; avei oĩ hag̃ua tesãi, ñangareko tetã reko tee rehe, ha consumidor-kuéra derecho rehe; toipysyryrõ tekove comunidad reko iporãve hag̃ua.

ARTÍCULO 39 ·
Derecho oñemuengoviávo perjuicio rehegua

Mayma yvypóra oguereko derecho Estado omuengoviávo chupe, hendápe ha hekópe porã, perjuicio chugui ohupitýva. Léi sa'ive omohendava'erã ko derecho kóva.

ARTÍCULO 40 ·
Derecho oñemba'ejerurévo mburuvichakuérape rehegua

Mayma yvypóra, ha'eño térã ambuekuéra ndive, oguereko derecho ijeheguiete omba'ejerurévo, kuatia rupive, mburuvichakuérape, ha ko'ãva ombohovaiva'erã ára pa'ũme léi he'iháicha. Nombohováiri ramo upe ára pa'ũme he'ise noñemoñeĩriha ojejeruréva.

ARTÍCULO 41 ·
Derecho ojeguatávo ha ojepytávo tekohápe rehegua

Mayma paraguayo oguereko derecho oikovévo hetãme. Tetãyguakuéra ikatu oñemongu'e ilibertápe porã tetãpýre, ova hóga térã hekohágui, oho tetã ambuére ha upéi ou jey hetãme, ogueru imba'ekuéra térã ogueraha ko'águi, ojapóma guive léi ko'ãva rehegua he'iháicha. Jeike ha ñesẽ rehe oñe'ẽva'erã umi léi hesa'ivéva, oguerekokuévo hesa renondépe ko'ã derecho. Pytaguakuéra jeike ovaite'ỹre ko'ápe, léipe oñemoĩ-va'erã ojehechakuaápype tetãnguéra jekopyty ko'ãva ko'ã mba'e rehegua. Pytaguakuéra opytaitémava, ndaikatuvémai oñemosẽ ko'águi Juez nome'ẽirõ kuatia upevarã.

ARTÍCULO 42 ·
Libertad joaju apo hag̃ua rehegua

Mayma yvypóra ikatu oñomoirũ ha ojoaju iporãvarã; upéicha avei avavépe ndaikatúi ojejopy oike hag̃ua peteĩ atyhápe. Léi he'iva'erã mba'éichapa profesionalkuéra ojoajúta. Ndaikatúi ojejapo joaju ñemi, ha umi aty «paramilitar».

ARTÍCULO 43 ·
Derecho de asilo rehegua

Paraguái omomba'ete asilo ñeme'ẽ ijyvýpe ha iñembajádape umi hetãgui oñemuñávape política kuére ha opaite

mba'e upéva reheháp e ojapo haguére, hemimo'ã ha hembireroviáre. Mburuvichakuéra ome'ẽva'erã chupe pya'e porã, kuatia héra kuaaukaha ha salvoconducto oñemongu'e hag̃ua. Mavave ojeasiláva política-kuére ndaikatúi ojereraháv o mbaretépe upe tetã oñemuña haguépe.

ARTÍCULO 44 ·

Tetãme ojehepyme'ẽva rehegua

Avave ndaikatúi ojejopývo ohepyme'ẽ hag̃ua tetãme térã omba'apóvo chupe g̃uarã, oime'ỹma guive léipe, tapykuevéma osẽva'ekue. Ndojejopyva'erãi avavépe ome'ẽ hag̃ua jeroviarepy hateitareíva ha tekoavyrepy ipohyirasáva.

ARTÍCULO 45 ·

Derecho ha garantía-kuéra oje'e'ỹva rehegua

Derecho ha garantía oñembohysýiva ko Léi Guasúpe, nde'iséi oñembotoveha umi ambue asẽva voi yvypóra rekógui, jepevénte ko'ápe noñemoĩri. Ndaipóri haguére léi orreglamentáva, nde'iséi oñembotove kuaaha térã ndojejapói hag̃ua mba'evérõ umi derecho ha garantía.

Moakãha III · Jojareko rehegua

ARTÍCULO 46 ·

Yvypora-kuéra peteĩchapanteha rehegua

Opaite oikóva ko República-pe peteĩchapánte hekokatu ha ideréchope. Ndaikatúi oñeporombojoavývo. Estado ojapóne tekotevẽva upéicha oiko hag̃ua. Joja'ỹ rehe ñangareko ndojehechava'erãi oñeporombojoja'ỹva ramoguáicha.

ARTÍCULO 47 ·
Joja reko añete rehegua

Estado amoañetéva'erã maymávape:

1 Jojareko justicia rovake; upevarã oipe'áne umi ohapejokóva;

2 Jojareko leikuéra rovake;

3 Jojareko oike hag̃ua omba'apo tetã rembijokuáirõ, ojeike'ỹha rupi, voto rehe ae, ikatupyrýma guive tembiaporãme; ha

4 Jojarekópe ohupity hag̃ua yvy remimoĩngue, opaite herekopy ijapopyre ha arandukuaa.

ARTÍCULO 48 ·
Derecho joja kuña ha kuimba'évape g̃uarã rehegua

Kuña ha kuimba'e ojoja iderécho-pe: oporoporavóvo, ojeporavóvo, oñemomba'évo hekópe, mba'erekopýpe ha arandukuaápe. Estado ojapova'erã tekotevẽva upe jojareko upéva iñañete hag̃ua, oipe'ávo opaite mba'eojokóva ijapo ha ombohapévo kuñanguérape oike hag̃ua omba'apo opa mba'épe tetã tuichakue javeve.

Moakãha IV · Derecho oguerekóva familia rehegua

ARTÍCULO 49 ·
Ñemoñanga* rehe ñeñangareko rehegua

Ñemoñanga omopyenda tetãyguára aty. Estado ojapova'erã tekotevẽva, oñeñangareko porãmbaite hag̃ua hese. Ojeguereko avei ñemoñanga ramo, kuimba'e ha kuña

joaju mbarete, ta'yrakuéra ndive ha comunidad oikóva ñemoñare sy reheve año térã túva reheve año.

ARTÍCULO 50 ·
Derecho ojererekóvo familia rehegua

Maymáva oguereko derecho oguerekóvo hemimoñanga, ha upéva apópe, kuña ha kuimba'e peteĩchante hambiaporã katu ha tembiaporã tee.

ARTÍCULO 51 ·
Menda ha joajurei rapykuere rehegua

Léipe oĩva'erã mba'éichapa ojejapóta omenda hag̃ua kuimba'e kuña ndive, mba'épa oñekotevẽta upevarã, mba'éichapa ikatu ojueja jey hikuái, ha oparei jeýrõpa mba'e hapykuere; oĩva'erã avei léipe mba'éichapa ojeporúta mba'e oguerekóva hikuái; he'íva'erã avei mba'e mba'épa hembiaporã katu ha hembiaporã tee mokõivéva. Umi ojoajureíva, ikatúma guive omenda ojuehe, ha oikóma guive hikuái omendaitévaicha, oheja hapykuere ku omendaitérõ guáicha, ndohóima guive léi contra-pe.

ARTÍCULO 52 ·
Joaju menda rupi rehegua

Kuimba'e ha kuña joaju, menda rupigua, ha'e ñemoñanga yta tee peteĩva ha tenondetegua.

ARTÍCULO 53 ·
Mitãnguéra rehegua

Túva ha sykuéra oguereko hembiaporã katu ha hembiaporã teéva ramo oñangarekóvo mitãnguéra iñemoñare rehe michĩ aja, omongarúvo ha ohekombo'évo. Léipe oĩva'erã tekojopy umi ombohasa'ỹvape g̃uarã imitãnguérape hi'upyrã. Ñemoñare okakuaapa pyre oñangareko ha oipytyvõva'erã isy ha itúvape, ko'ãva oikotevẽrõ. Léipe

ha'íva'erã mba'éichapa oñepytyvõta iñemoñare retávape ha kuña imena'ỹvape, omyakãva hogapy. Ñemoñarekuéra peteĩchapa léi renondépe. Kóva omoneĩva'erã jeporeka tuvareko rehegua. Ndaikatúi oñemoĩ kuatia kuaaukahápe pe mávapa mitãrei terãpa omendáva ñemoñare.

ARTÍCULO 54 ·

Mitã ñangareko rehegua

Ñemoñanga*, tapicha aty ha Estado omoañetéva'erã mitãme okakuaa porã hağua ha oipuru hağua mayma tekokatu: ndojehejava'erãi ha'eñorei pérupi, térã iñembyahýi, oñeñembosarái hese, ojejopyeterei hendive, oñevende térã oñemomba'apo vaipa. Ko'ãva ã mba'e oikórõ, oimeraẽva ikatu ojerurejopy mburuvichápe opa hağua ha ojehekojopy hağua ijapohakuéra. Mitã rekokatukuéra itenondéva'erã ambue tekokatu rovái, oĩrõ ñontende'ỹ.

ARTÍCULO 55 ·

Sy reko ha túva reko rehegua

Sy reko ha túva reko ohechagi'ỹva hembiaporã rehe, Estado oñangarekóva'erã ha oñeha'ãne omoĩ tekotevẽva umi mba'e ojejapo porã hağua.

ARTÍCULO 56 ·

Mitã pyahukuéra rembiaporã rehegua

Estado oñeha'ãva'erã ikatu hağuáicha mitã pyahukuéra oike ha omba'apo avei ambuekuéra javeve tetã ha tetãygua akãrapu'ãrãre, opaichagua tembiapópe.

ARTÍCULO 57 ·

Tekove ika'arúmava rehegua

Maymáva tekove ika'arúmava ohóvo oguereko derecho oipytyvõ ha oñangarekóvo hese hogayguakuéra, tetãygua

aty ha Estado avei. Mburuvichakuéra añeha'ãva'erã ojuhu jeiko porãve ichupekuéra, jeykeko rupi, ohechakuaáva'erã hemikotevẽ okaru ha oñepohãno hag̃ua, óga oiko hag̃ua, hekoarandu ha hekorei omyenyhẽ hag̃ua.

ARTÍCULO 58 ·
Tekovekuéra oĩmba'ỹva derecho rehegua

Oñemoañete tekove oĩmba'ỹvape iderecho oñeñangarekóvo hese, hesãi, oñehekombo'e, oiko pytu'u rory hag̃ua, ha avei oñembokatupyry hag̃ua oimeraẽva tembiapópe ikatu hag̃uáicha oike ha ojehe'a hapicháre. Estado omoĩva'erã mba'éichapa oñehenonde'áta mba'e vai ikatúva ojehu umi tekovépe, oĩmba'ỹva hetépe, iñakãme ha heteandúpe, ha oipytyvõva'erã opáicha ko'ãvape hemikotevẽ ohupity hag̃ua. Ojehechakuaáva'erã ko'ã tekovépe opáichagua tekorã ko Leiguasu ome'ẽva mayma yvypóra tetãpýre oikóvape, oñembojoavy'ỹre, ikatu hag̃uáicha ogueropu'aka porã hekove ku oĩmbaitérõ guáicha.

ARTÍCULO 59 ·
Ñemoñanga mba'e teéva rehegua

Ojehechakuaa pe ñemoñanga mba'e teéva tekotevẽha oĩ oiko porãve hag̃ua tekovekuéra oñondivepa; léipe ha'íva'erã mba'éichapa oñemohendáta. Nemoñanga mba'e teévape oike óga oijeikoha térã yvy oñeñemitỹha, tembiporu ogapypegua ha mba'apohapegua, ha ãva ã mba'e ndaikatúi ojepe'a deveháre mba'eveichavérõ.

ARTÍCULO 60 ·
Mbaretégui ñepysyrõ rehegua

Estado ombohapeva'erã ani hag̃ua mbarete oike ojohogayguakuéra pa'ũme, ha upéicha avei ani hag̃ua oike ijapytepekuéra mba'e vai ikatúva omoingo meg̃ua oñondive.

ARTÍCULO 61 ·

Mitã reru yvy ári ha kuña imembýva resãi rehegua

Estado ohechakuaa tekorã katu yvypóra oguerekóva ijeheguiete oguerúvo mitã yvy ári, hetakuépe ha ypy'ỹinguépe; avei ahupitývo tekombo'e, ñembohape kuaapyrãme ha ñangareko hekoitépe, tetã rembijokuaipy ñepytyvõ rupi. Oñemoĩva'erã aporekorã hesãi hag̃ua oñemoñáva, kuña imembýva ha mitã michĩ imboriahuvéva apytépe.

Moakãha V · Ypykuéra Retã rehegua

ARTÍCULO 62 ·

Ypykuéra retã ha ijatykuéra rehegua

Ko Leiguasu ohechakuaa oĩha ypykuéra retã, peteĩcha heko teéva, oĩmava'ekue voi oiko mboyve Estado paraguayo.

ARTÍCULO 63 ·

Ypykuéra reko tee rehegua

Ojehechakuaa ha oñemoañete tekorã katu ypykuéra retã oguerekóva oñangareko ha omombaretévo heko tee hekohaitépe. Upéicha avei oguereko derecho oiporúvo, apyti'ỹre, heko yma, tekoha ñemboguatápe, jeiko oñondivépe, mba'e jererekópe, teko rechaukahápe, ha mba'e reroviapýpe. Upéichante avei oikova'erã heko ymáre nomomarãima guive umi tekorã katu oĩva ko Leiguasúpe. Indígena rekokue ñemyesakãme ojehecháva'erã ha ojeporu hekorã katu imba'e teéva.

ARTÍCULO 64 ·

Imba'e rereko oñondivepa rehegua

Indígena retãnguéra oguereko derecho oiporúvo yvy oñondivepa tuichakuépe hemikotevẽ he'i háicha, ha iporãnguépe heko tee rehegua ñangareko ha imyakãrapu'ã ojerureháicha. Estado ome'ẽ reínteva'erã chupekuéra ko'ã yvy, ha ãva ndaikatúi ojejopy, oñemboja'o, oñembohasa ambue akãre; ndaikatúi avei oĩ oñembojárava hese aréma oipuru haguére, térã ojepe'a deveháre, térã ojepuruka; ndopagava'erãi avei impuesto. Ndaikatúi oñemosẽ térã ojeguerova hekohágui ha'ekuéra nomoneĩri ramo upéva ijeheguiete.

ARTÍCULO 65 ·

Derecho ojeparticipávo rehegua

Oñemo'añete indígena retãnguérape tekorã katu oikévo tetã Paraguái rekovépe, herekopyrã apópe, jeiko porãme, tetã sambyhýpe ha arandukuaápe, teko yma, Leiguasu ha leikuéra he'iháicha.

ARTÍCULO 66 ·

Tekombo'e ha pytyvõ rehegua

Estado omoañetéva'erã ypykuéra reko yma, tenonderãite tekombo'e reheguápe. Oñeñangarekóne avei, ani hag̃ua ipokãve ohóvo, oñembyai'ỹ ha yky'apa'ỹ hag̃ua hekoha; ani oñemomba'apo reipa chupekuéra, ha ani hag̃ua teko ambue ojapyhy vai.

ARTÍCULO 67 ·

Jejopy'ỹ rehegua

Indígena-kuéra ndojejopýva'erãi ojapo hag̃ua tembiapo Estado mba'éva, ha cuartel-pe jeho; ndohupitýi avei chupekuéra umi tetã rembiapoukapy* oĩva léipe.

Moakãha VI · Tesãi rehegua

ARTÍCULO 68 ·

Derecho tesãi rehegua

Estado oñangareko ha omombarete tesãi, ha'e rupi kóva yvypóra derecho tenondegua ha comunidad rembipota. Avavépe noñemboykéva'erãi Estado ñangarekógui, ojehapejoko térã oñemonguera hag̃ua mba'asy opaichagua térã plága; avei oiko jave sarambiguasu ha teko'ỹngatu*. Mayma yvypóra ojapóva'erã katuete tembiaporã léi omoĩva tesãirã, nomomarãima* guive teko marangatu.

ARTÍCULO 69 ·

Tetã remimoĩmby tesãirã rehegua

Estado omboguatáva'erã temimoĩmby tesãirã ikatuhápe tembiapokuéra oñomoirũ ha oñomoĩmba; tomoĩ avei tape ikatu hag̃uáme oĩ ñe'ẽjoja, ha ñopytyvõ Estado ha tetãyguakuéra oñondive.

ARTÍCULO 70 ·

Tekoporãmba ojoapytépe rehegua

Léi rupive oñemohendáva'erã tembiapo tetãygua reko porãrã ha imboguatápe ipyendáva'erã tekombo'e tesãirã ha tekohayguáva ñomoirŨme.

ARTÍCULO 71 ·

Ka'amonge ñevende, hi'u ha jekuera jey rehegua

Mburuvichakuéra ojopýva'erã ani ojejapo ha oñevende ka'amonge ha opáichagua droga tekove mbyaiha; upéicha avei ojokóva'erã pirapire umívagui guare ani ojeporu. Ojopýne avei ani hag̃ua umi droga ojeporu ojeporu'ỹ hag̃uáme. Léi ha'íne mba'éichapa ojeporúva'erã pohã ramo. Oñemoĩne apopyrã oñembo'e hag̃ua ani ojeporu

droga ha oñemonguera jey hag̃ua umi ojepokuaamava'ekuépe hese, atyha tetã mba'e'ỹ pytyvõ reheve.

ARTÍCULO 72 ·
Mba'eapopykue jehecha rehegua

Mburuvichakuéra ojapóne tekotevẽva iporã hag̃ua mba'e apopyre: Hi'upyrã, pohag̃ua, kímikova ha opaite mba'e tekove reheguáva, ojejapoháme, ojereru jave ambue tetã rupigui ha oñevende jave. Upéicha avei, Estado ojapóva'erã ikatúva mboriahu ohupity hag̃ua umi pohã tekotevẽva.

Moakãha VII · Tekombo'e ha Aranduka rehegua

ARTÍCULO 73 ·
Tekombo'e jehupyty ha ma'erãpa rehegua

Maymáva oguereko derecho oñembo'eukávo hekópe porã, tekotevẽháicha, ojejapoháicha voi opavave tetãygua ñembo'eukápe. Tekombo'e rembiaporã ha'e: yvypórape omongakuaapávo hekópe, tekosa'ỹ ñembyai'ỹre ha py'aguapyrã; ha'e avei tekojoja ha ñopytyvõ jepyso ha tetãnguéra joaju ñemombarete porã; oñemboaje derecho humano ha democracia pyenda, oñemombarete tetã rayhu, oñemomba'e guasu Paraguái reko; oñemomgakuaa apytu'ũ rembiapo; oñemombareteve teko marangatu ha tapicharayhu; upéicha avei, ojepe'apaite umi mba'e oporombojoja'ỹva arandukuaápe. Kuatia moñe'ẽkuaa'ỹ opaitéva'erã ha oñembokatupyrýva'erã maymávape omba'apo kuaa hag̃ua.

ARTÍCULO 74 ·
Derecho arandu kuaa pyhy ha ñeporombo'évo jejoko'ỹ rehegua

Oñemoañete tekorã katu ojekuaa pyhývo arandu ha tekojojápe porã ikatúvo maymávape ija ohupitývo yvypóra rehegua ikuaapy, opáichagua mba'ekuaa ha mba'e apo kuaa rehegua katupyry. Oñemoañete avei oñeporombo'évo tekosã'ỹme porã; upevarã tekotevẽnte upe oporombo'éva ikatupyry añete hembiapópe ha heko porã, upéicha avei oguereko derecho ombo'évo tembirerovia ha temiandu iñambuéva.

ARTÍCULO 75 ·
Máva pópepa oĩva'erã tekombo'e rehegua

Tekombo'e oĩva'erã tetãygua aty pópe ha tenonderãite ñemoñanga, municipalidad-kuéra ha Estado pópe. Estado ombohapéva'erã tembiapopy mitãnguéra temimbo'e omokarapachãi hag̃ua hembi'u mbo'ehaópe ha avei ohupity hag̃ua hemikotevẽ mbo'ehaópe umi oguerekokatu'ỹva hepyrã.

ARTÍCULO 76 ·
Estado ojapóva'erã katuete rehegua

Mitã mbo'e oikóva'erã katuete. Mbo'ehao tetã mba'évape, upéva reíva'erã. Estado oipytyvõva'erã oiko hag̃ua ñemoporombo'e mbytepegua, oñeporomokatupyry hag̃ua mba'e apópe, mba'apo kokuépe, mymba mongakuaápe, industria apópe ha pe yvatevegua térã universitaria-pe; upéicha avei arandu pypukuve ha mba'e apo kuaa rekápe. Ñeporomo'arandu rehegua tembiapo, ha'e Estado rembiaporã tee. Ha ijapópe oikéva'erã avei tetãygua aty. Upe tembiapo ahupity tetã jokuapýpe ha jokuaipype'ỹ, mbo'ehaópe ha mbo'ehaope'ỹ.

ARTÍCULO 77 ·
Ñe'ẽ teépe ñeporombo'e rehegua

Mbo'ehaokuérape iñepyrũrã mitãme oñembo'éva'erã hogaygua ñe'ẽ teépe. Upéicha avei oñemo'arandúva'erã chupekuéra mokõive Paraguái ñe'ẽme. Umi tapicha, tetãygua aty imbovyvéva, noñe'ẽiva guaraníme, oiporavo kuaa Paraguái ñe'ẽ peteĩva oñembo'euka hag̃ua.

ARTÍCULO 78 ·
Aporeko ñehekombo'e rehegua

Estado oipytyvõva'erã maymáva ikatupyry hag̃ua mba'apópe, oñembo'e rupi chupekuéra upevarã, ikatu hag̃uáicha tetã oguereko oikotevẽva oñakarapu'ã hag̃ua.

ARTÍCULO 79 ·
Universidad ha mbo'eha yvateve rehegua

Universidad ha umi mbo'eha yvateve oguerekóva'erã hembiapo tenondete ramo, oporomoarandu pypuku porãvo, ohekávo arandukuaave ha aporeko kuaave, ha upéicha avei, omosarambívo universidad rembiapo. Universidad-kuéra oiko ijehegui. Oikuaáne ha'ekueraite mba'éichapa oñesãmbyhýva'erã, oikuaáne mba'épa ombo'éva'erã ombojojáma guive tembiaporã ñehekombo'e rehegua Estado omoĩvare tetã akãrapu'ãrã. Oñemoañete ñeporombo'e tekosã'ỹme. Universidad-kuéra taha'e tetã mba'e térã imba'e'ỹ, oikoypyva'erã léi rupive, he'íva mba'e mba'épa oñembo'éva'erã ipype, ha mba'e tembiapópe g̃uarãpa tekovẽta título universitario.

ARTÍCULO 80 ·
Viru tekombo'e pytyvorã rehegua

Léipe he'íne oñemoĩva'eraha viru oñepytyvõ hag̃ua arandu kuaa, mba'e apo kuaa ha arte-pe g̃uarã tenondete umi imboriahuvéva ykekorã.

ARTÍCULO 81 ·

Tetã mba'e teéva tembikuaa rehegua

Ojejapóva'erã tekovetevẽva anítei oñembyai umi mba'e, kuatia haipyre ha tenda tetã rembiasakue rehegua, arte ha monumento ymaite guaréva, tekove ha mymba yma retepore, mba'e porã ha kuaa arandu apopyre ha upéicha avei umi ko'ãva jerére oĩva, ha'éva tetã mba'e teee ha oñembyaírõ katu oñemyatyrõjeýva'erã. Estado oikuaa ha omboguapýva'erã kuatiápe umíva umi mba'e ojekuaáva oĩha ko'ápe, ha oĩrõ tetã ambuére, ajererukáva'erã ko'ápe. Tetã rembijokuái upevarã oĩva oguenohẽva'erã tesaráigui umi tetãygua mba'ekuaa ojehai'ỹva ha umi mandu'arã ojererekóva tetã mba'e tee; oipytyvõva'erã ijehegui omba'apóvape ko'ã mba'e pysyrõme. Ndojeporúva'erãi oimehaicharei umi tetã mba'e tee, noñemoambuéva'erãi, ndojeguerováva'erãi henda ypýgui ha noñeme'ẽva'erãi virúre ojererahauka hag̃uáicha tetã ambuére.

ARTÍCULO 82 ·

Iglesia Católica-pe tembiechakuaa rehegua

Ojehechakuaa Iglesia Católica-pe hembiapo porãngue tetã ñemongakuaápe ha tetãygua mba'ekuaápe.

ARTÍCULO 83 ·

Tetãygua mba'ekuaa mosarambi ha impuesto jepaga'ỹ rehegua

Estado ha Municipalidad nomoĩva'erãi impuesto umi mba'e, henohẽmby ha tetãygua mba'ekuaa rerekua rehegua ári. Léipe oĩva'erã ko'ã exoneración ha oñemokyre'ỹva'erã tembiapo ojereru hag̃ua tetãme opáichagua tembiporu tekotevẽva oñemba'apo hag̃ua arte-pe, investigación científica ha tecnológica-pe ha

avei oñemosarambi hag̃ua ko'ã mba'e tetãpýre ha tetã ambue rehe.

ARTÍCULO 84 · Ñembosaraikuéra ratapyña rehegua

Estado ohatapyñáva'erã ñembosarái, tenonderãite umi ndaha'éiva profesional, ha omokyre'ỹva tete mbo'e reko; ome'ẽmbotávo pytyvõ omoĩva'erã léipe impuesto jepaga'ỹ ko'ã mba'ére. Õmokyre'ỹva'erã avei tetãygua oho hag̃ua umi ñoha'ã oikoháre tetã ambue rupi.

ARTÍCULO 85 · Iguýre presupuesto-pe oĩva'erã rehegua

Viru tekombo'erã oĩva Presupuesto de la Nación-pe nambovyveva'erãi ságui mokõipa (20%) mayma viru Estado-pe g̃uarã oikévagui, ojepapa'ỹre ojeporúva ambue tetãgui ha añome'ẽreínteva tetãme.

Moakãha VIII · Mba'apo rehegua

Pehẽngue I · Mba'apo rehegua Derecho-kuéra

ARTÍCULO 86 · Derecho oĩva oñemba'apóvo rehegua

Maymáva tetãygua iderecho oguerekóvo oimeháichagua tembiapo iporãma guive, oiporavova'ekue ijeheguiete ha omboguatáva tĩndy'ỹre tekojojápe. Léi oipysyrõva'erã mba'apo opaichagua ha umi derecho ame'ẽva mba'apohárape ndaikatúi ha'e oiporu'ỹvo.

ARTÍCULO 87 ·
Ñemba'apopaite rehegua

Estado oipytyvõva'erã oĩ hag̃ua tembiapo maymávape g̃uarã ha oñembokatupyry hag̃ua hembiapópe tapichakuéra, tenondete voi umi mba'apohára tetãyguávape.

ARTÍCULO 88 ·
Ñombojoavy'ỹ rehegua

Noñembojoavyva'erãi mba'apoharakuérape ijypykue reñói rehe, kuimba'e térã kuña haguére, ituja, ig̃uaig̃ui, térã imitã haguére, itupã'andu rekóre, henda sociedad-peguáre ha política térã mba'apohára aty ijeroviahare. Oĩmba'ỹva hetépe térã iñakãme rembiapo oñepysyrõva'erã peteĩrãre imba'apópe.

ARTÍCULO 89 ·
Kuñanguéra mba'apo rehegua

Kuña ha kuimba'e omba'apóva peteĩchante hembiaporã katu ha hembiaporã tee mba'apópe, ha syreko katu oñemotenondéva'erã pytyvõme; oñeñangarekóva'erã sy rehe ha opytu'úva'erã tekotevẽ háicha, mbovyvérõ «doce semana». Kuña ndaikatúi oñembogúivo imba'apohágui hyeguasu aja ha opytu'ýva'erã imemby mboyve ha imemby rire avei. Léipe ha'íne kuimba'e ikatuha ndohói imba'apohápe hembireko imembyha ára.

ARTÍCULO 90 ·
Mitãmba'apo rehegua

Oñemotenondéva'erã mitã mba'apo rehegua derechokuéra oñemoañete heguã chupe okakuaa porãvo, oñemoarandúvo ha oñemboheko porãvo.

ARTÍCULO 91 ·
Ara oñemba'apo ha ojepytu'úva'erã rehegua

Hetave oñemba'apórõ ndohasava'erãi ocho aravógui peteĩ árape ha cuarenta y ocho aravo peteĩ semana-pe, arakuépe ramo; léipe oĩne mba'éicharõpa ikatu oñemba'apo hetave. Léipe oĩva'erã avei mba'éichapa oñemba'apóta umi tenda hesãi'ỹha rupi, ipeligrosoha rupi, ipohyiha rupi, pyharekue oñemba'apórõ ha umi tembiapo oñemondoho'ỹha rupi. Pytu'u sapy'agua ha umi ary pahápe guáva, ojehepyme'ẽva'erã léi he'iháicha.

ARTÍCULO 92 ·
Mba'apo jehepyme'ẽ rehegua

Omba'apóva oguereko derecho ojehepyme'ẽvo chupe hekópe hembiapokuére, ikatu hag̃uáicha ha'e ha hogaygua oikove jejopy'ỹre ha teko marangatu ojerure háicha. Léi he'íne mbovýpa iguýre tekotevẽ oñegana, ha péva oku'eva'erãha ha oguerekóva'erã avei mba'aporepy mbojo'aha año pahapegua, hogayguépe ojehechakuaaha ramogua, jehepyme'ẽ mba'apo hesãi'ỹva térã ipeligrósova rehegua, óra ipukuvérõ rehegua pyharekue ha pytu'uha ára jave rehegua. Peteĩchagua tembiapóre peteĩcha avei ojehepyme'ẽva'erã.

ARTÍCULO 93 ·
Mba'apohárape g̃uarã pytyvõ rehegua

Estado ohechakuaa ha omokyre'ỹva'erã empresa-kuérape ko'ãva ome'ẽ ramo imba'apohara-kuérape sueldo ári ambue pytyvõ. Ko'ãva ndoikeihína umi jehepyme'ẽ tapiaguávape ha ambue pytyvõnguéra léi voi omoĩvape.

ARTÍCULO 94 ·
Ñemongui'ỹ jehepyme'ẽ rehegua

Oñemoañete amba'apóvape noñemongúirivo imba'apohágui, léi he'íva ohupityha peve, upéicha avei ojehepyme'ẽvo chupe virúpe sapy'ánte añemosẽrõ mba'eve'ỹre.

ARTÍCULO 95 ·
Seguridad social rehegua

Léipe oĩne mba'apohára ha hogaygua oguerekova'erãha katuete seguro social. Oñeñeha'ãva'erã kóva ohupity hag̃ua mayma tetãyguápe. Seguridad social ikatu oĩ Estado térã particular ỹrõ katu mokõivéva pópe taha'e ha'éva, Estado tapiaite oguerekóva'erã hesápe. Viru ijatýva seguro social-pe g̃uarã ndaikatúi ojeporu ambue mba'épe, oĩva'erã tapiaite ojepóru huag̃uáicha hendápe; hetave hag̃ua mante ikatu oñemohenda oĩ porã hag̃uáme.

ARTÍCULO 96 ·
Mba'apohára joaju rekosã'y rehegua

Mayma omba'apóva Estado térã particular-pe g̃uarã oguereko derecho ojapóvo sindicato oikoteve'ỹre upevarã permiso. Ko derecho ndohupytýi Fuerzas Armadas ha policía-kuérape. Upeichaiténte avei umi oporomba'apóva ikatu ojapo ijatyha. Avavépe ndaikatúi ojejopy oike hag̃ua peteĩmba'apohára atyhápe. Estado omoañete hag̃ua peteĩ sindicato ha péva oñemoĩ hag̃ua hembiapo teépe, tekotevẽta ojehai héra institución del Estado upevarã oĩvape, ha upévantema. Sindicato sãmbyhyhára moĩ ha iñemboguata ojejapóva'erã democracia rekópe, léipe oĩháicha; léi avei omoañetéva'erã sindicato sãmbyhára okui'ỹ hag̃ua imba'apohágui.

ARTÍCULO 97 ·
Ñe'ẽ ñome'ẽjoa rehegua

Sindicato-kuéra oguereko derecho omoĩvo oñondivegua tembiaporã ha oñemoĩvo peteĩ ñe'ẽme poromomba'apohára ndive tembiapo ñemboguatarã. Estado oipytyvõva'erã oñeg̃uahẽ hag̃ua jekopytýpe ha oiko hag̃ua ñe'ẽjoja oĩ jave ñontende'ỹ mba'apoháp e. Ikatu ojejerure mohendahára pytyvõ.

ARTÍCULO 98 ·
Huelga ha paro apo rehegua

Mayma omba'apóva Estado ha particular-kuérape oguereko derecho ojapóvo «huelga», sapy'ante oĩramo ñontende'ỹ imomba'apohakuéra ndive. Upéicha avei, oporomomba'apóva oguereko derecho ojokóvo mba'apo umícha jave. Ko'ã derecho ko'ãva, huelga ha paro rehegua, ndohupytýi Fuerza Armada ha policía-kuérape. Léipe oĩva'erã mba'éichapa ojeporúta ko'ã derecho opoko'ỹ hag̃ua umi apopy opavave oikotevẽva rehe.

ARTÍCULO 99 ·
Mba'apopegua léi ñemoañete rehegua

Leikuéra ñemoañete, mba'apo, ñeñangareko ha mba'apoha potĩ rehegua, ha'e mburuvichakuéra rembiapo tee; ko'ãva oguerekóva'erã hesápe leikuéra remimoĩngue; ha'ekuéra avei ame'ẽva'erã tekojopy umíva umi léi añemomarã ramo.

ARTÍCULO 100 ·
Derecho óga jeguereko rehegua

Mayma tetãygua iderecho oguerekóvo óga hekopeguáva. Estado ombohapéva'erã iñañete hag̃ua ko dere-

cho; ha upevarã omboguatáne tembiapo óga ñemopu'ã rehegua, oikotevẽvape g̃uarã, ipu'aka hag̃uáicha hese hepyme'ẽme.

Pehẽngue II · Tetã rembijokuaipy rehegua

ARTÍCULO 101 ·
Estado-pe omba'apovakuéra rehegua

Mayma tetã rembijokuái oĩ tetãygua rembijokuaipy ramo. Mayma paraguayo oguereko derecho omba'apóvo Estado oporomba'apoháp e térã ojupívo mburuvicha ramo. Léi rupi oñemohenda porãne mamo mamópa ikatukuaa oñemba'apo Estado-pe g̃uarã, taha'e Judicial, porombo'e, diplomacia, consular, arandu hypyve ha apokuaa reka, tetãygua pytyvõ, militar ha policía térã ambue háicha.

ARTÍCULO 102 ·
Derecho oguerekóva Estado-pe g̃uarã omba'apóva rehegua

Opaite omba'apóva Estado-pe g̃uarã oguereko umi derecho omoĩva ko Leiguasu mba'apohárape, tekojojápe opaichagua ñemba'apoha ndive, léi he'íva ohupityha peve, opytare'ỹre tekorãngatu ohupitýmava'ekue.

ARTÍCULO 103 ·
Jubilación rehegua

Léi omohenda porã va'erã mba'éichapa umi tetã rembijokuái ojejubiláta tetã remimoĩmby ñepytyvõ añete rehegua ryepýpe, ojejapo hag̃ua ko tembiapo kóva Estado ñeñangarekópe, ha upévape teike avei maymáva, to-

mba'apo ra'e hína omba'apoháicha Estado rembijokuáirõ. Léi omoañeténe jubilación ojoja hag̃ua opaite ára, umi Estado-pe g̃uarã omba'apóva gueteri hína rehe.

ARTÍCULO 104 ·
Oñemombe'uva'erãha katuete ojererekóva ha oñeganáva rehegua

Opaite omba'apóva Estado rembijokuái ramo, umi ojupiva'ekue voto rupi jepeve, umi tetã rérape omba'apóva ambue tetã ndive, umi tetã empresa heko jeheguívape momba'apóva, ha amo ipahápe opaite ogana tapiáva Estado-gui, omombe'úva'erã oguerekóva ha oganáva quince día ahasa mboyve ojupi hague ha oheja hague guive imba'apoha.

ARTÍCULO 105 ·
Mokõi sueldo jererekokuaa'ỹ rehegua

Oimeháichagua omba'apóva Estado rembiguáirõ ndaikatúi oguerekóvo mokõi térã hetave mba'apo repy oñondive, ndaha'éi ramo ñeporombo'e repy.

ARTÍCULO 106 ·
Estado-pe omba'apóva responsabilidad rehegua

Opaite omba'apóva Estado-pe g̃uarã ndaikatúi ojehekýivo hembiapokuégui. Ojehekoavy térã hembiapo vai ramo omba'apohápe, ha'e omyatyrõva'erã jehepyme'ẽ rupi; upéicha avei Estado oĩta responsable omyengovia hag̃ua upe mba'e'avykue ha ikatu oho hembijokuái ári upe rire.

Moakãha IX · Derecho económico ha Reforma Agraria rehegua

Pehẽngue I · Derecho económico rehegua

ARTÍCULO 107 · Mba'apo he ñemumegua libertad rehegua

Maymáva oguereko derecho omba'apóvo omba'aposévape, hekopeguáma guive, tekojojápe porã. Oñemoañete opavavépe oñemu jojávo. Ndojehejava'erãi avavépe omba'e mono'õmbaguasu, ha avei ojehupi ha oñemboguejývo hekope'ỹ mba'erepy ombohasýva'erã ñemu joja porã. Viru poruka hepy ha mba'erepy oporombyaíva ñeme'ẽ, ohekojopýva'erãi léi.

ARTÍCULO 108 · Mba'erepy gueroguata jejoko'ỹ rehegua

Opaite mba'e ojejapóva tetãpýpe, ha umi ambue tetãgui hekópe porã ojererúva, ojegueroguatakuaa jejoko'ỹre tetã tuichakue javeve.

ARTÍCULO 109 · Mba'e tee reko rehegua

Oñemoañete mba'e tee reko, ha léi ha'íva'erã mamo pevépa, ojehechakuaa pype oĩha akãrapu'ãrã ha jeikoporãrã ha tekoteveha ohupity opavavépe. Mba'e tee reko rehe ndojepokóva'erãi. Avavégui ndaikatúi ojepe'ávo imba'e tee, ndaha'éi ramo sentencia judicial rupi, ikatu jepe ojepe'a tetã ha tetãygua oikotevẽramo, léi rupive. Léi avei omoañetéva'erã jehepyme'ẽ ojepe'a mboyve, peteĩ ñe'ẽme ijára ndive, ỹrõ katu sentencia judicial rupi, ndaha'éi ramo yvyguasu rekorei ikatúva ojepe'a Reforma Agraria peg̃uarã, he'iháicha léi upevarã oĩva.

ARTÍCULO 110 ·
Derecho mba'e apoha ha apytu'ũ rembiapo rehegua

Opaite mba'e apohára, mba'e moñepyrũhára térã ñemuhára, ha'e hembiapokue jára tee, léipe oĩháicha.

ARTÍCULO 111 ·
Empresa Pública ñeme'ẽ particular-pe rehegua

Estado ombohasáta ramo peteĩ empresa pública térã imba'e oĩva pype, sector privado-pe, omotenondéva'erã ijoguápe umi ipype omba'apovakuérape ha avei umi sector upe empresa ndive ojoajúvape. Léi he'íva'erã mba'éichapa oikóta upe ñemotenonde.

ARTÍCULO 112 ·
Estado mba'éva rehegua

Estado mba'éva'erã opaite mba'e yvyguýpe oĩva ijeheguí voi, «hidrocarburos», ha opaichagua mineral, taha'e hatãva, hykúva, térã otĩmbóva, ojejuhúva tetã tuichakue javeve; ndaha'éima guive ita, yvyrei ha cal-kuéra. Estado ikatu ome'ẽ mávape térã umi empresa tetã mba'e, imba'e'ỹvape ha ojehe'ávape, apeguáva ha tetã ambuepeguávape, oikuaa ha'ã, oheka, ojepovyvy, ojo'o ha oguenohẽ hag̃ua umi mba'e, oñeme'ẽha ára peve chupekuéra. Léipe oñemoneĩne mba'éichapa ojejapóva'erã ko'ã mba'e ouporã hag̃ua Estado-pe, umi empresa oñeme'ẽhápe ha yvy jarakuérape.

ARTÍCULO 113 ·
Cooperativa-kuéra rehegua

Estado omokyre'ỹva'erã ojejapo hag̃ua cooperativa ha ambue háichagua joaju ojejapo hag̃ua mba'erepy ha tembiapo techakuaarã, oñemopyrendáva ñopytyvõmbápe ha akãrapu'ã oñondivepápe, ha ãvape oñemoañetéva'erã

oiko hag̃ua ijeheguiete ha poguype'ỹ. Umi pyenda ypyete omombaretéva cooperativa reko, oñemosarambíva'erã tekombo'e tetã ojapóva rupi.

Pehẽngue II · Reforma Agraria rehegua

ARTÍCULO 114 · Reforma agraria rembireka rehegua

Reforma Agraria ha'e peteĩ mba'e tenondete omopyrendáva akãrapu'ã, okarayguakuérape g̃uarã. Upevarã okarayguakuérape oike añeténe tetã rembiapoguasu akãrapu'ãrãme. Oñeme'ẽva'erã yvy oñeporombojoavy'ỹre, oñembohapéva'erã viru jeporuka ha pytyvõ aporeko, tekombo'e ha tesãirãme; oñemokyre'ỹva'erã cooperativa apo chokokuéra apytépe ha opáichagua ambue joaju; ha oñeñeha'ãva'erãha hetave hag̃ua mba'erepy, toñeindustrialisa ha iñevende tojejapo hekópe ikatu hag̃ua oñakãrapu'ã opáicha okaraygua.

ARTÍCULO 115 · Reforma agraria ha okaraygua akãrapu'ã pyrenda rehegua

Reforma Agraria ha okaraygua akãrapu'ã oñemopyrenda ko'ãvape:

1 Oĩva'erã impuesto jepaga omokyre'ỹva okarayguápe oprodusive hag̃ua ha omokangýva yvyguasu jereko; oñemoañetéva'erã umi yvy'i ha tuichaite'ỹva jerereko, ha ijára akãrapu'ã, ikatuháicha ha mamo ikatuhápe;

2 Ojejapo ha oñemohenda porãve va'erã yvy jeporu ha ñemitỹ reko, ani oñembyai ohóvo yvy, ha oñeñeha'ãva'erã avei ajeprodusi pya'eve ha oñeñotỹ hetave mba'e;

3 Oñemokyre'ỹva'erã aty ñemitỹrã michĩva ha tuichaite'ỹva;

4 Oñemohendáva'erã okarayguápe; oñeme'ẽ chupe ijyvy teerã, ha'éma guive Reforma Agraria-pe mba'e jararã ha ojecháva'erã opytaite hag̃ua peteĩ hendápe, oĩpa tape ha upéicha avei oñehekombo'e ha oñepohanouka hag̃ua;

5 Oñemoĩva'erã sistema ojehepyme'ẽ porã hag̃uáicha chokokuépe imba'erepýre;

6 Ojeporukáva'erã viru, hepyete'ỹva ha oporopa'ũndyva'ỹre, ñemitỹrã térã mymba ñemongakuaarã;

7 Oñepysyrõ ha oñeñangareko porã va'erã tekoháre;

8 Oñemoĩva'erã seguro agrícola;

9 Oĩva'erã pytyvõ kuña okarayguápe tenonderãite umi kuña óga omyakãvape;

10 Kuña okaraygua oikéva'erã kuimba'e ndive peteĩcha Reforma Agraria rembiapópe;

11 Okaraygua mba'apohárape oñehendúva'erã Reforma Agraria ojejapokuévo ha oñemotenondéva'erã iñorganización oñepysyrõ hag̃ua hemikotevẽ, ijeykeko ha hembikuaa;

12 Oñemotenondéva'erã tetãygua Reforma Agraria rembiapópe;

13 Oñehekombo'éva'erã chokokue hahogaygua ikatu hag̃uáicha ikatupyry ha omba'apo kyre'ỹ tetã akãrupu'ãrãre;

14 Ojejapova'erã atyha ojekuaaha'ã hag̃ua yvy, ha ojekuaa mba'ápa oñeñotỹta umi yvy umívape;

15 Oñembohapéva'erã ñepytyvõ oĩ hag̃ua ñemitỹ ha mymba ñemongakuaa, ha ojejapo atyha katupyryrã tembiapo okaraygua rehegua, ha

16 Oñemokyre'ỹva'erã okaraygua jeva peteĩ hendágui ambue hendápe, tetãpýre ojehechakuaávo tetãygua retakue, tekotevẽ vaite ha jeikoñondive.

ARTÍCULO 116 ·
Yvyguasu rekorei rehegua

Ikatu hag̃uáicha opa ohóvo mbeguekatúpe umi yvyguasu rekorei, léi omañáva'erã umi yvýpa ome'ẽ opu'ã porã hag̃ua kóga, oĩpa tekotevẽ yvypóra oñasãingóva kokuére apytépe ha ojekuaápa ojejapóva'erã okakuaa joja hag̃ua tembiapo ñemitỹ, mymba mongakuaa, yvykuéra ha industria rehegua; ha upéicha avei ojeporúpa hekopete ha tekotevẽ haichaite umi mba'e ome'ẽva ijehegui voi ha oñeñangarekópa tekoháre. Ojepe'a hag̃ua ijáragui umi yvyguasu rekorei, tekotevẽva Reforma Agraria-rã, asẽva'erã léi peteĩteĩvare ha ojehepyme'ẽva'erã ha'e he'iháicha, mba'éichapa ha araka'épa.

Moakãha x · Tetã ñemboguatarã rehegua Derecho ha Deber

ARTÍCULO 117 ·
Derecho tetã ñemboguatarã rehegua

Tetãyguakuéra, kuña ha kuimba'éva peteĩcha oguereko derecho oikévo tetã ñemboguatápe, ijeheguiete térã

ambue rupi, he'iháicha ko Leiguasu ha leikuéra. Oñembohapéva'erã kuña oike hag̃ua umi tetã rembiapópe.

ARTÍCULO 118 ·
Voto moĩ rehegua

Mburuvichakuéra jeporavo ha'e tetãygua rembiaporã tee ha hembiaporã katu. Omopyrenda democracia rekópe; oguata voto rupive, ha péva ha'e maymáva rembiaporã, jejopy'ỹre, jejokuai'ỹre, mávarepa, peteĩchapa; voto jepapa oikóva'erã tesarekohára renondépe, ha umi ojeporavóva ojepoka voto retakuére ha oikéva'erã joja ra'ãme.

ARTÍCULO 119 ·
Voto moĩ atyha michĩvévape rehegua

Umi partido político, umi sindicato ha organización social sãmbyhyhára ojeporavo hag̃ua, ojejapova'erã yvate oje'e haguéichante avei.

ARTÍCULO 120 ·
Poravokuéra rehegua

Ha'e poravohára voto rupi mayma Paraguayi oikóva Paraguáipe, oñembojoavy'ỹre, ombotýma guive 18 ary. Mayma tetãygua, ikatuháicha oiporavo mburuvicharã, ikatu avei ojeporavo mba'evéichagua jejoko'ỹre, ndaha'éima guive umi oĩva ko Leiguasu ha ambue Leikuérape. Pytagua oikoitéva ko tetãme oguereko avei derecho ovotávo municipalidad-kuera sãmbyhyhára ñemoĩme.

ARTÍCULO 121 ·
Referendum rehegua

Ñeporanduguasu léi rupive ojapóva Congreso, ikatu oñemoañete térã nahániri. Léi oñe' ẽva'erã hese.

ARTÍCULO 122 ·
Ñeporanduguasu poguýpe ho'a'ỹva rehegua

Ndaikatúi oiko ñeporanduguasu ko'ãvare:

1 Jekopyty ambue tetãnguéra ndive, ha ñe'ẽme'ẽ oikóva hendivekuéra;

2 Jepe'a ijáragui imba'éva;

3 Tetã pysyrõ;

4 Yvýre ñemoĩ mba'éicha pevépa ojeguerekokuaa tuichakuépe;

5 Impuesto ñembyaty rehegua; avei tetã viru ha banco-kuéra rembiapo rehegua; viru ojeporukáva Estado-pe; tetã presupuesto guasu; ha

6 Jeporavoguasu tetãpypegua, departamento ha municipio-pe ojejapóva.

ARTÍCULO 123 ·
Tetãygua ikatuha omoñepyrũ léi apo rehegua

Ojehechakuaa umi ovotakuaávape oku'évo ijehegui ha omoĝuahẽ Congreso-pe léirã. Léipe ha'íva'erã mba'éichapa upéva oĝuahẽva'erã ha mbovy poravohárapa omoĩva'erã hese héra.

ARTÍCULO 124 ·
Partido Político-kuéra reko ha rembiaporã rehegua

Partido político-kuéra ha'e máva léi renondépe. Ijáva'erã ipype opaichagua tetãygua, ha hembiaporã ha'e: oipytyvõ mburuvicharã ñemoĩme, ombohape Estado rembiaporã tetã tuichaháicha ha ipehẽnguehaicha; ha oipytyvõ tetãygua ñehekombo'épe.

ARTÍCULO 125 ·
Joaju política pegua rekosã'ỹ rehegua

Mayma tetãygua oguereko derecho ojoajúvo jejopy'ỹre Partido ha movimiento Político apópe, oipytyvõ hag̃ua, democracia ojerure háicha, mburuvicharã jeporavópe, ko Leiguasu ha ambue léikuérape oĩháicha; avei ombohape hag̃ua Estado-pe hembiaporã. Léi oñe'ẽva'erã Partido ha movimiento Político-kuéra ñemohenda ha ñemongu'e rehe ikatu hag̃uáicha oguata democracia he'iháicha. Juez mante kuatia rupive oipe'akuaa Partido ha Movimiento Político-kuéragui imáva reko léi renondépe.

ARTÍCULO 126 ·
Partido ha Movimiento-kuéra ikatu'ỹva ojapo rehegua

1 Oñepytyvõuka virúpe térã hembiaporã ñembohapépe atyha ỹrõ Estado pytaguávape;

2 Ojapo joaju ojeporu hag̃uáicha mbarete política apópe; ha

3 Oñemoĩ omyengovia hag̃uáicha mbaretépe tekosã'ỹ ha tekuái tetãygua remimoĩmbýva térã omoĩ peligro guýpe República rekove.

Moakãha XI · Tembiaporã tee rehegua

ARTÍCULO 127 ·
Léi ñemoañete rehegua

Mayma yvypóra ojapóva'erã léi ha'íva. Ikatu oje'e oje'eséva léire, ha katu ndaikatúi oje'e ojejapo'ỹ hag̃ua hembiapoukapy.

ARTÍCULO 128 ·
Opavave rembipota itenondeva'erãha ha pytyvõ oĩva'erãha rehegua

Mba'eveichavérõ umi peteĩteĩva rembipota ndosakuaái opavave rembipota ári. Mayma tetãygua oipytyvõva'erã oho porã hag̃ua ko tetã, ha ojapóva'erã katuete umi tembiaporã tetãyguaháicha léi oitýva hi'arikuéra.

ARTÍCULO 129 ·
Servicio Militar rehegua

Mayma Paraguayo oñembosako'i ha oñe'armáva'erã oipysyrõ hag̃ua tetã. Pevarã oñemoĩ servicio militar obligatorio. Léipe he'íva'erã mba'eichaitépa ojejapóta ko tembiaporã kóva. Servicio militar apokuévo oñemboajéva'erã tekovereko. Ha ñorairõguasu mba'e ndoikórõ, nda'ipukuveva'erãi dóse jasýgui. Kuña ndojapóva'erãi Servicio Militar, oipytyvõ peve va'erã, tekotevẽrõ, ñorairõguasu aja ambue tetã ndive. Umi oikuaaukáva hembireroviapy ndohejaiha chupe ojapo, umíva ojejokuáiva'erã ambue henda tekoteveha rupi. Oñemboheko ha añemboguatávo ko derecho, ndojejapóva'erãi chugui tekojopy ha ndaipohyivéva'erãi servicio militar-gui. Ndaikatúi ojejapo servicio militar léipe oĩ'ỹva, térã peteĩ máva ỹrõ entidad privada provechorãnte. Léipe oĩva'erã pytaguakuéra pytyvõ rehegua tetã pysyrõme.

ARTÍCULO 130 ·
Tetã pysyrõhare rehegua

Umi oñorairõva'ekue Chákope ha ambue tetã ndive ñorairõ oiko jey ramo, tetã pysyrõpotávo, umíva ojehecharamo ha oñemomba'eguasúva'erã, oñemoĩva'erã chupekuéra pensión oiko hag̃ua jejopy'ỹre, itenondé-

vaʼerã tesãi ñangarekópe, ha péva reínteva'erã. Viru jehupitýpe opytávaʼerã hekovia ramo hembirekore mitã aky térã oĩmbaʼỹva; koʼápe oikévaʼerã avei umi omanómavaʼekue ñemoñare ko Leiguasu osẽ mboyve. Ndojepokóvaʼerãi temimeʼẽ oñemoĩva tetã pysyrõharépe rehe, ha oñemeʼẽvaʼerã ojekuaa rehe voi haʼeha chakore. Umi boliviano prisionero-kuéva, ijeheguiete opytaitévaʼekue ko tetãme chakoreichanténte avei ojeguerekóvaʼerã viru jehupitýpe ha tesãi ñangarekópe.

Moakãha XII · Jeroviaukakuéra Leiguasu pegua rehegua

ARTÍCULO 131 · Jeroviaukakuéra rehegua

Ojeporu añete hag̃ua maymáva derecho oĩva ko Leiguasúpe, oñemoĩ avei jeroviaukakuéra hysýiva ko moakãha kóvape; léi ombohapévaʼerã ijeporu.

ARTÍCULO 132 · Ohoʼỹva Leiguasúre rehegua

Corte Suprema de Justicia ipokatu haʼívo oĩmeraẽva léi ha oĩvéva tembiapoukapy juez-kuéra oguenohẽvaʼekue, ndohoiha Leiguasúre. Omboguatávo kóva ko tembiapo, nosẽvaʼerãi ko Leiguasu ha léi haʼívagui.

ARTÍCULO 133 · «Habeas Corpus» rehegua

Kóva ko jeroviauka ikatu ojerure tapicha ojejopýva, ijehegui térã ambue rupi, tekotevẽʼỹre omeʼẽ pokatu upe-

varã; oimeraẽva juez de 1ra. Instancia-pe ikatu ojerure ko jeroviauka. «Habeas Corpus» ikatu ojerure:

1 Sapy'areírõ g̃uarã: kóva rupi, oĩmeraẽva tapicha, ohechárõ oñemonambíta katueteha mbaretépe, ojerurekuaa oñehesa'ỹijo porã hag̃ua ikatúpa añete oiko hese pe ha'e oimo'ãva; ikatu avei ojerure juez-pe opi hag̃ua pe tekojopy oĩva hi'ári;

2 Moñyrõhára: kóva rupi, oimeraẽva tapicha oñemonambíva'ekue hekope'ỹ, ikatu ojerure oñemyatyrõ hag̃ua mburuvicha jejavykue. Juez he'íva'erã ojereru hag̃ua hendápe pe detenido mburuvicha imonambihare marandu reheve; péva oikóva'erã mokõipa irundy aravo ahasa mboyve ejejerure hague guive. Ndojererúi ramo Juez rendápe, kóva ohóva'erã detenido oĩ hápe ha upépe ombohapéva'erã tekojoja, ku ojereru ramo guáicha hendápe pe detenido, mburuvicha marandu reheve. Ndaipóri ramo mba'érehepa oñemonambíra'e pe mávape léipe he'iháicha, opoiukáva'erã chugui pya'eporã; oĩ ramo kuatia pe ñemonambirã ome'ẽva'ekue peteĩ Juez, ojererahaukáva'erã kóvape kuatiakuéra detenido rehegua; ha

3 Genérico: kóva rupi, oimeraẽva tapicha ikatu ojerure oñemyatayrõ hag̃ua oikóva'ekue hese, oñemonambi rupi, térã oikomo'ãva'ekue hese, ndaha'éima guive peteĩva umi mokõi káso tenondeve ojehecháva'ekue. Upéicha avei, ko jeroviauka ikatu ojejerure ojejopy vai ramo petĩ tapichápe ombyai hag̃uáicha hete, iñakã térã heko porã, jepémo leitére oikóra'e iñemonambi.

Léi ombohape ha he'íva'erã mba'eichaguaite «Habeas Corpus» pa oĩta ha ha'ekuéra ikatúva'erã ojeporu «Esta-

do de excepción» aja avei. Iñemboguata pya'e, mbyky ha reíva'erã ha ikatúva'erã voi Juez omboguata avave ojerure'ỹre.

ARTÍCULO 134 ·
Amparo rehegua

Maymáva tekove oimo'ã ramo oikoha hese mba'e vai térã ohecha ramo oikóta katuete hese, térã ojepe'áta chugui iderecho térã jeroviauka oĩva ko Leiguasu ha ambue léipe, oĩgui peteĩ mburuvicha térã mburuvicha'ỹ ojapóva mba'e hendape'ỹ, térã ndojapóiva ojapóva'erã, ha ndaikatúi ramo Juez omohenda ikáso jepiveguáicha, tekotevẽgui ojehecha pya'e oiko mboyve ivaíva, ikatu ojerure «Amparo» Juez upevarã oĩvape. Tembiapo upéva pya'e, mbyky ha reíva'erã ha ikatúva'erã «omboguata tetãygua aty», upeichava'erãha he'i ramo léipe. Juez oguerekóva'erã pokatu oipysyrõ hag̃ua derecho térã jeroviauka, térã omohenda jey hag̃ua oñesẽ ramo léi rapégui. Umíva oiko ramo jeporavorã rehegua rehe, térã organización política rehe, juez oguerekótava pokatu, ha'eva'erã justicia electoral-pegua. Amparo ndaikatúi ojejerure juicio mbytépe ni órgano Judicial-kuéra rembiapo contra-pe ni umi léi apópe. Léi ombohapéva'erã aporeko ko'ãva rehegua. Juez he'íva «Amparo» jerurépe, ikatu ojehecha jey ha oñemoambue avei.

ARTÍCULO 135 ·
«Habeas Data» rehegua

Mayma Tekove ikatúva'erã oikuaa marandu ha dato-kuéra hesegua térã herekopy imba'éva rehegua oĩva umi Registro oficial térã privado-ha rupi; ikatúva'erã avei oikuaa mba'éichapa ojeporu umi mba'e ha maerãpa ojeguereko. Ikatu ojerure juez upevarã oĩvape oñembopyahu, oñe-

moambue térã oñembyaipaite hag̃ua umi marandu ha datokuéra noĩri ramo hekópe térã opokóta ramo ideréchore.

ARTÍCULO 136 ·
Juez-kuéra ikatúva ojapo ha ho'áva hesekuéra rehegua

Juez oguerekóva pokatu ndaikatúi ohechagívo recurso ojejeruréva chupe umi artículo kóva mboyve oĩva he'iháicha. Ndohechaséi ramo mba'eve'ỹre, oñenjuiciáva'erã upévare ha tekotevẽ ramo, oñemongúiva'erã.

Juez he'íva'erã avei hembiapoukapýpe mamo mevépa oho mburuvicha jejavykue ha ojejuhu ramo mba'evai apo pe tekoavýpe, amonambiukáva'erã mba'e vai apoharépe ha ojapóva'erã tekotevẽva oñemoañete hag̃ua pe responsabilidad. Oguereko ramo pokatu omoñepyrũva'erã sumario omyesakã hag̃ua mba'e vai apokue ha omombe'úva'erã Ministerio Público-pe, ỹrõ katu ombohasáva'erã kuatiakuéra hesegua hapicha juez ipokatúvape ombosyryry hag̃ua upe tembiapo.

Vore II

Tetã Rekuái Ñemohenda rehegua

Tepysã I · Tetã ha Estado rehegua

Moakãha I · Ñe'ẽ ropytakuéra rehegua

ARTÍCULO 137 ·
Leiguasu pu'akapavẽ rehegua

República léi pavẽ ha'e Leiguasu. Constitución, ñe'ẽme'ẽmbyre ambue tetãnguéra ndive, oñemoñeĩ ha oñemoañetéva'ekue, leikuéra Congreso remimoĩngue ha tembiapoukapy oñemoñeĩva'ekue avei upe rire, ko'ãva ha'e derecho positivo Paraguáipe ha ojererekóva'erã ovalekuépe ko'ápe hysýi háicha. Oimeraẽva omoambueséva kóva ko temimoĩmby tape omoĩva Leiguasu rehe oguata'ỹre, ojeko'avy ha hembiapo vaikuére, léi ohekojopýva'erã chupe. Ko Leiguasu ndopytareiva'erãi oñemomarã hague rehe mbarete rupive térã ojehejareise ramo hape tee'ỹ rupi. Ndaikatúi oñembovale mba'evéichagua tembiapoukapy ha tembiapokue opu'ãva ko Leiguasu rehe.

ARTÍCULO 138 ·
Orden jurídico ñepysyrõ rehegua

Mayma tetãygua ikatu ojepytaso, opaite mba'e ohupitýva reheve, umi hekope'ỹ tetãsã ojapyhýva renondépe. Oimeraẽva térã tekove aty, taha'e ha'éva rérape, oĩ'ỹrõ ko Léi Guasúpe, ojapyhy ramo tetãsã, ndaikatúi ombovale hembiapoukapy ha upévare, tetãygua iderechope porã ikatu opu'ã hesekuéra ha ndojapói ha'ekuéra he'íva. Tetã ambuekuéra ojokupytýva oimeraẽva mba'ére umi mbaretépe ajapyhýva'ekue tetãsã ndive, ndaikatúi upe rire omboléra umi tembiaporã ñomoirũ hague, ojopy hag̃ua tetã Paraguáipe omoañete hag̃ua umi ñe'ẽ me'ẽmbyre.

ARTÍCULO 139 ·
Tetã reko rechaukaha rehegua

Ko'ãva ha'e tetã Paraguái máva reko rechaukaha:

1 Tetã Poyvi;

2 Tetã Ra'angavoñaha (*sello*)

3 Tetã Puraheiguasu.

Léipe oñemoĩne mba'eichagua va'erãpa ha mba'éichapa ojeporúne umi tetã máva reko rechaukaha oĩ'ỹva upe Congreso General 25 de Noviembre de 1842 rembiapoukapýpe.

ARTÍCULO 140 ·
Ñe'ẽnguéra rehegua

Paraguái ha'e tetã hembikuaa arandu heta ha iñe'ẽ mokõiva. Estado ñe'ẽ tee ha'e castellano ha guarani. Léipe ha'íva'erã mba'éichapa ojeporúta mokõivéva. Mayma ypykue ñemoñare ñe'ẽ ha opaite imbovyvéva ñe'ẽ ha'e tetã rembikuaa arandu avei.

Moakãha II · Tetã ambue ndive ñomoiru reko rehegua

ARTÍCULO 141 ·
Tetã ambue ndive ñe'ẽme'ẽ rehegua

Umi ñe'ẽme'ẽ ambue tetã ndivegua oñemo'añete porã ha oñemoneĩva'ekue léi rupi, hesegua kuatia oñemohasámava ojupe, opyta avei tetã leikuéra apytépe ha oñemohendáne ko Leiguasu omohendaháicha artículo 137-pe.

ARTÍCULO 142 ·
Ñe'ẽme'ẽ ñemondoro rehegua

Umi ñe'ẽme'ẽ ambue tetã ndive, derecho humano rehe-guáva ndaikatúi oñemondoro oimehãicha rei, ojejapó-manteva'erã Leiguasu ñemyatyrõrã aporeko rupive.

ARTÍCULO 143 ·
Tetã ambue ndive ñomoirũ reko rehegua

Tetã Paraguái iñomoirũ rekópe omboaje derecho internacional ha ojehekombojoja ko'ã mba'e rupive:

1 Tetã jeiko poguype'ỹ;

2 Tetãnguéra jeiko ijehegui;

3 Tetãnguéra ñombojoja porã;

4 Tetãnguéra ñopytyvõ ha tembiapópe ñomoirũ;

5 Ñeñangareko derecho humano-re;

6 Ysyryguasu ojepysóva heta tetãre jeporu joja;

7 Tetãnguéra jeike'ỹ ojohekovépe; ha

8 Opáichagua dictadura, tetã oporojopýva ha imperialismo, guero'yrõ.

ARTÍCULO 144 ·
Ñorairõ mbotove rehegua

Paraguái ombotove añete ñorairõ, ha katu omoneĩ tetã ñepysyrõ hekopeguáva. Upéva nombyaíri derecho ha ñe'ẽme'ẽmbyre, oguerekóva Organización de las Naciones Unidas ndive, Organización de Estados Americanos ndive, térã umi tetã ñomoirũ rembiapo ndive.

ARTÍCULO 145 ·
Tetã arigua leikuéra reko rehegua

Tetã Paraguái, jojápe porã ambue tetãnguéra ndive, omboaje leikuéra oĩva tetã ári jey ogarantizáva derecho humano, tekoguapy, tekokatu, ñopytyvõ akãrapu'ãrã, tekuáipe, mba'e jererekópe, jeiko ñondivépe ha arandu kuaápe. Ko'ã mba'e oiko hag̃ua oñemoĩva'erã oñoñe'ẽme mokõive Cámara Congreso pegua, tetave tee rupi.

Moakãha III · Tetãygua reko ha Ciudadanía rehegua

ARTÍCULO 146 ·
Tetãygua tee rehegua

Paraguayo térã paraguaya teete ha'e:

1 Opaite onaceva'ekue tetãpýpe;

2 Máva isy térã itúva paraguayo-va, onacéva'ekue omba'apo jave Estado-pe g̃uarã tetã ambuépe.

3 Isy térã itúva paraguayo-va, onacéva'ekue ambue tetãme, oúvo Paraguáipe opytaite; ha

4 Umi mitã ojejuhu reíva tetãpýre, ojekuaa'ỹva itúva ha isy.

Oñemoañete paraguayo-ha, pe pehẽ mbohapyhápe oĩva, oikuaauka haguére ipy'apy, omboty vove 18 años. Nombotýi ramo gueteri katu, túva térã isy ikatu oñe'ẽ hese, upéi ha'e okakuaapa rire omoañete.

ARTÍCULO 147 ·
Máva tetãygua jepe'akuaa'ỹ rehegua

Mavave Paraguái ñemoñare teégui ndaikatúi ojepe'ávo inacionalidad, ikatu jepe ha'e orrenuncia ijeheguiete chugui.

ARTÍCULO 148 ·
Derecho ñemboparaguairã rehegua

Pytaguakuéra ikatu oñemboparaguái naturalización rupi; ohechaukáma guive ko'ã mba'e ápe hysýiva:

1 Okakuaapamaha;

2 Oikómaha iguýre tres años ko tetãme;

3 Omba'apomaha ko tetãme oĩmeraẽva mba'épe; ha

4 Teko porã, léipe he'iháicha.

ARTÍCULO 149 ·
Nacionalidad heta rehegua

Nacionalidad heta ikatu ojeguereko ñe'ẽme'ẽ rupi ambue tetã ndive. Ikatu avei, upéicha he'ígui pytagua retã Leiguasu.

ARTÍCULO 150 ·
Nacionalidad ỹre jepyta rehegua

Umi Paraguáio naturalizado ikatu opyta jey inacionalida'ỹre iporeỹ'ramo ko'águi, oiỹ're mba'érepa, tres años aja pukukue, upéicha he'írõ Juez, térã ojapyhy ramo ijehegui ambue nacionalidad.

ARTÍCULO 151 ·
Nacionalidad honoraria rehegua

Pytaguakuéra oipytyvõ añete va'ekue Paraguáipe, ikatu ojehechakuaa potávo, léi rupi oñeme'ẽ chupekuéra nacionalidad honoraria.

ARTÍCULO 152 ·
Ciudadanía rehegua

Ha'e ciudadano térã ciudadana:

1 Tekove paraguái teetéva, dieciocho años omboty guive; ha

2 Tekove oñemboparaguáiva'ekue naturalización rupi, ohasa rire 2 años oñeme'ẽ hague chupe upe nacionalidad.

ARTÍCULO 153 ·
Ciudadanía jeporu jejoko rehegua

Ojejoko ciudadanía tetãyguágui:

1 Ojejapyhýrõ ambue nacionalidad, noĩrima guive ñekuaave'ẽjoja hesegua;

2 Juicio rupi oje'érõ upe máva hasyha iñakãme ha ndaikatuiha upévare ojapo mba'eve ijeheguiete;

3 Oĩro tekosã reheve, Juez ome'ẽ rupi chupe jeheko jopy.

Ciudadanía jejoko opa, opárõ avei umi causa hesegua léipe oñemboysýiva.

ARTÍCULO 154 ·
Poder Judicial añoite ikatúva ojapo rehegua

Léipe oĩva'erã mba'éicharõpa ikatu ojejapyhy nacionalidad ha avei mba'éicharõpa ikatu ojejoko ciudadanía. Poder Judicial añoite oguerekóta pokatu ko'ãva ã mba'e omohenda hag̃ua.

Moakãha IV · Tetã Yvy ñemohenda rehegua

Pehẽngue I · Apoukapy opaichagua rehegua

ARTÍCULO 155 ·
Tetã yvy pu'akapavẽ ha ñembohasakuaa'ỹ ambue akãre rehegua

Tetã Paraguái yvy araka'eve ndaikatúi oñeme'ẽvo, oñembohasávo ambue okãre, ojeporukávo, ha mba'eveichavérõ ojehejávo, tasapy'ánte jepe, mavave tetã ambuépe. Umi Estado oguerekóva tetã Paraguái ndive relaciones diplomáticas ha umi tetã atyha oĩhápe avei ha'e, ikatu ojogua ko'ápe yvy vore oikotevẽva omopu'ã hag̃ua ipype óga irrepresentación-kuéra rendaguã, ha upéva ojejapóva'erã léipe he'iháicha. Upéicha ramo jepe umi yvy pehẽ akóinte opyta tetã pu'akapavẽ poguýpe.

ARTÍCULO 156 ·
Estado sãmbyhyrã ñemohenda rehegua

Ikatu hag̃uáicha oñesãmbyhy ha oñemboguata Estado, tetã yvy oñembojo'a Departamento ha Municipio-pe, ha ãva ko Leiguasu ha leikuéra ha'iha peve oikóva'erã ijeheguí iñemboguatápe, ha hekorã ñemoĩme ha ijeheguiete oipuru haguã opaite mba'e oguerekóva.

ARTÍCULO 157 ·
Capital rehegua

Táva Paraguay ha'e tetã Paraguái tavaguasu ha Estado pokatukuéra renda. Ha'e peteĩ municipio, oĩ'ỹva mavave departamento-pe. Léipe oĩva'erã mamo mamópa ijapy.

ARTÍCULO 158 ·
Servicio tetãme g̃uarãva rehegua

Departamento ha municipio-kuéra ryepýpe oñemoĩtarõ apopyrã ohupitýva tetãygua maymavépe, upe guive oñemboguata hag̃ua, léi rupive oñemoĩva'erã.

ARTÍCULO 159 ·
Departamento ha municípío-kuéra rehegua

Oñemoĩ ypýtarõ, ha avei oñembojoaju térã oñemoambuéta ramo Departamento ha itavaguasukuéra, municipio ha distrito-kuéra, léi rupive ojejapóva'erã, ojeguerekóvo tesa renondépe mba'éichapa oĩ iñakãrapu'ãme, yvypóra retakue ipype ha tekoha rekópe, kuaaha rechaukapy ha tembiasakuépe.

ARTÍCULO 160 ·
Región-kuéra rehegua

Departamento-kuéra okatu ojoaju ha ojapo hikuái región, upéva rupive ikatútarõ oñakãrapu'ã pya'eve umi comunidad hyepýpe oĩva. Léi he'íva'erã mba'éichapa upéva oikóta ha oku'éta.

Pehẽngue II · Departamento-kuéra rehegua

ARTÍCULO 161 ·
Departamento sãmbyhyha rehegua

Departamento oisãmbyhýva'erã peteĩ Tekuaitára ha peteĩ Junta Departamental. Ko'ãvape oiporavo ha omoĩva'erã tetãyguakuéra upe departamento pegua ivóto rupive, jeporavo guasu tetãpýpe oiko jave, ha oĩva'erã hembiapópe cinco años pukukue. Tekuaitára ha'e upe Departamento-pe Poder Ejecutivo rérape omboguatáva tetã

rembiapo. Ndaikatúi ojeporavojo'a. Léi ha'íne mba'écha-pa oñemoĩva'erã Junta Departamental-kuéra ha mba'épa hembiaporã.

ARTÍCULO 162 ·
Oñekotevẽva rehegua

Tekuaitára ramo ojeiko hag̃ua tekotevẽ:

1 Taha'e paraguayo teete;

2 Tombotýma treinta año; ha

3 Tonace raka'e upe departamento-pe, ha toikoitéma ra'e upépe peteĩ año guivénte jepe;

4 Tekuaitára ramo ndaikatúi oiko umi Presidente ha vice-presidente ramo ikatu'ỹva avei. Ndaha'éirõ upe Departamento-gua voi, tekotevẽta oikóma upépe cinco áñonte jepe. Mokõive ara pa'ũ ojepapáva'erãi jeporavo oiko mboyve guive.

Junta Departamental miembro ramo ojeiko hag̃ua tekotevẽ Gobernador-pe g̃uarã oñemoĩvante avei; edad-pe katu veinticinco año omboty guive ikatúma.

ARTÍCULO 163 ·
Tembiaporã rehegua

Departamento rekuái rembiaporã ha'e:

1 Ombojoaju municipalidad-kuéra rembiapopy upe Departamento pegua; omboguata umi apopyrã upe Departamento-pe oñekotevẽva, tape apo, energía ñemoĩ, y hesãiva jeguereko hamba'e; omomýiva'erã municipio-kuérape ojoaju ha oñopytyvõ hag̃ua hembiapo teépe;

2 Ombosako'i apopyrã Departamento akãrapu'arã rehegua; péva aguatáva'erã apopyrãguasu tetãmegua ndive; ojapóva'erã avei presupuesto año jey jeýre oike hag̃ua tetã presupuestoguasu ryepýpe;

3 Omboguata Departamento rembiapo pytyvõme Gobierno Nacional ojapóva ndive, tenonderãite voi tesãi ha tekombo'e reheguápe;

4 Omoĩmba omba'apo hag̃uáicha umi Consejo de Desarrollo Departamental; ha

5 Ambue tembiaporã Leiguasu ha leikuéra omoĩva.

ARTÍCULO 164 ·
Viru tembiapópe g̃uarã rehegua

Viru oikotevẽva Departamento hembiapópe g̃uarã ha'e:

1 Umi impuesto, tasa ha contribución vore, ko Leiguasu he'íva;

2 Umi viru ombohasáva chupe Gobierno Nacional,

3 Umi viru ha'ete omono'õva léipe he'iháicha, ha avei temime'ẽ ha hejapyre chupe g̃uarãva; ha

4 Umi ambue viru mono'õrã recurso léi omoĩva.

ARTÍCULO 165 ·
Intervención rehegua

Poder Ejecutivo ikatu ointerveni Departamento ha municipio-kuéra, omoneĩ rire Cámara de diputado, ko'ã kásope:

1 Ojerurérõ Junta Departamental térã Municipal, teta teeve rupi;

2 Oñemboja'opárõ Junta Departamental térã Municipal ha upéicha rupi ndaikatuvéi omba'apo; ha

3 Ojeporuvai ramo iviru, upéicha he'írire Contraloría General de la República.

Intervención oikóva ndaikatúi ipukuve noventa días-gui, ha upépe hesakãrõ oiko hague upe punto 3-pe ha'íva, Cámara de Diputado, tetave tee rupi, ikatu omongúi gobernador térã Intendénte-pe; upéicharõ Tribunal de Justicia Electoral ombosako'íva'erã jeporavo ipyahúva upégui osẽ hag̃ua okuiva'ekue rekoviarã; péva oikóva'erã umi noventa días oúvape Cámara de Diputado oguenohẽ haguépe tembiapoukapy.

Pehẽngue III · Municipio rehegua

ARTÍCULO 166 · Jeku'e jehegui rehegua

Municipalidad ha'e temimoĩmby sãmbyhyrã tetãyguáva hendapegua oguerekóva; ha'e máva léi renondépe, ha hembiaporã ryepýpe oku'e ijeheguiete mburuvicha ñemoĩme, tembiapo ñemboguatápe, ha iléi teerã apópe, avei ha'e aeténte'e oku'e viru ñembyaty ha iporúpe.

ARTÍCULO 167 · Municipalidad sãmbyhy rehegua

Municipalidad-kuéra oisãmbyhýva'erã peteĩ intendente ha peteĩ Junta Municipal, ivóto rupi ohupíva umi ikatúva hekopete ovota.

ARTÍCULO 168 ·
Tembiaporã katu rehegua

Municipalidad-kuéra rembiaporã yjyvýpe ha léi he'i háicha, ha'e ko'ãva:

1 Tekosã'ỹme omba'apóne opaite mba'e ikatúva apópe, tenondete táva moporãme, tekoha ñangarekópe, tekotevẽmby ñemoĩme, ñemoporombo'épe, teko jechaukápe, ñoha'ã vy'ápe, mbohupa rembiecharãme, tesãirã ha jeiko porãrã ñangarekópe, viru jeporukarã ñemoĩme, aty jesarekorã ha policía ñemoĩme;

2 Oiporukuaávo imba'erekopy ha ojapóvo chugui ojaposéva ohecha porãve háicha;

3 Ojapóvo presupuesto oikéva'erã rehe ha ojeporuva'erã rehe;

4 Oguerekóvo avei imba'erã tetãme g̃uarã oikévagui,

5 Omohendávo hekópe porã mboýpa ojehepyme'ẽva'erã chupe servicio ojapo añete va'ekuére, ahasa'ỹre hepykuégui ijapopyrã;

6 Oguenohẽvo ordenanza, reglamento ha opaite tembiapoukapy;

7 Ikatúvo ojeporuka chupe viru, Estado mba'éva ha mba'e'ỹva, tetãpýpe ha ambu tetã rupi;

8 Ombohekorãvo ha oguerekóvo hesápe tetãygua ñemomýi opáichagua mba'yru jeiko; ha

9 Ojapóvo opaite mba'e omoĩva chupe g̃uarã ko Leiguasu ha ambue leikuéra.

ARTÍCULO 169 ·
Óga ha yvy jererekóre, jehepyme'ẽ rehegua

Municipalidad-kuéra ha umi Departamento-pe g̃uarã opytapaite impuesto inmobiliario repykue. Opyta avei ipópe imono'õ. Cien oñemono'õvagui, setenta opytáva'erã municipalidad-pe, quince departamento-pe ha quince hembýva katu oñemboja'ova'erã municipalidad-kuéra iviru'ivévape, léipe oĩháicha.

ARTÍCULO 170 ·
Guerokopy ñangareko rehegua

Mba'evéichagua institución del Estado, taha'e ra'e umi oiko poguype'ỹva, térã umi ijeheguietéva viru jerereko ha iporúpe, térã umi descentralizádova, ndaikatúi oñemomba'e Municipalidad-pe g̃uarã oñemono'õva'ekuére.

ARTÍCULO 171 ·
Categoría rehegua

Municipalidad, rekorã ha peteĩteĩva mba'e categoría-pa oguereko, he'íva'erã léi, ahechakuaápype tekove retakue, iñakãrapu'ã katu, mamoitépa oĩ, hekohápa mba'éicha, moõ mevépa ikuaarandu, mba'épa hembiasakue, ha opaite mba'e ikatúva oipytyvõ opu'ã hag̃ua. Municipalidad-kuéra ikatu oñomoirũ ojapo hag̃ua oñondive hembiaporãnguéra ha, léi rupi, ambue tetãmegua municipalidad ndive.

Moakãha v · Fuerza pública rehegua

ARTÍCULO 172 ·
Ipype oĩva rehegua

Fuerza pública-pe oike fuerza Militar ha Fuerza Policial-kuéra añoiténte.

ARTÍCULO 173 ·
Fuerza Armada-kuéra rehegua

Fuerza Armada-kuéra ha'e peteĩ institución oñemohenda tembiaporã tapia g̃uarãicha, profesional, ikatu'ỹva ijatyñe'ẽ, iñe'ẽrendúva Estado-pe ha Leiguasu ha ambue leikuéra he'ívape. Oĩ oñangareko hag̃ua ani jepoko tetã yvýre, ha oipysyrõ hag̃ua mburuvichakuéra vóto rupi ojehupiva'ekuépe, he'i háicha ko Leiguasúpe ha ambue leikuérape. Léipe he'íne mba'éichapa oñe'organizáva'erã ha mboýnepa ypypeguakuéra.

Militar-kuéra servicio activope oĩva omba'apóne he'i háicha léi ha reglamento-kuéra oñemoĩva, ha ndaikatúi ojeafiliávo partido térã movimiento político-pe, ha nomba'apóiva'erã mba'evéichagua política-pe.

ARTÍCULO 174 ·
Tribunal Militar-kuéra rehegua

Tribunal Militar-kuéra ohuzgáva'erã tembiapovaikue militar pa'ũmegua mante, umi ojehecháva upeichaha léi rupi, ha ojapóva militar oĩva servicio activo-pe. Umi Sentencia omoĩva'ekue Tribunal Militar, ikatu ojehecha jey Justicia Ordinaria-pe.

Oiméva tembiapovaikue ojehecháva voi ojecastigava'erãha mokõivéva tribunal-pe, ndohasáva'erãi tribunal Militar-pe, noiméi guive upe tembiapo vai ojapóra'e peteĩ

militar oĩva servicio activo-pe. Ndojekuaaporãi ramo mba'etépa, ohasava'erã delito común-va ramo. Oñeñorairõ jave ambue tetã ndive mante ikatukuaa ohuzga civíl-pe ha militar retirado-pe, he'i háicha léi.

ARTÍCULO 175 ·

Policía nacional rehegua

Policía nacional ha'e peteĩ institución profesional ikatu'ỹva ijatyñe'ẽ oñemohendáva tembiaporã tapiarãicha, iñe'ẽrendúva mburuvichakuéra Poder Ejecutivo omoĩvape oñangareko hag̃ua anítei oiko sarambi tetãpýpe. Ko Leiguasu ha umi ambue leikuéra he'ívare oĩ oñangareko hag̃ua anítei oiko sarambi, oñemboaje hag̃ua maymáva derecho ha ojepoko avavére heko'ỹme, ha upéicha avei opaite oguerekóvare; oĩ ojoko hag̃ua ani oiko tembiapovai, ojapo hag̃ua mburuvicha imoĩmbyre he'íva, ha omyesakã hag̃ua, Juez-kuéra poguýpe, tembiapovaikue. Léipe oñembohysýine mba'eichaitépa oñemohendáva'erã ha mba'épa hembiaporã. Policía nacional-pe oisãmbyhýva'erã peteĩ oficial mburuvicha ipypeguavoíva. Policía-kuéra ndaikatúi ojeafiliávo mba'evéichagua partido térã movimiento político-pe ha ndoguerekóiva'erã actividad política. Policía ijeheguirekóva, ikatu oĩ léi rupi, he'íva'erãva avei mba'erãpa oñemoĩ ha mba'épa hembiaporã, ambuekuéra Estado pokatu ryepýpe ha municipalidad ryepýpe

Moakãha VI · Estado política económica rehegua

Pehẽngue I · Tetã akãrapu'ã rehegua

ARTÍCULO 176 ·
Akãrapu'ã mongakuaa rehegua

Tetã ñemboguata herekopy rehegua ohekava'erã tetã akãrapu'ã oñondivepa ha arandukuaa peg̃uarã. Estado oñeha'ãva'erã omongakuaa akãrapu'ã, oipurukuaávo opaite mba'e oguerekóva upevarã, ikatu hag̃uáicha okakuaa mbarete porã tetã economía; omoĩvévo oñemba'apo ha g̃ua ha heta hetavévo herekopy ha oasegurávo iporã porãve hag̃ua ohóvo tetãygua rekove. Upevarã oñembohysýine tembiaporã tetã tuichakuépe g̃uarã, ikatúva'erã omopeteĩ ha ombohape opaichagua mba'apo tetã economía mopu'ãharã.

ARTÍCULO 177 ·
Apopyrã reko akãrapu'ãrã rehegua

Apopyrã oñemoĩva tetã akãrapu'ãrã, particular-kuéra ikatu omboguata térã nahániri ha Estado peg̃uarãnguéra katu oñemboguatáva'erã katuete.

Pehẽngue II · Viru ñeorganiza rehegua

ARTÍCULO 178 ·
Mba'e herekopy Estado mba'éva rehegua

Estado, ojapo hag̃ua hembiaporã tee, omoĩ impuesto ha ambue háichagua viru ñemono'õ ha mba'e jerereko; oguenohẽ ha'ete térã ambue rupi umi mba'e rekopy oĩva ipoguýpe, ha omoĩ mba'éichapa ajehepyme'ẽva'erã

chupe umi mba'e rehe, tekojojápe ha ouporã hag̃uáicha tetã remikotevẽme; omoĩ ha omohenda hembiaporã ha omono'õ hembiapo repy; oiporu viru ko'águi térã ambue tetãgui omba'apo hag̃ua tetã akãrarapu'ãrãre; omoĩ porã tetã viru jerereko ha ojapo mbo'ereko* viru rehegua.

ARTÍCULO 179 ·
Tributo-kuéra ñemoĩ rehegua

Maymáva tributo, taha'e ha'eháichagua ha tahéra héra háicha, oñemoĩva'erã léi rupive añoiténte, ahechakuaávo viru reko ha oñondive jeiko rehegua tekojoja, ñemongu'e tetã akãrapu'ãrãme ou porãva. Léi añoite avei amoĩva'erã pe tributo pyrenda, máva umi ohepyme'ẽtava ha mba'éichatapa pe mbo'ereko tributo rehegua.

ARTÍCULO 180 ·
Impuesto jo'a rehegua

Ndaikatúi peteĩ impuesto pyrenda ojeporu jeývo oñemoĩ hag̃ua ambue impuesto. Tetã ambuekuéra ndive, Estado ikatu, ñekuave'ẽ joja* rupi, oñemoĩ peteĩ ñe'ẽme ani hag̃ua oikótei pe impuesto jo'a.

ARTÍCULO 181 ·
Tributo jojareko rehegua

Jojareko ha'e tributo pyrenda. Mba'evéichagua impuesto ndaipohyietereíri va'erã ipu'aka'ỹ hag̃uáicha hese tetãygua. Oñemoĩvo, ojehechakuaáva'erã mboy pevépa ikatu ohepyme'ẽ peteĩ tetãygua ha avei tetã economía mba'éichapa oĩ.

Tepysã II · Estado yta ha iñorganización rehegua

Moakãha I · Poder Legislativo rehegua

Pehẽngue I · Opaichagua disposición rehegua

ARTÍCULO 182 ·
Oĩva ipype rehegua

Poder Legislativo omboguata Congreso ha kóva ryepýpe oĩ Cámara de Senadores ha Cámara de diputados. Umi miembro teete ha ipyruharakuéra, mokõive camara-ygua, ojeporavova'erã tetãygua ijeheguiete, léipe he'iháicha. Umi miembro pyruhára oipyrŨva'erã titular-kuérape ko'ãva omanórõ, ohajárõ icargo térã ojepe'a ramo chuguikuéra ipokatu, periodo constitucional rembyre pukukue aja, térã oĩ aja pokatu'ỹ hi'arikuéra. Ambue caso-pe, jepyru oñemohendáva'erã peteĩteĩva cámara reglamento-pe he'i háicha.

ARTÍCULO 183 ·
Congreso-pe ñembyaty rehegua

Mokõive Cámara mante ijatývo Congreso-pe, ikatu ojapo ko'ã mba'e:

1 Ohendu ñe'ẽme'ẽ ojapóva Presidente de la República, Vicepresidente ha Corte Suprema de Justicia peguakuéra, ojapyhývo hembiaporãnguéra,

2 Omoneĩ térã ombotove República Presidente oheja sapy'a hağua icargo ko Leiguasúpe he'iháicha.

3 Omoñeĩ pytagua FFAA-pe oike hag̃ua tetã ryepýpe ha osẽ hag̃ua okápe FFAA ko'apeguáva, ndaha'éima guive mba'eporã rechaukavoreínte.

4 Omog̃uahẽ mburuvichakuéra Estado térã sãmbyhyha ambue tetã rupigua; ha

5 Oimevéva tembiaporã ha'íva ko Leiguasúpe.

Presidente Cámara de Senadores pegua ha Cámara de Diputados pegua omyakãva'erã umi congreso ñembyaty; amóva Presidente ramo ha kóva katu Vicepresidente ramo.

ARTÍCULO 184 · Ñembyatykuéra rehegua

Mokõive cámara Congreso pegua oñembyatýva'erã jepiveguáicha ary pukukue aja, primero de julio guive 30 de junio peve, ha opytu'úva'erã 21 de Diciembre guive primero de marzo peve, ha péva pe árape omombe'úva'erã hembiapokue República Presidente-pe. Mokõive Cámara oñohenóiva'erã aty hi'arapegua'ỹrã térã oipysóva'erã iñembyatykuéra upéicha he'írõ iryndy vorégui peteĩ voto rupive oimeraẽva umi Cámara; ikatu avei ko'ã mba'e oiko Comisión Permanente del Conreso upéicha he'írõ mbohapy vorégui mokõi voto rupive, térã Poder Ejecutivo he'írõ decreto rupive. Presidente Congreso pegua térã Comisión Permanente-gua ohenóiva'erã ñembyatyrã 48 aravo ohasa mboyve. Upéichante avei ojejapova'erã oĩta ramo aty ñembojoapy. Umi aty oikóva hi'arape'ỹ añehenóiva'erã ojehecha hag̃ua peteĩ térã hetave mba'e ojekuaa porãva, ha opávo tembiapo, oñembotyjeýva'erã.

ARTÍCULO 185 ·
Cámara aty añondiveguáva rehegua

Cámara mokõivéva ijatýva'erã oñondive upéicha ohechaukahápe ko Leiguasu térã Congreso ñembohekorã, ha péva avei ombohapéva'erã mba'éichapa oñemongu'éta. Ovale hag̃ua upe aty oĩva'erã upépe mokõivéva Cámara retakuégui mbyte rupi ha peteĩve hi'ári, noiméi ramo ko Leiguasu ojerure tetave tee tuichavéva. Tembiapoukapy osẽva'erã umi oĩva apytégui omoneĩ ramo hetavéva. Congreso pegua Camara-kuéra jevotahápe ojerereko mayoría simple ramo mbytere ári oĩve ramo peteĩ ipypeguakuéragui; mayoría de dos tercios he'ise mbohapy vorégui mokõi ojepapávo ipypeguakuéra oĩva atýpe; mayoría absoluta he'ise «quorum legal» ha mayoría absoluta de dos tercios mbohapy vorégui mokõi ojepapávo peteĩteĩva Cámara pegua retakue. Ijaty ramo oñondive mokõive Cámara péichante avei oñentendéva'erã mayoría-kuéra rehegua. Péichante avei añontendéva'erã «quorum» ha mayoría oimeháichagua temimoĩmby ojeporavova'ekue voto rupive, taha'e ha'éva, oĩ háicha ko Léi Guasúpe.

ARTÍCULO 186 ·
Comisión-kuéra rehegua

Cámara-kuéra omba'apóva'erã oñondivepa ha avei aty'ivépe peteĩ Cámara pegua térã mokõive pegua oñondive. Opavaite umi aty'ípe oikéva'erã, ikatuhaguéicha, bancada-kuéra retakue oĩva pe Cámara-pe, jojara'ãme. Oñepyrũvo tembiapo, ary pyahúpe, mokõivéva Cámara omoĩva'erã icomisión-kuéra ipytyvõhára. Ko'ãva ikatu ojerure informe térã temiandu opáichagua tapichápe ha tetã remimoĩmbýpe térã ha'e'ỹvape, omopyenda hag̃ua hembiapo ha oguata porãve hag̃ua Congreso rembiapotee.

ARTÍCULO 187 ·
Poravo ha iñeime pukukue rehegua

Senador ha Diputado-kuéra, titular ha suplente, ojeporavóva'erã oñemoĩ jave avei Presidente de la República. Ko'ã léi apohakuéra oĩva'erã cinco ary pukukue hembiapópe, primero de julio guive, ha upéi ojeporavokuaajey. Oime ramo Cámara de Diputado pegua ipore'ỹva, oikéva'erã hekovia ipyruhára upe Departamento peguáva; Cámara de Senadores-pe katu oikéva'erã umi ipyruhára Tribunal Electoral omoañeteva'ekue.

ARTÍCULO 188 ·
Juramento térã ñe'ẽme'ẽ rehegua

Senador ha Diputado-kuéra, oike ypývo peteĩva Cámara-pe, ojapóva'erã juramento térã ñe'ẽme'ẽ omba'apotaha hekoitépe upe apykápe ha ojapotaha ko Leiguasu he'iháicha. Mavavéva Cámara ndaikatúi omoñepyrũ hembiapo ijatypaite mboyve tetave tee. Mbovyve oĩrõ, ko'ãva ikatu ojopy umi ou'ỹvape ijaty hag̃ua, pe Cámara rembiapoukapýpe he'i háicha.

ARTÍCULO 189 ·
Senador-va hekove pukukue aja rehegua

Umi República Presidente ramo oĩva'ekue, tetãygua remimoĩnguéva, oikóta chuguikuéra senador oikove aja pukukue, noiméi ramo ra'e oiko hesekuéra juicio político ha ojejuhu hembiapovai hague. Ndoikéi ha'ekuéra ojepapávo quorum-rã. Ikatu oñe'ẽ ha ndaikatúi ovota.

ARTÍCULO 190 ·
Reglamento rehegua

Mokõivéva Cámara ojapova'erã iñembohekorã. Mbohapy vorégui mokõi voto rupive he'íma guive, ikatu oñemo-

ñe'ẽ térã ohova'api oĩmeraẽva ipypeguápe, ndojapóirõ hekópe hembiapo, ha ikatu voi omboyke chupe sesenta ára peve dieta'ỹre. Tetave tee rupive ikatu omongúi chupe noimbaporãirõ hetépe ỹrõ iñakãme, upéicha he'i rire Corte Suprema de Justicia. Oĩ ramo ojehekýiva hembiapógui, ikatu Cámara he'i mba'épa ojejapóta, mbytere ári peteĩve voto rupi.

ARTÍCULO 191 ·
Jepoko'ỹ rehegua

Mavave Congreso-yguáva ndaikatúi ojegueraha Juez renondépe he'iva'ekuére hembiapoháре. Mba'evéichagua Senador térã Diputado ndaikatúi oñemonambi ojeporavoha ára guive hembiapo paha ára peve, ndojejuhúi mba'érõ hese ojapo javete marã omereséva ñembokoty. Upéicha ojehúrõ, mburuvicha oñangarekoukáva'erã hese hógape, pévape oñemoĝuahẽva'erã kuatia hesegua. Juez omoñepyrũtárõ juicio peteĩ Senador térã Diputado contra-pe, tenonderãite omoĝuahẽva'erã Cámara oĩhápe kuatia he'íva tembiapovai oñembojaha hese. Pe Cámara ahesa'ỹijóva'erã ha mbohapy vorégui mokõi voto rupive he'íva'erã opytápa ỹrõ nahániri justicia pópe. Opyta ramo justicia pópe, ojepe'ava'erã ichugui jepokokuaa'ỹ oguerekóva léi apoha hekópe.

ARTÍCULO 192 ·
Informe jerure rehegua

Mokõive Cámara ikatu ojerure ambuekuéra Estado pokatúpe, moĩmbyre ijeheguívape, oñemboviru teéva ha descentralizado-kuérape, ha avei tetã rembiguaikuérape, tomombe'u tekotevẽ jave umi mba'e kuaapyrã opavave oikuaaséva. Umi péicha oñeñatõiva, tekotevẽ ombohovái arapa'ũ oñemoĩvape, ndaikatúiva michĩve quince áragui.

ARTÍCULO 193 ·
Ñehenói ha ñehakã'ĩ'o rehegua

Peteĩcha mokõive Cámara, tetave tee rupive, ohenoikuaa ha ohakã'ĩ'o peteĩteĩva Ministro-pe ha ambuekuéra tetã rembiguái omanda guasúvape; avei umi amyakã ỹrõ omboguatávape moĩmbyre ijeheguíva, oñemboviru teéva ha descentralizado-kuéra, umi empresa oĩhápe hetave viru Estado mba'éva, particular mba'évagui, oñemyesakã jave peteĩ léi térã oñehesa'ỹijo jave hembiapokuéra reheguáva. Porandukuéra oñemog̃uahẽva'erã pe oñehenóivape cinco ára mboyvénte jepe. Ndaipóri ramo ojoko vaite mba'éva chupe, umi oñehenóiva oho katuetéva'erã, ombohováiva'erã umi porandúpe, ha omyesakãva'erã opa mba'e ojekuaaséva. Léi he'íva'erã mba'éichapa ija hetavéva ha imbovyvevakuéra umi porandu apópe. Ndaikatúi oñehenói ha oñehakã'ĩ'o República presidente, Vicepresidente-pe ni Poder Judicial mboguatahakuérape hembiapo tee reheguáre.

ARTÍCULO 194 ·
Voto de censura rehegua

Pe añehenóiva ndohói ramo Cámara oñehenoihápe, térã pévape nahesakãiramo he'íva hembiapokuére, upéicharõ, mokõivéva Cámara, tetave mbohapy vorégui mokõi voto rupive, ikatu he'i ndojapoporãiha hembiapo ha ojerure República Presidente térã pe tetã rembiguái ruvichápe oñemongúi hag̃ua. Noñeguahẽirõ peteĩ ñe'ẽme jeja'orã ndaikatumo'avéima ojepoko upe tema-re, upe Ministro ỹrõ tetã rembiguái oñehenóiva rehe, upe ary pukukue.

ARTÍCULO 195 ·
Comisión myesãkãharã rehegua

Mokõivéva Cámara omoĩkuaa oñondive Comisión oñeha'ãva omyesakã opavave mba'e ojekuaaséva, ha avei

miembro-kuéra reko reheguáva. Oguahẽva'erã umi Cámarape ha omoĩva'erã ipópe kuaapyrã ha kuatia oikotevẽva; umi omyakã ha omboguatavakuéra Estado moĩmbyre ijeheguíva, ha oñemboviru teéva ha descentralizado; umi imoĩmbyre omomba'apóva viru Estado mba'éva; avei mba'eapoha hetavehápe viru Estado mba'éva; tetã rembijokuaikuéraha aveí particular reínteva. Léipe oĩva'erã mba'e tekojopýpa oñeme'ẽta umi ndojapóivape ko tembiaporã kóva. Ndaikatúi oñehakã'ĩ'o República Presidente-pe, Vicepresidente, Ministro ha Juez-kuérape, hembiapo tee reheguápe. Comisión-kuéra myesãkãkarã rembiapo ndopokóva'erãi Poder Judicial rehe, tembiapo ha'émante ojapóvare; ndaikatúi avei ambyai umi derecho ha moañetekuéra omoĩva ko Leiguasu, hembiapógui osẽva ndojopýi Tribunal-kuérape ha nomomichĩri juez-kuéra he'ívape, péva nde'iséi umi osẽva investigación-gui ndaikatuiha oñemoguahẽ justicia-pe. Juez-kuéra ojapoukáva'erã, léipe he'iháicha, umi tembiapo ñemyesakãrã chupe ojejeruréva.

ARTÍCULO 196 ·
Ojogueraha'ỹva rehegua

Ikatu ojeporavo, ha katu ndaikatúi omba'apo léi apópe: mbohapeharakuéra institución del Estado peguáva, jokuaipy ha ambue mba'apohára ohepyme'ẽva chupe Estado térã Municipio, oĩ aja pukukue hembiapópe. Ndoikéi ko'ã mba'e ikatu'ỹvape: mba'apo ijyképe tekombo'épe ha arandukuaareképe. Mba'evéichagua diputado térã Senador ndaikatúi oĩ umi mba'apoha ojapóva tetã rembiapopýpe, térã Estado-gui oguerekóva hembiaporãme, ni oiko mbohapehára térã oiko umíva rérape, ha'ete voi, ỹrõ ambue tekove rupive.

ARTÍCULO 197 ·
Ikatu'ỹva rehegua

Ndaikatúi oñemoĩ candidato ramo senador térã diputado-rã:

1 Umi ojehekojopýva sentencia añete rupive ha ojepe'áva chugui tekosã'ỹ, hi'areha javeve hekojopy;

2 Umi ojehekojopýva ikatu'ỹ hag̃ua omba'apo Estado-pe g̃uarã, ipuku aja javeve hekojopy:

3 Umi ojehekojopýva hembiapovaikuére mburuvicha jeporavópe, hekojopy pukukue javeve;

4 Juez-kuéra, umi omba'apóva Ministerio Público-pe, Estado-pegua Procurador General, táva pysyrõhára, umi oĩva Contraloria General de la República-pe, ha umi oĩva Tribunal Superior de Justicia Electoral-pe;

5 Opaite omohenondéva tupã'andu rehegua tembiapo;

6 Umi mba'apoha myenondehára, taha'e tetã mba'éva térã tetã ambuegua oiméva omba'apo Estado ndive, térã ichupe g̃uarã, ỹrõ katu, umi oguerúva Estado-pe hemikotevẽ;

7 Militar ha policía-kuéra hembiapo téepe oĩva;

8 Umi oĩvahína candidato ramo presidenterã térã Vicepresidenterã; ha

9 Umi momaranduha opavaitépe g̃uarã jára ha ijára joyvy.

Umi tetãygua ikatu'ỹva oiko candidato ramo, he'iháicha número 4, 5, 6 ha 7 pe opáva'erã pe ikatu'ỹha, noventa días mboyve rupi oñemoĩ hag̃ua héra Tribunal Superior de Justicia Electoral kuatiápe.

ARTÍCULO 198 ·
Ambue ikatu'ỹva avei rehegua
Ndaikatúi avei ojehupi Senador Térã Diputado ramo, Ministro-kuéra Poder Ejecutivo-pegua ha umi Subsecretario de Estado; umi omohenondéva mba'apoha poguype'ỹmegua, ha umi omohenondéva mba'apoha Estado oguerekóva ambue tetã ndive térã multinacional oikóva ijehegui, térã umi mba'apoha hetavehápe viru Estado mba'éva, umi gobernador ha intendente avei ndohejái ramo ijapyka, noventa ára mboyvénte jepe, oiko mboyve jeporavo.

ARTÍCULO 199 ·
Mba'aporeja moneĩ rehegua
Senador ha Diputado-kuéra ikatukuaa oho Ministro térã Diplomático ramo mante. Upevarã ojeruréne oñehembiaporeja hag̃ua upe Cámara oĩhápe, ha ikatu oho jey upépe opa vove ambue tembiapo añeme'ẽva'ekue chupe.

ARTÍCULO 200 ·
Mburuvichakuéra poravo rehegua
Cámara-kuéra, peteĩteĩ, omoĩva'erã imyenondehára ha ha'ekueraite oiporavova'erã hembijokuairãnguéra.

ARTÍCULO 201 ·
Tekokuaaha jepe'a rehegua
Senador ha Diputado-kuéragui ojepe'áne hekokuaaha umi ojechámava'ekue voi yvate rehe, ha ko'ã mba'e ko'ápe oñembosysýiva rehe:

1 Osẽ ramo, ikatu'ỹha ha nahembiapomokõiva'erãhágui, oje'eháicha ko Leiguasu kóvape; ha

2 Ojehecha añete ramo oiporuha hekope'ỹ imba'apoha.

Senador ha Diputado-kuéra ndojehekojopýiva'erã ojapo katuete hag̃ua peteĩ mba'e.

ARTÍCULO 202·
Ikatúva ojejapo rehegua

Congreso rembiapora ha'e:

1 Oñangareko oiko hag̃ua opaite mba'e he'íva ko Leiguasu ha ambue leikuéra;

2 Ojapo Código ha leikuéra, omyatyrõ térã oipe'a Leiguasu oipotaháicha;

3 He'i mba'éichapa oñemohendáta ko tetã, región-pe, departamento ha municipio-pe;

4 He'i mba'éichapa tetãygua maymáva ome'ẽva'erã me'ẽmbyrã tetãme;

5 Omoneĩ léi tetã presupuestoguasu rehegua;

6 Ojapo léi mburuvichakuéra jeporavo rehegua;

7 Omoĩ léi rupi mba'éichapa ijára ambuekuaa herekopy tetã mba'éva, umi departamento ha Municipalidad mba'éva;

8 Oguenohẽ tembiapoukapy ha ñe'ẽjoja; oikuaauka hemiandu ikatuhápe ojapo;

9 Omoneĩ térã ombotove umi umi ñe'ẽme'ẽ ambue tetã ndive ojapóva Poder Ejecutivo;

10 Omoneĩ térã ombotove viru jeporu ojejapóva;

11 Omoneĩ ojeheja hag̃ua, ára ojehaiha peve, tetãyguápe térã tetãygua'ỹvape, ypopekuéra tetã rembiapopy, térã omomba'apo hag̃ua tetã mba'éva, upéicha avei oguenohẽ ha oiporu hag̃ua mineral hatãva, hykyva, térã otĩmbóva;

12 Ojapo léi he'íva mba'éichapa ojehekomoĩva'erã ko República, mba'éichapa ojejapóva'erã tetã mba'apoha peteĩ hendápe meme'ỹ, ha hendápe porã, ojeporuka hag̃ua viru Estado mba'éva;

13 Oguenohẽ léi tekotevẽva ha'a jave tetãre sarambi ha mba'ete ojopy vaipáva tetãyguápe;

14 Ohendu ñe'ẽme'ẽ ojapóva Tetã Rendotaguasu, Vicepresidente ha opaite ambue tembijokuái oñemoĩva ko Leiguasu rupi;

15 Ohendu Presidente-gui imombe'upy ary ahasáva rehegua, mba'éichapa ohohína tetã, mba'éichapa omba'apohína mburuvichakuéra ha mba'e mba'épa oñemoĩ ojapóvo tenonderã ko Leiguasúpe oĩháicha;

16 Omoneĩ térã ombotove Tetã Rendotaguasu ha Tetã Renondota'ivépe oheja hag̃ua hembiapo;

17 Omoneĩ terakuéra ha oporomoĩ umi tekotevẽhápe; upéicha avei, omoĩ ohóva'erã Congreso rérape ambue henda rupi Estado ryepýpe he'iháicha ko Leiguasu;

18 Ohejarei mávape hembiapovaikue;

19 Oñembopy'apeteĩ oguerova hag̃ua tavaguasu tetã capital ambue hendápe tetãpýpe; upevarã oñekotevẽ mbohapy vorégui mokõi voto Cámara-kuéra pegua retakuégui;

20 Omoneĩ térã ombotove, tuichaháicha térã ivore, Contraloría General de la República oikuaauka rire, mba'éichapa oike ha osẽ viru presupuesto jeporúpe;

21 Ombohekorã mba'yru ñemboguata ysyry rupi, para rupi, yvate rupi ha arave'ỹ rupi; ha

22 Ojapo oimevéva tembiaporã he'íva ko Leiguasúpe.

Pehẽngue II · Leikuéra apo ha imoneĩ rehegua

ARTÍCULO 203 ·
Moñepyrũ reko rehegua

Lei apo ikatu oñepyrũ oimeraẽva Cámara-pe, ipypeguakuéra ha'ivare, térã Poder Ejecutivo rembijerure rupi; ikatu avei ojejerurégui tetãygua aty apytépe ha Corte Suprema de Justicia ohecha ramo tekotevẽha, ko Leiguasu ha ambuekuéra léi ombohapeháicha. Oĩ léi oñepyrũva'erã katuete Cámara peteĩvape mante, térã Poder Ejecutivo rupive mante, ha umíva oĩmbamavoi ko Leiguasúpe. Opavaite léirã ipyrenda ha hembireka ñemombe'ú-va'erã.

ARTÍCULO 204 ·
Leirã ñemoneĩha ikuaauka rehegua

Oñemoneĩ vove leirã Cámara oñemoñepyrŨ haguépe, pya'e ohasáva'erã ojehecha hag̃ua ambue Cámara-pe. Kóva omoneĩ ramo avei, upe leirãgui oikómane lei'ete, ha Poder Ejecutivo ohecha porã ramo, ha'e omoneĩne ha oikuaauka cinco ára mboyve.

ARTÍCULO 205 ·
Ñemoneĩ jeheguirei rehegua

Ojerereko omoneĩva ramo Poder Ejecutivo, opaite leirã noñembojevýiva'ekue Cámara oñemoñepyrũ haguépe; seis ára pukukuépe, upe leirã oguereko ramo diez artículo peve; doce ára pukukuépe, artículo-kuéra oho ramo once guive veinte peve; ha veinte ára pukukuépe, artículokuéra ohasa ramo veinte. Péicha ramo, upe leirã opytáma lei'ete ramo ha ojekuaaukántemava'erã.

ARTÍCULO 206 ·
Aporeko ñembotovepaitérã rehegua

Peteĩ Cámarara-nte omoneĩ ramo léi pyahurã, ha ambue mbotovepaite, oñembýva'erã pe oñepyrũ haguápe ojehecha jey hag̃ua. Upe Cámara oñepyrũ hague omoneĩ jey ramo, tetave tee rupive, ohasa jeýne ambuépe ha péva ikatúta ombotove jey tetave tee rupive mante, ha ndohupytýirõ upéva, opytáma leiete ramo.

ARTÍCULO 207 ·
Aporeko moambuepa'ỹrã rehegua

Peteĩ leirã oñemoneĩva'ekue oñepyrũ haguépe, ha oñemoneĩmba'ỹva ambue Cámara-pe, ojevýva'erã oñepyrũ haguépe ha upépe ojehecha jey umi oñemoambue haguéntema. Ko'ãicha jave:

1 Ojejuhu porã ramo umi oñemoambue hague, oikóma chuguii léi;

2 Umi oñemoambuehaguépe oñembotovepaitérõ tetave tee rupi, ohojeýva'erã Cámara oñemoambue haguépe; ha upépe, oñembohatã ramo hikuái he'iva'ekuépe tetave tee rupi, oikóma chugui léi; ndohupytýi ramo tetave tee katu, oiko avei chugui léi pe Cámara oñepyrũ haguépe ha'ihaguéicha;

3 Umi oñemo'ambuévagui, oime ramo oñemoneĩha ha ambue añembotovéva, upe leirã ohasa jeýva'erã pe Cámara oñemoambue haguépe, mamo ojehechava'erãhápe umi oñemoambue haguénte ha oñemoneĩ ramo tetave tee rupi, térã oñembotove ramo, upe leirã opyta leiete ramo pe Cámara oñepyrũ haguépe ha'iháicha.

Pe leirã, oikóvo chugui léi, oimeraẽva umi oje'e haguéicha ko artículo-pe, ahasáva'erã Poder Ejecutívope omboaje ha oikuaauka hag̃ua.

ARTÍCULO 208 ·
Mbotoveite'ỹ rehegua

Peteĩ leirã, ombotovepaite'ỹva'ekue Poder Ejecutivo, ojevýva'erã Cámara oñepyrũ haguépe ojehecha hag̃ua umi oñembotove hague. Ko Cámara nomoneĩri ramo tetave tee rupi, umi imbotovepyre, pe leirã ohasáva'erã Cámara revisora-pe. Kóva ombotovérõ avei tetave rupi, upe leirãgui oikóta léi pe Cámara he'i haguéicha iñepyrũmby guive ha Poder Ejecutivo oikuaaukáva'erã cinco ára mboyve. Mokõive Cámara noñemoĩri ramo peteĩ ñe'ẽme Poder Ejecutivo mbotovepyre rehe, pe leirã ndaikatuvéima upe arýpe ajehecha jeývo. Umi imbotovehague, mokõive Cámara ikatu ohecha porã térã ahániri, oĩháichape ỹrõ ipehẽnguépe, imbotovepyre oñemoneĩ ramo katu, oĩháichape térã ipehẽnguépe, mokõive Cámara ikatu he'i, tetave tee rupive, oñemoneĩmbaite hag̃ua, ha upéicha ramo Poder Ejecutivo oikuaaukántemava'erã. Umi oñembotoveha, ojehecháva'erã Cámara omoñemoñepyrũ haguépe, sesenta ára ohasa mboyve, ha upéicha avei Cámara Revisora-pe.

ARTÍCULO 209 ·
Ñembotovepaite rehegua

Peteĩ leirã ombotovepaite ramo Por Ejecutivo ojevýva'erã Cámara oñepyrũ haguépe, kóva ahecha pyahuete jevýva'erã ha oñemohatã ramo tetave tee rupive, ohasajeyva'erã Cámara Revisora-pe; kóva avei omoñeĩ ramo tetave tee rupive, Poder Ejecutivo oguenohẽne ha oikuaaukántemava'erã. Mokõive Cámara hemiandu joavy ramo pe mbotovepaite rehe, upe leirã ndaikatúi ojehecha jeývo upe arýpe.

ARTÍCULO 210 ·
Jehecha pya'e rehegua

Poder Ejecutivo ikatu ojerure ojehecha pya'e hag̃ua peteĩ leirã ombohasáva Congreso-pe. Upéicharõ, pe Cámara ojererahauka haguépe, oñepyrũva'erã ohecha treinta ára mboyve, ha Cámara Revisora upéicha avei ojapóva'erã treinta ára ouvéva ohasa mboyve. Umíva umi arapa'ũme noñembotovéi ramo, pe leirãgui oiko léi. Poder Ejecutivo ikatu avei ojerure ojehecha pya'e hag̃ua peteĩ leirã omoguahẽ rire Cámara-pema, térã oimeraẽva ára ojehecha aja hína. Ko'ãicharõ, pe arapa'ũ oñepyrũta ojepapa ojejerure hague guive. Peteĩteĩva Cámara mbohapy vorégui mokõi voto rupi, ikatu ohejarei, oimeraẽva árape, leirã jehecha pya'e, ha upéicharõ, upete guive, ojapyhy jey hembiapo jepiveguaichaite. Periódo legislativo ordinario-pe, Poder Ejecutivo ikatu ojerure Congreso-pe ojehecha pya'e hag̃ua mbohapy leirã peve ha ikatu avei Cámara omoñepyrũva mbohapy vore ári mokõi voto rupive, omoinge jehechapya'épe ambue leirã.

ARTÍCULO 211 ·
Oñemboajéva ijehegui rehegua

Peteĩ leirã oikéva oimeraẽva Cámara-pe ha oñemoneĩma aty hi'arapeguápe, ohasáva'erã Cámara Revisora-pe, kóva ohecha ha oguerojevýva'erã katuete mbohapy jasy mboyve. Upéicha rire ha pe Cámara de origen myenondehára omomarandu rire ramo, kuatia rupi ambue Cámara myenondehárape, upéva he'iséta Cámara Revisora omoneĩmaha, ha ombohasántemava'erã Poder Ejecutivo-pe omboaje ha oikuaauka hag̃ua. Pe arapu'ã oje'éva ndojepapamoãi 21 de diciembre guive 1º de marzo peve. Cámara Revisora ikatu oguenohẽ upe leirã aty hi'arape-

gua oúvape oñepyrũva 1.º de marzo, ijáma guive chupe upe mbohapy jasy, ikatu'ỹva ohove, pa'ũme.

ARTÍCULO 212 ·
Jehejarei rehegua

Poder Ejecutivo ikatu ohekýi jey Congreso-gui umni leirã oguerahaukava'ekue térã he'iuka ohejareiha, ha opytarei niméi rire Cámara oñemoñepyrũ haguépe omoneĩ jepéma ra'e.

ARTÍCULO 213 ·
Ñemboaje ha jekuaauka rehegua

Léi ndoporojopýi noñemboajéi ha ndokuaaukái aja. Poder Ejecutivo nombyajéi ha ndoikuaaukái ramo he'iháicha ko Leiguasúpe, Congreso myenondehára térã Cámara de Diputado myenondehára, oguenohẽ ha opikuaaukántemava'erã.

ARTÍCULO 214 ·
Ñe'ẽ ojeporútava rehegua

Ñe'ẽjoaju ojeporútava oñemoneĩvo umi léi ha'e: «Tetã Paraguái Congreso omoneĩ léi rekoetépe». Ojekuaauka hag̃ua katu oje'eva'erã: «Tojeguereko República léirõ, tojekuaauka ha toñemboguapy Registro Oficial-pe».

ARTÍCULO 215 ·
Tembiapo aty'ípe ñembohasa rehegua

Mokõive Cámara, tetave tee rupive, ikatu oheja umi aty'ivépe ohecha hag̃ua umi leirã, tembiapoukapy ha temiandu mombe'urã. Tetave tee'ỹ rupi ikatu ohekýi umi aty'ígui, toĩ oĩháicha, ne'irã ramo ha'ekuéra omoneĩ térã ombotove, umi tembiapo. Ndaikatúi ojehejávo aty'ípe aheja hag̃ua tetã Presupuesto guasu, código-kuéra, ñe'ẽjekopyty ambue tetã ndive, impuesto rehegua leirã ha militar-ku'éra ñe-

mbohekorã, umi Estado pokatukuéra rehe oñe'ẽva ha umi oñepyrũva tetãyguakuéra ñemongu'e rupi.

ARTÍCULO 216 ·
Presupuesto guasu Tetã rehegua

Tetã Presupuesto guasu rehegua leirã, omoĝuahẽva'erã Poder Ejecutivo 1º de Setiembre ohasa mboyve, ha Congreso omboykéva'erã omboykéva omotenonde potávo upe leirã jehecha. Ojejapóva'erã peteĩ aty'ive mokõive Cámara-guigua, ohachava'erãva ha hemiandu reheve, ombohasa mokõive Cámara-pe sesenta ára mboyve. Oĝuahẽvo umi tembiechakue, Cámara de Diputado oñepyrũva'erã omba'apo hese, aty oĩmbahápe ipypeguakuéra, ha ombohasámava'erã ambue Cámarape quince ára mboyve. Cámara de Senadores oguereko upéva upe arapa'ũnte avei ohecha haĝua pe proyecto ha umi ñemoambue ojapóva hese Cámara de Diputado, ha ohecha porã ramo, opytáma léi ramo. Nda'upéichai ramo, ohasa jeýva'erã ambue Cámara-pe ikatu haĝuaicha ojehecha umi oñembotoveva'ekue añoiténte ha diez ára mboyve omohu'ãva'erã hembiapo ha ojapo pe artículo 207 ha'iháicha, inciso 1, 2 ha 3-pe. Ko'ã mba'e ojapóva'erã diez ára mboyve. Umi arapa'ũ ko'ápe oñemoĩva opa vove, opáma ha umi oñembotove'ỹva'ekue ojeguerekóta ku oñemoneĩva ramoguáicha. Umi Cámara ikatu, mbohapy vorégui mokõi oĩ haguéicha voto rupi, ombotovepaite leirã ombohasáva Poder Ejecutivo.

ARTÍCULO 217 ·
Presupuesto ojeporúva'erãva rehegua

Sapy'ánte Poder Ejecutivo nomoĝuahẽi mba'e ramo Poder Legislativo-pe, arapa'ũ upevarã oĩvape, Presupuesto guasurã tetã rehegua, térã upéva oñemboto-

véramo artículo kóva mboyve he'iháicha, upéicharõ ojeporu jeýnteva'erã Presupuesto upe arýpe ojeporúva voi hína.

Pehẽngue III · Congreso pegua Comisión Permanente rehegua

ARTÍCULO 218 · Ipypeguakuéra rehegua

Quince ára omohu'ã mboyve hembiapokuéra peteĩteĩva Cámara oiporavóva'erã, tetave tee rupive, Congreso pegua Comisión Permanente-rã: seis Senador tee ha mbohapy pyruharã, avei doce Diputado tee ha sei pyruharã. Ko comisión kóva omba'apóva'erã Congreso pytu'u aja. Ijatyvove ko'ã Comisión Permanente omoĩva'erã imyakãharã ambue muruvicha hyepýpe g̃uarã ha upéva oñemomaranduúva'erã pokatukuéra Estado-peguápe, kuatia rupive.

ARTÍCULO 219 · Hembiaporã rehegua

Congreso pegua Comisión Permanente rembiaporã ha'e:

1 Oñangareko tojejapo Leiguasu ha leikuéra he'íva;

2 Ombosako'i ñembohekorã ijupe g̃uarã;

3 Ohenói Cámara-kuérape ijaty hag̃ua ha omoĩ tekotevẽva Congreso rembiapo oñepyrŨ hag̃uáicha hi'árape;

4 Ohenói ha ombosako'i aty hi'ara'ỹme g̃uarãva mokõivéva Cámara-pe ko Leiguasu he'iháicha;

5 Omoneĩ, Congréso opytu'u aja, tetã Rendoguataguasúpe oho sapy'a hag̃ua ambue tetãre, he'iháicha ko Leiguasúpe; ha

6 Umi ambue tembiaporã oĩva ko Leiguasúpe.

ARTÍCULO 220 ·
Tembiapokue mombe'u paha rehegua

Congreso pegua Comisión Permanente, omog̃uahẽvo hu'ãme hembiapo, omombe'úva'erã hembiapokue peteĩteĩva Cámara pe ha oykekóva'erã ojapo térã ojapoukáva'ekue.

Pehẽngue IV · Diputado-kuéra Cámara rehegua

ARTÍCULO 221 ·
Ipypegua rehegua

Diputado Cámara ha'e Departamento réra pegua kuéra oĩha. Oguerekóta mbovyvérõ ochenta ipypegua teéva ha ochenta pyruharã, ojeporavóva'ekue peteĩteĩva Departamento-háre. Táva Paraguay oguerekóta avei herapegua upe Cámara-pe. Mayma departamento orekóta peteĩ Diputado teeténte jepe ha peteĩ ipyruharã. Tribunal Superior de Justicia Electoral, jeporavo oiko mboyve, ha ojehechakuaávo poravohára retakue peteĩteĩva departamento-pe he'íta mboy diputado-pa oguerekóta peteĩteĩ departamento-pe. Léi ikatu ohupi Diputado retakue, hetavévo avei poravoharakuéra.

Diputado tee ha ipyruharã ramo ojeiko hagua tekotevẽ ha'e paraguayo tee ha veinticinco ary ombotýva'ekue.

ARTÍCULO 222 ·
Diputado Cámara añoite rembiaporã rehegua

Diputado Cámara añoiténte ojapokuaáva ha'e ko'ã mba'e:

1 Omoñepyrũ leirã jehecha Departamento ha Municipio-kuéra rehegua;

2 Omoĩ térã opropone tembijokuái opaite Poder pegua, he'iháicha ko Leiguasu terã leikuéra;

3 Omoneĩ omoinge hag̃ua ipo tekuái departamento-ha rupi guápe térã municipalidad-guápe; ha

4 Ambue tembiapo ko Leiguasu omoĩva chupe g̃uarã añónte.

Pehẽngue v · Senador-kuéra Cámara rehegua

ARTÍCULO 223 ·
Ipypegua rehegua

Senador-kuéra Cámara-pe oĩta cuarenta y cinco ipype-gua teéva, mbovyvérõ, ha treinta pyruhára, ojeporavóva voto rupive tetãpy tuichakue javeve. Léi ikatúta ohupi senador-kuéra retakue, hetavévo avei poravoharakuéra. Senador ramo ojeiko hag̃ua tekotevẽ ha'e paraguayo tee, treinta y cinco ary ombotyva'ekue.

ARTÍCULO 224 ·
Cámara de Senadores añoite rembiaporã rehegua

Senador-kuéra Cámara mante ojapokuaáva ha'e ko'ã mba'e:

1 Omoñepyrũ jehecha oñemoĩ hag̃ua léi omoneĩva ñe'ẽ-me'ẽ tetãnguéra ojapóva;

2 Omoneĩ policía ha militar-kuéra ojupive hag̃ua igrádo-pe coronel térã ijojaha guive, ha comisario principal guive policía-pe;

3 Omoneĩ oñemoĩ hag̃ua tetã remimondo tetã ambue rupi g̃uarã;

4 Omoĩ térã ombohape Juez-rã ha tembijokuái mayma ko Leiguasúpe he'iháicha;

5 Omoneĩ militar-kuéra jeho ha iñeĩme ambue tetãme ha upéicha avei pytaguáva oĩ hag̃ua ñane retãme;

6 Omoneĩ oñemoĩ hag̃ua Banco Central sãmbyhyharakuéra;

7 Omoneĩ oñemoĩ hag̃ua sãmbyyhára paraguayo-va umi tembiapoha tetã mba'e ñondivévape; ha

8 Ambue tembiaporã omoĩva ko Leiguasu chupe g̃uarã añónte.

Pehẽngue VI · Juicio Político rehegua

ARTÍCULO 225 · Aporeko rehegua

Tetã Rendotaguasu, Ministro-kuéra Poder Ejecutivo pegua, Corte Suprema de Justicia pegua, Fiscal General del Estado, Tetãygua pysyrõhára, Contraloría General de la República, Sub-Contralor ha umi Tribunal Superior de Justicia Electoral pegua, oikekuaa juicio político-pe ndojapói ramo hekópe hembiaporã, hembiapo vai ramo oiko aja mburuvicha ramo, ha oĩmeháichagua tembiapo vaikue rehe. Tembiapo vaikue oikuaaukáva'erã Cámara de Diputado, ipypeguakuéragui mbohapy vorégui mokõi

voto rupive. Cámara de Senadores katu ojapóva'erã juicio político, ipypeguakuéragui mbohapy vorégui mokõi voto rupive avei, ha ojuhu ramo hembiapo vaiha, omongúi ha ombohasa hembiapo vai rechaukaha justicia ordinaria-pe.

Moakãha II · Poder Ejecutivo rehegua

Pehẽngue I · Presidente de la República ha Vicepresidente rehegua

ARTÍCULO 226 ·
Imboguata rehegua

Poder Ejecutivo omboguata Tetã Rendotaguasu.

ARTÍCULO 227 ·
Vicepresidente rehegua

Tetã oguerekóva'erã peteĩ Tendota'ive oipyrúva'erã Presidente pe opaite mba'e ha'e ojapóvape, ku ndaikatúi jave, térã ipore'ỹ sapy'a ramo térã ojepyta ramo hese'ỹ.

ARTÍCULO 228 ·
Tekotevẽva rehegua

Tetã sãmbyhyhára, Presidente térã Vicepresidente ramo ojeiko hag̃ua, oñekotevẽ:

1. Paraguayo tee va'erã;
2. Ombotýmava'erã treinta y cinco áño; ha
3. Ndaipóriva'erã mba'eve ojokóva iderecho-kuéra, político ha tetãygua háicha guáva.

ARTÍCULO 229 ·
Are pukukue rehegua

Presidente ha Vicepresidente hi'aréva'erã tetãsãme cinco ary, ikatuve'ỹmava ojepyso, 15 de Agosto jeporavo guasu oiko rire guive ha ndaikatuvéima mba'eveichavérõ ojehupi jey. Vicepresidente ikatu ojeporavo Presidenterã, oheja rire ramo ijapyka séi jasy oiko mboyve jeporavo guasu. Presidente oĩmava'ekue dóse jasy ijapykápe ndaikatúi ojeporavóvo Vice-Presidenterã.

ARTÍCULO 230 ·
Jeporavo rehegua

Tetã sãmbyhyhára Presidente ha Vicepresidente-pe oiporavova'erã tetãygua'ete voi, voto retave rupi, jevota guasu oikóvape, noventa ára guive ciento veinte peve ohupity mboyve tetã sãmbyhyha oñemyengovia hag̃ua.

ARTÍCULO 231 ·
Tetãsãme jejupi'ỹ rehegua

Sapy'ánte, Presidente ha Vicepresidente ndojapyhýi ramo tetãsã pe ára ojupiva'erãhápe hikuái, ko Leiguasúpe oĩháicha, térã ojehejarei rire ramo jeporavo guasu, pe Presidente oñemyengoviatahína ohejáva'erã tetãsã Corte Suprema de Justicia myenondehára pópe, omboguata hag̃ua tetã rekove, oiko peve tetãsã ñembohasa; upe aja ohejáne hembiapo tee justicia rehegua.

ARTÍCULO 232 ·
Tetãsã japyhy rehegua

Presidente ha Vicepresidente ojapyhyva'erã tetãsã Congreso rovake, ome'ẽvo iñe'ẽ omboaje va'erãha hekopete ha tetãrayhúpe tetãsã jejapyhyha árape, Congre-

so-ygua retakue tekotevẽva ndohupytýi ramo aty teerã, ojapyhýne hikuái Corte Suprema de Justicia rovake.

ARTÍCULO 233 ·
Pore'ỹ rehegua

Presidente, tetã myenondehára térã ipyruhára, ndikatúi osẽvo tetãpýgui omomarandu'ỹre Congreso ha Corte Suprema de Justicia-pe. Ipore'ỹ ipukútarõ cinco ára, ome'ẽmanteva'erã chupe permiso Senador-kuéra Cámara. Cámara-kuéra opytu'u aja katu, ombokatúva'erã chupe Comisión Permanente Poder Legislativo pegua. Mba'eveichavérõ ndaikatúi ipore'ỹ jojávo tetãgui Presidente ha Vicepresidente.

ARTÍCULO 234 ·
Tetã Sãmbyhyha'ỹ rehegua

Sapy'ánte oime ramo ojokóva ichupe térã ipore'ỹ ramo, Presidente-pe omyengoviáva'erã Vicepresidente, ha ipore'ỹ ramo avei kóva, Senado pegua Presidente oisãmbyhýva'erã tetã, ỹrõ Cámara de Diputado myenondehára térã Corte Suprema de Justicia peguáva, ko'ápe oñembohysýi háicha. Vicepresidente ojeporavóva'ekue omyengoviáne Presidente-pe, kóva oguapy rire térã oguapy mboyve, tetãsã opyta rei ramo, ha ogueroguatáne tetã ohupity peve ára oguejy hag̃ua oĩháicha Leiguasúpe. Vicepresidente ipore'ỹete ramo mbohapy ary jave ojupi haguépe, oñehenóiva'erã jeporavoguasurã ojehupi hag̃ua hekoviarã noventa ára ohasa mboyve. Ipore'ỹ ramo mokõi ary ombopaha mboyve hembiapo, Congreso oiporavóva'erã hekoviarã tetave tee voto rupive, ha peteĩ ojupíva'erã opa peve umi ára ñeime pukukue apykápe.

ARTÍCULO 235 ·
Ikatu'ỹha rehegua

Ndaikatúi oñekuave'ẽ tetã Rendotaguasurã ha tetã rendota'iverã, ko'ãva:

1 Ministro-kuéra Poder Ejecutivo pegua, Vice-Ministro térã subsecretario-kuéra ha umi tembijokuái ha'eichaguakuéra umi Estado-pe g̃uarã oñemba'apoha myenondehára, upéicha avei Congreso pegúava, gerente terã administrador entidad henda peteĩ meme'ỹva rehegua, umi mba'apoha tetã viru ijehegui oiporúva, poguype'ỹmegua, umi tetã ambnue térã heta tetã ndive oñemba'apoha, umi Empresa tetã viru hetaveha pegua;

2 Juez-kuéra ha umi Ministro público pegua;

3 Tavaygua pysyrõhára, República Contralor General ha Sub-contralor General, Consejo de la Magistratura pegua ha Tribunal Superior de Justicia Electoral pegua-kuéra;

4 Umi omohenondéva mba'apoha paraguáiva térã ambue tetã mba'éva omboguatáva Estado rembiapopy térã oguerekóva ipoguýpe tetã rembiapoukapy ỹrõ oguerúva Estado-pe hemikotevẽ;

5 Opaite omohenondéva Tupã'andu rehegua tembiapo;

6 Gobernador ha Intendente Municipal-kuéra;

7 Militar hapolicía tembiapo teépe oĩva, ndaha'éi ramo umi ohasámava'ekue retiro-pe peteĩ ary jeporavo guasu oiko mboyve;

8 Opáichagua momaranduhapavẽ járakuéra ỹrõ ijára joyvy;

9 Presidente rekoirũ ha ipariente ag̃uiñg̃uéra, oĩ ramo tetãsãme oiko jave jeporavoguasu, ha avei oĩ rire ramo ary ohasa va'ekuépe jeporavo mboyve.

Umi ikatu'ỹha oñembohysýiva tapykueve número 1, 2, 3 ha 6-pe, ikatúva'erã jepe oheja ramo ijapyka seis mesesnte jepe jeporavo guasu oiko mboyve, ndaha'éi ramo Vicepresidente ñemoirã inandiete jave ijapyka.

ARTÍCULO 236 ·
Ikatu'ỹha Leiguasu contra-pe oñesẽ rupi rehegua

Umi mburuvicha militar térã partiku ojapóva golpe de Estado, térã oporomopu'ãva mboka reheve térã oĩmeháicha ombyai hag̃ua tekorã omoĩva'ekue ko Leiguasu , ha upéicha rupi ojapyhýva tetãsã República Presidente ramo, Vicepresidente ramo, Poder Ejecutivo pegua Ministro ramo, térã mando militar-pe oficial guasu ramo, opyta ndaikatuvéivo ojupi cargo público-pe mokõi periodo constitucional aja ha upéva ojehecha'ỹre gueteri mba'épa ikatu ohupity hembiapo vaikuére.

ARTÍCULO 237 ·
Ojogueraha'ỹva rehegua

República Presidente ha Vicepresidente ndaikatúi omba'apo ambue hendápe taha'e Estado térã particular-pe g̃uarã, hepýre térã rei, oĩ aja mburuvichárõ. Ndaikatúi avei omba'apo comercio-pe, industria-pe ni iprofesión teépe. Ha'ekuéra omoĩmbaitéva'erã ijehegui oĩ aja pukukue mburuvichárõ.

ARTÍCULO 238 ·
República Presidente rembiaporã tee ha hembiaporã katu rehegua

Oĩva República Presidente ramo oguereko ko'ã tembiaporã tee ha tembiaporã katu:

1 Orrepresenta Estado-pe ha oisãmbyhy tetã rembiapo tuicháicha;

2 Omoañete ha'e voi ha omoañeteuka opavavépe ko Leiguasu ha ambue leikuéra;

3 Ko Leiguasu ohechaukaháicha oike ambue-kuéra léi apópe, omboaje ha oikuaauka, ombohape ha oñangareko imoañetére;

4 Ombotove tuichakuére térã ipehẽme léi osẽva Congresogui, ha omombe'u mba'érepa;

5 Oguenohẽ Decreto tekotevẽva ha omofirma ondive Ministro upe tema pegua, ikatu hag̃ua ovale;

6 Omoĩ ha omongúi ijeheguieténte Ministro-kuéra Poder Ejecutivo pegua, República Procurador General, ha ambuekuéra Estado rembijokuái, noiméima guive léi ombohape ambue háicha ko'ãva ñemoĩ;

7 Oguereko ipoguýpe tetã joajuha ambuekuéra tetã ndive. Sapy'ánte okáguio oĩ ramo jejopy, ha omoneĩ rire chupe Congreso, odeclarakuaa Estado de Defensa Nacional térã ojapo jekopyty py'aguapyrã. Ombohape ha ombojoja ñe'ẽ ambue tetã ndive tratado rupive. Omboaje ipu'aka mayma mburuvicha tetã ambuekuéra rérape oñemboúvape ha omoneĩ cónsul-kuérape omba'apo hag̃ua ko tetãme. Senado omoneĩ ramo chupe omoĩ embajador-kuérape;

8 Omombe'u Congreso-pe, oñepyrũvo jepi atyrysýi, mba'e mba'épa ojapóra'e Poder Ejecutivo ha mba'éichapa oĩ tetã tuichaháicha ha mba'épa ojejapose;

9 Ha'e Fuerzas Armadas ruvichavete, ikatu'ỹre péva oguerova avave akãre. Léi ombohape háicha, omoĩ tekorã militarkuérape, omongu'e chupekuéra, ha omohenda. Ijehegui omoĩ ha omongúi Fuerza Pública ruvichakuérape. Omohenda ha ombohape tetã oñepysyrõ hag̃ua tekotevẽ ramo.

Ijehegui ome'ẽ grado militar Teniente Coronel ha imbojojaha peve, ha Senado ñemoneĩ rupi upe rire guáva;

10 Ohejarei térã omyengovia jehekojopy omoĩva Juez ha Tribunal-kuéra, léi ombohapeháicha ha ohendu rire mba'épa he'i Corte Suprema de Justicia;

11 Ohenói Congreso-pe, ijaty hag̃ua hi'arape'ỹ, oimeraẽva Cámara-pe térã mokõivépe, ikatu hag̃ua ãva ohecha upe ojejeruréva chupe, ha upéva pevénte;

12 Opropone Congreso-pe leirã, ha ikatu voi omyag̃e ijehecha, Leiguasúpe oĩháicha;

13 Omono'õuka viru Estado mba'éva ha omohenda ombohapeháicha tetã Presupuesto General ha leikuéra; ha upéva omombe'uva'erã katuete Congreso-pe cada año;

14 Ombosako'i ha opresenta Congreso Cámara-kuérape, proyecto de Presupuesto Anual tetãme g̃uarãva;

15 Omoañete mayma tembiapoukapy omoĩva mburuvichakuéra oguapýva ko Leiguasu rupi; ha

16 Opavaite tembiapopyrãva, katueteguáva ha ikatúva, omoĩva ko Leiguasu.

ARTÍCULO 239 · República Vicepresidente rembiapopyrã katuete ha ikatúva rehegua

Oĩva República Vicepresidente ramo oguereko ko'ã tembiapopyrã katuete guáva ha avei ikatúva ojapo:

1 Omohendague pya'e porã República Presidente-pe umi caso ko Leiguasu ohechaukahápe;

2 Oho Presidente rérape tetãpýre térã okápe, ha'e omondo ramo chupe, ha umícha jave opaite mba'e he'íva ha ojapóva ojererekóva'erã ijokuaihára ojapo ramo guáicha; ha

3 Oparticipa Ministro-kuéra atýpe ha oñangareko, ha omohenda tembiapo Poder Ejecutivo ha Poder Legislativo jegueraha porã reheguáva.

Pehẽngue II · Ministro-kuéra ha Ijaty rehegua

ARTÍCULO 240 · Tembiaporã tee rehegua

Poder Ejecutivo Ministro-kuéra pópe oñemoĩ opavaite tetã mba'eapopy, ha'ekuéra omyakã ha ombohapéva'erã; mbovýpa oĩva'erã ha hembiapo teerãnguéra oĩne léipe. Ipore'ỹ sapy'a javérõ omyendaguéva'erã chupekuéra umi Vice-Ministro upepegua.

ARTÍCULO 241 · Tekotevẽva, tekojogueraha'ỹ ha jepoko'ỹ rehegua

Ojeiko hag̃ua Ministro ramo oñekotevẽ umi mba'e Diputado-rãme ojejeruréva. Tembiapo ojogueraha'ỹva hembiapo ndive oĩma voi ha umíva ha'e Presidente de la República ikatu'ỹva ojapo, ndaha'éi ramo ñeporombo'e. Ndaikatúi ojepoko ilibertáre, ndaha'éi ramo umi oñembohysýiva parlamentario-kuérape g̃uarãicha.

ARTÍCULO 242 · Ministro-kuéra rembiapo tee ha hembiapo katu rehegua

Ministro-kuéra omyakã administración iministériope, ha upe guive, presidente poguýpe ha iñe'ẽre, omongu'e ha ojapo hembiaporã tee. Opaite mba'e ambue ndive ojapó-

va rehe oguereko responsabilidad jojápe porã. Ary jevy-jevy javeve omoĩva'erã Presidente pópe hembiapokue rysýi ha upéva ojekuaaukáva'erã Congreso pe.

ARTÍCULO 243 ·
Ministro aty ha hembiaporã tee ha hembiaporã katu rehegua

Presidente ñehenói rupive, ijaty Ministro-kuéra consejo-pe, ombojo'e hag̃ua tembiapo, omboguata Gobierno política ha oguenohẽ oñondivepa tembiaporã.
Upe Consejo rembiaporãva ha'e:

1 Ohendu opaite mba'e tetã remikotevẽ, Presidente omboguejýva hesakuéra renondépe, oñemongu'e oñondivepa, ha ohecha umi proyecto oñembohasáva'erã Congreso-pe;

2 Oikuaauka ñerenohẽ rupi, sapy'a py'a hembiapoukapykuéra.

Pehẽngue III · República Procuraduría General rehegua

ARTÍCULO 244 ·
Oĩva pype rehegua

República Procuraduría General oĩ procurador General ha ambuekuéra tetã rembijokuái léi he'íva pópe.

ARTÍCULO 245 ·
Tekotevẽvakuéra ha imoĩ rehegua

Procurador General oguerekóva'erã opaite oñekotevẽva Fiscal General del Estado ramo ojeiko hag̃ua. Ohupi ha omongúi chupe terã Rendotaguasu. Umi ikatu'ỹha oñemoĩva'erã léipe.

ARTÍCULO 246 ·
Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua

Procurador General Rembiaporã tee ha hembiaporã katu ha'e:

1 Oñemoĩ tetã rérape ha oipysyrõ opaite mba'e tetã mba'éva, taha'e Justicia rupive térã okápe chugui;

2 Ome'ẽ hemiandu umi léi hesakã'ỹhápe, ojejerure ramo chupe;

3 Oipytyvõ léi ñemyesakãme Administración Pública pe tuicha háicha;

4 Ambuekuéra tembiapo léi ombohapéva.

Moakãha III · Poder Judicial rehegua

Pehẽngue I · Opaichagua disposición rehegua

ARTÍCULO 247 ·
Tembiaporã tee ha ipypegua rehegua

Poder Judicial ha'e ko Leiguasu ñangarekoha. Omoñe'ẽ ha omyesakã, ombo'aje ha omboajeuka. Justicia ñemboguata oĩ Poder Judicial pópe ha kóva oisãmbyhy Corte Suprema de Justicia, Tribunal ha Juzgado-kuéra, omohendaháicha ko Leiguasu ha ambue léi.

ARTÍCULO 248 ·
Poder Judicial ku'e jeheguiete rehegua

Poder Judicial omboguatáva'erã hembiapo ijeheguiete. Ha'e añoite ikatu omyesakã oĩ jave ñontende'ỹ. Mba'eveichavérõ ambue Poder-pegua, ỹrõ ambue tetã rembi-

jokuaikuéra, ndaikatúi ome'ẽ ijupe tembiapo justicia mba'éva, nome'ẽi añete ramo chupekuéra ko Leiguasu; ndaikatúi omomyi jey umi proceso opáma va'ekue, térã ojoko umi oguatáva hína, térã omoĩngue ipo juicio oikóvape. Ko'ã mba'e ojapórõ opytáva'erã oiko'ỹva ramo guáicha. Ko'ãva ndopokói mohendaha particular ikatúva ojapóre derecho privado ryepýpe, léipe he'iháicha ojeasegura hag̃ua pysyrõ ha ñemohenda oporombojáva. Umi oipurúva hendape'ỹ Poder Judicial-pe ha Juez-kuérape, ndaikatumo'avéima omba'apo Estado pe g̃uarã cinco ary pukukue; ho'áne avei hi'arikuéra castigo léipe oĩva.

ARTÍCULO 249 ·
Viru poru jehegui rehegua

Poder Judicial oku'e ijeheguiete viru reheguápe. Oñemoĩva'erã chupe g̃uarã Presupuesto de la Nación-pe namboyvyvéiva'erã sãgui mbohapy (3%) Administración Central-pe g̃uarãgui. Congreso omoneĩva'erã Poder Judicial presupuesto, ha Contraloría General de la República omañáva'erã viru porúre.

ARTÍCULO 250 ·
Ñe'ẽme'ẽ rehegua

Oñepyrũvo hembiapo, Corte Suprema de Justicia pegua Ministro-kuéra oñe'ẽme'ẽva'erã Congreso rovake. Umi Tribunal ha Juzgado peguakuéra katu ojapóva'erã Corte Suprema de Justicia rovake.

ARTÍCULO 251 ·
Juez-kuéra moĩ rehegua

Mayma Juez oĩva tribunal ha juzgado-kuérape ha'éva'erã Corte Suprema de Justicia remimoĩngue; upevarã Congreso de la Magistratura omog̃uahẽne chupe mbohapy candidato ichuguikuéra oñemoĩ hag̃ua peteĩ.

ARTÍCULO 252 ·
Juez-kuéra ñemonguĩ'ỹ rehegua

Juez-kuéra ndaikatúi oñemonguívo imba'apohágui oguahẽ mboyve ára ahejáva'erãha. Ha'ete voi momoneĩ ramo, ndaikatúi ojererovávo ni oñembopokatuvévo. Oñemoĩ chupe cinco ary rãicha, oñemoĩha ára guive. Umi juez oñemoañete ramo mokõi periodo pukukue, ndaikatuvéima oñemongu'e ohupity'ỹ mboyve edad oheja hag̃ua imba'apoha, he'iháicha Corte Suprema de Justicia.

ARTÍCULO 253 ·
Juez jeprocesa ha jeity rehegua

Juez-kuéra ojeprocesa ha oñemongúi hembiapo vai jave ha ndojapói ramo hekópe hembiapo tee, léipe oĩháicha, upéicha he'ĩrõ peteĩ Jurado upevarã oñemoĩva. Ko Juradope oĩva'erã mokõi Corte Suprema-ygua; mokõi Consejo de la Magistratura pegua, mokõi Senador ha mokõi Diputado, ko'ã irundy tapykuevegua ñe'ẽngárava'erã. Léipe oĩne mba'éichapa omboguatáva'erã hembiapo ko Jurado ojeprocesáva juez-kuérape.

ARTÍCULO 254 ·
Ikatu'ỹva rehegua

Juez-kuéra, oĩ aja pukukue hembiapópe, ndaikatúi oguereko ambue tembiapo tetãmeguáva téra tetãmegua'ỹ, ojehepyme'ẽva ỹrõ reínteva, ndaha'éi ramo ñeporombo'épe ha arandukuaa rekápe. Ndaikatúi avei omba'apo mba'e ñemúme, mba'e apópe terã profesión, térã omba'apo mba'evéichagua política-pe; ndaikatúi avei omyenonde peteĩ temimoĩ Estado mba'éva térã imba'e'ỹva.

ARTÍCULO 255 ·
Jepoko'ỹ rehegua

Mba'evéichagua Juez ndaikatúi ojehova'api ỹrõ oñeporandu chupe tribunal-pe hembiapo rehegua he'íva rehe; ndaikatúi avei ojepoko hekosã'ỹre, ndojejuhúi mba'e ramo chupe ojapo javete mba'evai ikatúvarã upévare oñemonambi. Upéicha ojehúrõ, oñeñangarekoukava'erã hese hógape, osekuaa'ỹre upégui, pya'e oñemomaranduka Corte Suprema de Justicia-pe, ha oñemoguahẽ kuatiakuéra hesegua juez upevarã oĩvape.

ARTÍCULO 256 ·
Juicio apo rehegua

Juicio ikatu ojejapo ñe'ẽ rupi ha opavave renondépe upéicha ikatuha he'i ramo léi. Mayma Juez rembiapoukapy asẽva oñemopuendáverã Leiguasu ha leikuéra he'ívare. Ikatu oje'e oje'eséva juez he'íva rehe. Mba'apo rehegua proceso ojejapóva'erã ñe'ẽ rupive ha oñemboguata pya'e peteĩ juez pópe meme.

ARTÍCULO 257 ·
Tekotevẽha oñepytyvõ justicia rembiapo regegua

Institución-Kuéra Estado-pegua ojapóva'erã léi he'íva ha mayma omba'apóva ichupe oipytyvõva'erã justicia-pe ikatúva guivépe, omoañete hag̃ua hembiapo.

Pehẽngue II · Corte Suprema de Justicia rehegua

ARTÍCULO 258 ·
Ipypegua ha oñekotevẽva rehegua

Corte Suprema de Justicia oguereko nueve miembro. Oñe'organiza Sala peteĩteĩme, ha umíva apytégui peteĩ

Leiguasu rehegua va'erã. Ipa'ũgui oiporavóva'erã cada año ipresidenterã. Ipypeguakuéra oñehenõi va'erã Ministro ramo. Ojeiko hag̃ua Ministro ramo Corte Suprema de Justicia-pe oñekotevẽ: Paraguayo teéva'erã, ombotýmava'erã treinta y cinco año, oguerekóva'erã título universitario Doctor Derecho pegua ha ojekuaáva'erã imba'éporãha. Upéicha avei, omba'apo añote va'erã ra'e iprofesiónpe, mba'apóvo magistratura Judicialpe térã ombo'évo universidadpe léikuéra rehegua, diez año pukukue, ko'ã tembiapo ikatu omboguata jojapára'e ỹrõ peteĩtẽi.

ARTÍCULO 259 ·

Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua

Corte Suprema de Justicia rembiaporã ko'ãva:

1 Omyenonde Poder Judicial rembiapo ha he'i mba'épa ojejapóva'erã peteĩ tembiapo nahesakãi jave máva Juez pópepa opytáva'erã peteĩ tembiapo;

2 Ha'e voi ojapo irreglamentorã ombohasa ary rasa peteĩteĩvo hembiapokue rehegua marandu Ejecutivo-pe ha Poder Legislativo-pe, ha mba'éichapa oĩ ha mba'épa oikotevẽ justicia tetãmegua;

3 Ohecha ha oresolve mba'épa ojejapóva'erã opite mba'e jerure tapiaguávape, he'íháicha léi;

4 Ohecha ha he'i oikóva'erã oñepyrŨhápe voi, umi hábeas corpus, ombyai'ỹre ojoko'ỹre pokatu ogueredóva ambue juez ha tribunal-kuéra;

5 Ohecha ha he'íva'erã, oime ramo oho'ỹva Leiguasu-re;

6 Ojecha ha he'í oikóva'erã, oime ramo ojeruréva ojehejarei hag̃ua sentencia, léi ohechaukaháicha;

7 Oipe'a hembiapohágui sapy'arei ramo g̃uarã, tetave tee

rupi, umi juez ojeprocesávape, ojo'e peve mba'épa oikóta chuguikuéra;

8 Oguereko hesápe umi Instituto mávape ojejopyha hembiapo vaikuére;

9 Ohecha ha omohendáva'erã jekopyty'ỹ oĩva Poder Ejecutivo ha tekuái departamento-kuéra rupigua, ha ko'ãva ndojokopytyirõ avei municipio-kuéra ndive; ha

10 Opaite mba'é omoĩva Leiguasu ha leikuéra oimevéva.

ARTÍCULO 260 ·
Sala Contitucional rembiapo tee ha rembiapo katu rehegua

Sala Constitucional rembiaporã ha'e do'ãva:

1 Ohecha ha he'íva'erã mamópa umi léi ha opave tembiapoukapy ndohói ko Leiguasúre ha he'íva'erã umícha ramo ndaikatuiha ojeporu maymáva tembipoukapy oĩva ko Leiguasu cóntrape; pe Sala he'íva ovaléta upe caso peg̃uarãnte; ha

2 He'ívaerã umi Juez rembiapoukapy ikatu'ỹmava opyta rei ohópa Leiguasúre ha ndaupéichai ramo he'íva'erã opytareíha.
Aporeko ikatu oñepytyrũ Sala Constitucional-pe ha sapy'ánte oimeraẽva instancia-pe ha upéicha ramo oñemog̃uahẽva'erã Corte-pe kuatiakuéra hesegua.

ARTÍCULO 261 ·
Ministro-kuéra Corte Suprema de Justicia pegua ñemongúi rehegua

Ministro-kuéra Corte Suprema de Justicia pegua ikatu oñemongúi juicio político rupi mante. Ha'ekuéra oheja va'erã imba'apoha omboty vove setenta y cinco ary.

Pehẽngue III · Magistratura Consejo rehegua

ARTÍCULO 262 · Ipypegua rehegua

Magistratura Consejo-pe oĩ:

1 Peteĩ Corte Suprema de Justicia pegua, ha'e omoĩva;

2 Peteĩ Poder Ejecutivo pegua;

3 Peteĩ Senador ha peteĩ Diputado, Cámara-kuéra omoĩva;

4 Mokõí ñe'ẽngára* omoĩva iñirũnguéra voto rupi;

5 Peteĩ mbo'ehára Facultad de Derecho Univesidad Nacional peguáva, ojeporavo va'ekue voto rupi iñirũnguéra mo'ehára apytégui; ha

6 Peteĩ mbo'hára umi Facultad de Derecho, omboguatámava veinte ary hembiapópe, Universidad privada-kuéra pegua, ojeporavóva voto rupi, iñirũnguéra mbo'ehára apytégui.

Leipe he'íne mba'éichapa oiko va'erã ko'ã jeporavo.

ARTÍCULO 263 · Oñekotevẽva ha tembiapo arekue rehegua

Magistratura Consejo-pe oñeĩme hag̃ua oñekotevẽ; Paraguayo tee va'erã. Ombotýmava'erã treinta y cinco ary oguerekóva'erã titulo ñe'ẽngaraha, ha 10 ary aja pukukue omba'apómava'erã ra'e profesión-pe, térã Magistratura Judicialpe; térã ombo'e ra'e leikuéra rehegua Universidad-pe; ko'ã tembiapo ojapóva'erã ra'e oñondivepa, peteĩteĩ térã ojoapykueripa.

Mbohapy ary oĩva'erã hembiapópe ha ndaikatúi ojepoko hesekuéra umi Corte Suprema de Justicia peguáicha avei. Léi he'íva'erã umi tembiapokuaa'ỹ hesekuéra guáva.

ARTÍCULO 264 ·
Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua

Magistratura Consejo oguereko hembiaporã tee ha hembiaporã katu ramo:

1 Oiporavo mbohapy candidato Corte Suprema de Justiciape g̃uarã, ohecha porã rire ikatupuryha ha opaite mérito ogueresóva, ha ombohasa Cámara de Senadorepe, omoneĩ hag̃ua, peteĩ ñe'ẽme Poder Ejucutivo ndive;

2 Ombohasa Corte Suprema de Justicia-pe ohechaporã rire avei ikatupyrykue ha imeritokuéra, mbohapy candidato réra oñemoĩva'erã peteĩteĩ Tribunal ivépe, Juzgádope ha Fiscalíape;

3 Omoĩhekorã ha'ete voi; ha

4 Opaite oimevéva, ko Leiguasu ha ambue lei kuéra omoĩva.

ARTÍCULO 265 ·
Tribunal de Cuenta ha ambue Magistratura ha temimoĩ pytyvõrãnguéra rehegua

Oñemoĩ Tribunal de Cuentas; léipe oĩva'erã ipypegua ha hembiaporã rehegua. Mba'éicha va'erãpa ha mba'éichapa omba'apova'erã ambueve Magistratura Judicial ha organismo ipytyvõharakuéra, ha upéicha avei Escuela Judicial, léipe oĩva'erã.

Pehẽngue IV · Ministerio Público rehegua

ARTÍCULO 266 ·
Ipypeguakuéra hembiaporã rehegua

Ministerio Público omyengovia tetãygua atýpe, órganos jurisdiccionales del Estado renondépe, ha omba'apo ije-

hegui ojapopa porã hag̃ua hembiaporã tee ha hembiaporã katu. Omyenonde Fiscal General del Estado ha umi agente Fiscal ojehechaukaháicha léipe.

ARTÍCULO 267 ·
Tekotevẽva rehegua

Ojeiko hag̃ua Fiscal General del Estado ramo oñekotevẽ; taha'e Paraguayo teete, treinta y cinco ary ombotýva'ekue, taha'e ñe'ẽngára (abogado), omba'apo añete ra'e iprofesión-pe térã Poder Judicia-pe, térã ombo'éra'e Univesidad-pe leikuéra rehegua cinco ary pukukuénte jepe; Ko'ã tembiapo ikatu omboguata ra'e ojojapa, peteĩteĩ térã ojoapykuéri. Umi Poder Judicial peguáichante avei oĩme ikatu'ỹha ojepoko hesekuéra ha umi ikatu'ỹva ojapo.

ARTÍCULO 268 ·
Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua

Ministerio Público rembiaporã tee ha hembiaporã katu, ha'e:

1 Oñangareko oñemboaje hag̃ua derecho ha garantía-kuéra ko Leiguasu pegua;

2 Omboguata acción penal público oipysyrõ hag̃ua tetã ha tetãygua mba'erekoeta, tekoha ha opaite mba'e osẽva chugui, upéicha avei derecho oguerekóva ypykuéra aty;

3 Omboguata acción penal natekotevẽi hápe oñemoñepyrũ ambue hendágui, ikatu ramo jepe avei juez térã tribunal ojapo upéva ijehegui, léi he'i háicha;

4 Ojerure marandu umi funcionario público-pe ojapo añete hag̃ua hembiapo; ha

5 Ambueve léi omoĩva.

ARTÍCULO 269 ·
Jeporavo ha jeiko arekue rehegua

Fiscal General del Estado ndaikatúi oñemongúi hendágui cinco ary aja pukukue, ha ikatu ojeporavo jey. Poder Ejecutivo omoĩ chupe, peteĩ ñe'ẽme Senado ndive, mbohapy candidato ombohasáva Magistratura Consejo apytégui.

ARTÍCULO 270 ·
Agente Fiscal-Kuéra rehegua

Umi Agente Fiscal oñemoĩ Juez-kuéra oñemoĩháicha ha Leiguasu he'iháicha. Hi'are hembiapópe ha ikatu oñemongúi juez-kuéraicha.Upéicha avei oĩ umi ikatu'ỹva ijapo ha ndaikatúi avei ojepoko hesekuéra, umi Poder Judicial peguáichante avei.

ARTÍCULO 271 ·
Cargo jejapyhy rehegua

Fiscal General del Estado ojapóva'erã iñe'ẽme'ẽ Senado rovake ha umi Agente Fiscal-kuéra katu Corte Suprema de Justicia rovake.

ARTÍCULO 272 ·
Policía Judicial rehegua

Léi ikatu omoĩ peteĩ Policia Judicial omba'apova'erã Poder Judicial poguýpe, oipytyvõ hag̃ua ministerio público-pe.

Pehẽngue V · Justicia Electoral rehegua

ARTÍCULO 273 ·
Ikatúva ojapo rehegua

Ñehenói, jehuzga, ñemohenda, ñesãmbyhy, ñemaña ha ñangareko, maymáva tembiapo jeporavorã rehegua, ta-

ha'e jeporavoguasu tetãpýpe, departamento ha municipio háre, ha umi derecho ha título taicha ojeporavóva'ekue oguerekóva, umíva oĩmbaite Justicia Electoral poguýpe añoite. Oĩ avei ipoguýpe umi tetãygua remiandu oúva ñeporandu guasukuégui; upéicha avei jeporavo ha emongu'e Partido ha Movimiento político-kuéra rehegua.

ARTÍCULO 274 ·
Ñemoĩmba rehegua

Justicia Elctoral-pe oĩ Tribunal Superior de Justicia Electoral, umi Juzgado-kuéra, umi Fiscalía ha avei umi léi remimoĩmby; léi avei omohendáva'erã hekorã ha hembiaporã.

ARTÍCULO 275 ·
Tribunal Superior de Justicia Electoral rehegua

Tribunal Superior de Justicia Electoral oguerekóta mbohapy miembro oñemoĩtava ha ikatútava oñemongúi umi Corte Suprema de Justicia-pe guáichante avei.

Tribunal Superior de Justicia Electoral-pe oñeime hag̃ua oñeikotevẽ: Paraguayo teéva'erã, ombotýmava'era treinta y cinco ary, oguerekóva'erã título universitario doctor derecho pegua ha ojekuaáva'erã imba'eporãha. Upéicha avei omba'apo añeteva'erãra'e iprofesión-pe, omba'apóvo Magistratura Judicial-pe térã ombo'évo universidad-pe leikuéra rehegua, diez año pukukue. Ko'ã tembiapo ikatu omboguata jojapára'e ỹrõ peteĩteĩ.

Léi he'íva'erã mba'éicharõpa ikatúta hembiapoukapy ojegueraha ohecha hag̃ua Corte Suprema, ha omohenda hag̃ua mbykyveháicha.

Moakãha IV · Ambue organismo-kuéra Estado pegua rehegua

Pehẽngue I · Tetãygua pysyrõha rehegua

ARTÍCULO 276 ·
Tetãygua pysyrõha rehegua

Tetãygua pysyrõha ha'e peteĩ Parlamento rembijokuái oguerekóva hembiaporã apytépe derecho humano ñepysyrõ, tetãyguakuéra jerure ñehendu ha hembipotáre ñeñangareko. Mba'evéicharõ ndaikatúi ojapo Juez-kuéra rembiapo tee ha mburuvichakuéra rembiapo tee.

ARTÍCULO 277 ·
Ta'e ae, ñemoĩ ha ñemoingúi rehegua

Tetãygua Pysyrõha omba'apo ha'e ae ha ndaikatúi oñemongúivo oĩmeháicha rei. Iñemoĩ ojapo Diputado-kuéra Cámara, mbohapy vorégui mokõi voto rupive, oiporavokuévo mbohapy candidato apytégui; ko'ãvape oikuave'ẽva'erã Senado ha oĩta cinco ary hembiapópe ojoja hag̃uáicha Parlamentario-kuéra jeporavo árare. Ikatu ojehupijey ha ikatu oñemongúi avei hembiapo vaírõ ijapykápe; upevarã ojeporúta aporeko juicio político-pe g̃uarã oĩva ko Leiguasúpe.

ARTÍCULO 278 ·
Oñekotevẽva, jogueraha'ỹ ha jepokuaa'ỹ rehegua

Tetãygua Pysyrõha oguerekóva'erã umi ojejeruréva Diputado-rãme, hembiapo ndojoguerahái ambue tembiapo ndive ha ndaikatúi ojepoko hese, umi juez-icha avei. Oĩ aja ijapykápe ndaikatúi oguereko ambue tembiapo Estádo-pe g̃uarã ha ndoikéva'erãi política partidaria-pe.

ARTÍCULO 279 ·
Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua

Tetãygua Pysyrõha oguereko ko'ã tembiaporã tee ha ko'ã tembiaporã katu:

1 Ohendu ha oikuaareka mba'evai apokue, ñemombe'u ha jerurekuéra derecho humano rehegua ha ambueve mba'e ko Leiguasu ha léi omoĩva;

2 Ojerure mburuvichakuérape, iguyrépe ha yvateveguápe, policía ha maymáva ñangarekohápe, marandu oikotevẽva ikatu hag̃uáicha ojapo porãve hembiapo; ndaikatúi oñeñomívo chugui mba'eve. Ikatu oike opa rupi, oĩma guive denuncia tekotevẽva omysakã, ha ikatu avei ojapo umi mba'e ijehegui, oĩ'ỹre denuncia;

3 Ogueroyrõ tetãpýre oĩ ramo mba'e vai ojejapova'ekue derecho humano contra-pe;

4 Omombe'u ñavõ ary hembiapokue mokoĩve Cámara Congreso peguápe;

5 Ojapo ha omosarambi marandu derecho humano rehegua, oĩ ramo ha'e ohechaháicha, mba'e oikotevẽva tetã jehechakuaa; ha

6 Maymave mba'e léipe oje'éva.

ARTÍCULO 280 ·
Tembiaporã tee rehegua

Léipe oĩva'erã hembiaporã ikatu hag̃uáicha iñañete, ha ikatu avei oñemoĩ pysyrõhára Departamento ha Municipio-pe.

Pehẽngue II · Contraloría General de la República rehegua

ARTÍCULO 281 · Heko, hetakue ha oĩ arekue rehegua

Contraloría General de la República omañáva'erã a mba'éichapa oñemboguata tembiapo, tetã, Departamento ha Municipio-kuéra viru rehegua, Leiguasu ha ambuekuéra léipe he'iháicha. Oku'e ijeheguite hembiapo ha iviru porúpe. Contraloría mboguata oĩ peteĩ contralor ha subcontralor pópe; ko'ãva ha'éva'erã Paraguayo teete, treinta ary ombotýva'ekue, ha ojegraduava'ekue Derecho térã Ciencias Económicas, Administrativa térã Contablepe. Mokõivévape omoĩ Cámara de Diputado, teta tee rupive, mbohapy candidato omoĩva Cámara de Senadores apytégui, teta tee rupive avei. Oĩ hembiapópe cinco ary pukukue, ha upéva ndojojáiva'erã tetã Rendotaguasu ñeĩme pukukuére, ha ikatu oĩve ambue cinco ary, Senador ha Diputadokuéra upéicha omoneĩ ramo. Oĩ aja pukukue ndaikatúi oñemongúi, ndaha'éirõ hembiapovai ha hembiapo tee mboguata vaikuére.

ARTÍCULO 282 · Mombe'u ha jehechakue remiandu rehegua

Tetã Rendotaguasu ha'e rupi Estado mboguata myakãhára, omog̃uahẽva'erã Contraloría-pe irundy jasy ary pyahu oñepyrũ haguépe, mba'éichapa ojeporúra'e Presupuesto ary ohasava'ekuépe. Cuatro jasy uperireguápe Contraloría omoguahẽva'erã Congreso-pe imombe'u ha ijehechakue remiandu, ohesa'ỹijo hag̃ua peteĩteĩva Camara-kuéra.

ARTÍCULO 283 ·
Tembiaporã tee ha tembiaporã katu rehegua

Contralor General de la República rembiaporã ko'ãva:

1 Oguereko hesápe opaite herekopy Estado mba'éva, moĩmbure región pegua térã departamento pegua mba'éva, municipalidad, Banco Central ha ambuekuéra Banco del Estado ỹrõ Estado omoĩha iviru; umi imoĩmbyre ijeheguite oku'éva, umi iviru teéva ha empresa Estado mba'éva ỹrõ katu iviru omoĩha mba'éva;

2 Omaña mba'éichapa ojeporu ha oñemohu'ã Presupuesto Guasu Tetãmegua;

3 Omaña mba'éichapa ojeporu ha oñemohu'ã umi moĩmbyrekuéra presupuesto oñemboysýiva punto 1-pe; avei ohesa'ỹijo kuatia oĩha iviru ha imba'erekopy;

4 Omaña mba'éichapa omoĩ kuatiáre viru rehegua umi empresa térã moĩmbyre heta tetã mba'éva oĩhápe Estado viru, iñe'ẽme'ẽnguéra he'iháicha;

5 Ojerure tomombe'u hembiapokue mayma tekove ỹrõ herekopy opaichaguáva, omomba'apóva viru ỹrõ servicio Estado peguáva; avei moĩmbyre región peguáva, Departamento peguávape, ha municipio-kuérape, ha ko'ãva omoĩva'erã katuete ipópe mayma kuatia ha tembiapokue rechaukaha oikotevẽva;

6 Ohendu ñe'ẽme'ẽ umi Estado-pe omba'apóvagui imba'erekopy rehegua; oñongatu ko'ãva; ha he'i ojokupytýpa iñemombe'u ohejakuevogua hembiapo ndive;

7 Omoĝuahẽ justicia ha Poder Ejecutivo-pe mayma tembiapo vai ha'e oikuaáva hembiapo tee omboguatávo; ho'a vaikuaa avei chupe umi mba'e hendape'ỹ ojapó-

va temimoĩnguéra ipoguýpe oĩva, sapy'ánte ha'e voi ndojapóĩrõ hekopete hembiaporã; ha

8 Umi ambue tembiaporã omoĩva ko Leiguasu ha ambue leikuéra.

ARTÍCULO 284 ·
Jepoko'ỹ, ikatu'ỹva ha ñemongúi rehegua

Umi juez-chaiténte avei, contralor-kuéra rehe ndaikatúi ojepoko, ha ndaidatúi oguereko ambue tembiapo. Oñemongúitarõ katu ojejapóva'erã juicio político he'i háicha.

Pehẽngue III · Banca Central del Estado rehegua

ARTÍCULO 285 ·
Heko hembiaporã tee ha hembiaporã katu rehegua

Oñemoĩ peteĩ Banco Central Estado mba'éva, aporekópe ha'evéva. Ha'e mante ikatu ojapo tetã viru; ha economía ñemboguata Gobierno ojapóva ryepýpe, oike ambuekuéra organismo técnico Estado pegua ndive, ombohape hag̃ua viru ñemboguata, iporuka ha iñemu rehegua; ha'e responsable imboguata ha imongakuaa rehe, añangarekóvo hepyreko tapia hag̃uáre.

ARTÍCULO 286 ·
Ikatu'ỹva rehegua

Banca Central del Estado ndaikatúi ojapo:

1 Oiporuka viru Estado rembiapóre ojepaga hag̃ua oi'ỹre presupuesto-pe; ikatúta:

A Ome'ẽ voive sapy'arã viru upe arýpe g̃uarã impuestokuére ijatýva;

B Oúrõ peteĩ jehasa asy guasu tetãpýpe, Poder Ejecutivo he'i ramo upéicha ha Cámara de Senadores omoneĩ ramo.

2 Ojapo mba'evéichagua jekupyty, tembiaporã térã temikotevẽrã oporombojuavýva, máva rehegua mba'apoha ha moĩmbyre omba'apo jojáva peteĩ mba'épe rehegua;

3 Omba'apo máva ndive ha temimoĩnguekuéra ndive oike'ỹva tetã viru rekópe, terã moĩmbyre viru ñemongu'erã apegua térã ambue tetã mba'éva.

ARTÍCULO 287 ·
Ijoaju reko ha iñemongu'e rehegua

Léipe oĩne mba'éichapa oñemohenda ha omba'apóva'erã Banca Central del Estado, ombohapeháicha ko Leiguasu. Banca Central omoĩva'erã Poder Ejecutivo ha Congreso Nacional pópe hembiapotee ñemboguata rehegua marandu.

Tepysã III · Estado de Excepción rehegua

ARTÍCULO 288 ·
Kuaapyrã, mba'éicharõpa, ipukukue ha arapa'ũnguéra rehegua

Oiko ramo ñorairõ ambue tetã ndive, ojedeclara térã ojedeclara'ỹva, térã oiko ramo sarambiguasu tetãpýpe ombyaikuaáva Leiguasúpe térã institución ha'e omoĩvape, upéicharõ Congreso térã Poder Ejecutivo odeclarakuaa Estado de Excepción, ohupitýva tetãpýpe tuichakue javeve ỹrõ peteĩ vorénte, hi'arekuépe ndaikatúiva ohasa sesenta ára hetave ramo. Oĩmérõ ra'e odeclara Poder Ejecutivo, Congreso upéva ikatu omoneĩ ỹrõ mbotove cuarenta y ocho aravo ohasa mboyve.

Upe sesenta ára pukukue ikatúta ojepysove ambue treinta ára rysýi peve, mokõivéva Cámara upéicha ha'i ramo tetave tee rupive. Congreso ndaijatýi aja, Poder Ejecutivo ikatu omoĩ peteĩ jey, Estado de Excepción ndaipukuveiva'erã treinta áragui, ha katu tekotevẽta omoĩ upéi Congreso-pe rembiecharã umi ocho ára oúvape, omoneĩ térã ombotove hag̃ua; ijaty hag̃ua upevarãite léi voi ohenói Congreso-pe.

Decreto térã léi oñemoĩha Estado de Excepción, omombe'úva'erã mba'érepa oñemoĩ, araka'e pevépa oĩta, mamo pevépa ohupyty tetãpýpe, ha mba'e derecho rehepa opoko.

Oĩ aja pukukue Estado de Excepción, Poder Ejecutivo ikatúva ojapo, Decreto peteĩteĩ rupive, ha'e: Oñemonambi umi tekove oñembojáva hese oikeha oĩmeraẽva umi mba'épe, ojereraha peteĩ hendágui ambue hendápe tetãpýpe, ha ndojehejái ojejapo aty ha ñeñandukapa-

guasu. Opaite ko'ãicharõ, tapicha oñembojaha umi mba'e, ikatúta osẽse ramo osẽ ko tetãgui.

Poder Ejecutivo py'ae omombe'úva'erã Corte Suprema de Justicia-pe umi oñembokotýva Estado de Excepción rupi, mamópa oñembokoty, térã mamópa ojeguerahára'e, ikatu hag̃uáicha Juez-kuéra oho ohecha.

Umi oñemonambíva Estado de Excepción-rupi ojeguerekóva'erã vai tenda hesãi ha ipotĩhápe, ndaha'éiva mba'e vai apohakuérape g̃uarãva, ỹrõ ojehejáve'erã hogaitépe. Ojeguererováva katu oñemoĩva'erã umi ojeikoha rupi ha oĩ katu'ỹha rupi mba'asy.

Estado de Excepción ñemoĩ ndopokova'erãi umi Poder del Estado rembiapo teére ha ndohejareiva'erãi Leiguasu he'íva, tenonderãite Habeas Corpus ñemoañete.

Congreso, tetave tee rupive, ikatu omopu'ã Estado de Excepción, ohechakuaa ramo ndaiporiveimaha mba'érapa oĩ hag̃ua.

Opa rire Estado de Excepción, Poder Ejecutivo omombe'úva'erã Congreso-pe, cinco ára ohasa mboyve, mayma ojapóva'ekue upéva oĩ aja.

Tepysã IV · Leiguasu ñembopyahu ha iñemyatyrõ rehegua

ARTÍCULO 289 ·
Ñembopyahu rehegua

Ko Leiguasu ikatúta oñembopyahu diez ary oñemboaje haguépe. Ojerurekuaa oñembopyahu hag̃ua, irundy vorégui peteĩ léi apohakuéra oĩmeraẽva Cámara pegua, tetã Rendotaguasu, ỹrõ treinta mil poravohára, omoĩ ramo héra kuatiáre upevarã. Ojekuaaauka hag̃ua tekotevẽha oñembopyahu omo-neĩva'erã katuete mbohapy vorégui mokõi tetave tee rupi mokõivéva Cámara pegua. Ojekuaaauka rire tekotevẽha oñembopyahu, Tribunal Superior de Justicia Electoral ohenóĩva'erã jeporavorã tetãpýpe, ciento ochenta ára mboyve oñembojo'a'ỹre jeporavo ambue ndive. Tetã Atyguasupavẽ Moĩmbahára retakue ndaikatúi ohasávo Congreso pegua retakuégui. Léipe he'íne mba'eichaguápa ojeporavova'erã ha umi mba'e ko'ãva ojapokuaa'ỹva. Convencional-kuéra rehe ndaikatúi ojepoko umi Congreso peguaichaiténte avei. Oñemoañete vove Leiguasu pyahu, upete guive oñemboaje ijeheguiete.

ARTÍCULO 290 ·
Ñemyatyrõ rehegua

Ohasa rire mbohapy ary ko Leiguasu oñemboaje hague, ikatúma oñemyatyrõ ojerure ramo irundy vorégui peteĩ (25%) léi apoharakuéra oimeraẽva Cámara pegua, tetã Rendotaguasu, térã treinta mil poravohára, kuatia rupive. Opaite ñemyatyrõ hag̃ua tekotevẽ oñemoneĩ Cámara oñemoñepyrũ haguépe, tetave tee rupive. Upe rire, tekotevẽta upeichaite avei ojejapo ambue Cámara-pe.

Oimeraẽva Cámara pe ndojehupytýi ramo tetave tekotevẽva, ojeguerekóta oñembotovéva ramo upe ñemyatyrõ ha ndaikatumo'ãvéima ojehecha peteĩ ary ohasa mboyve. Omoneĩ rire ñemyatyrõ mokõivéva cámara, oñemoĝuahẽva'erã haipyre ipyahúva Tribunal Superior de Justicia Electoral-pe, ikatu haĝuáicha ciento ochenta ára ohasa mboyve, oñehenói tetãygua oiko haĝua peteĩ ñeporanduguasu. Upépe oñemoneĩ ramo, upe ñemyatyrõ oñemoneĩma ha opytaitéma Leiguasúpe. Oñembotove ramo katu ndaikatuvéima ojepoko jey upe púnto upévare mbohapy ary mboyve. Ndaikatúi ojeporu aporeko* oñemoĩva ñemyatyrõrã, ñembopyahurã mante, umi oñeñe'ẽhápe mba'éichapa oikóva'erã mburuvichakuéra jeporavo, iñemoĩ, hi'arekueha hembiaporã katu rehegua, maymáva pokatu Estado pegua-kuérape, térã umi oje'éva moakahã I, II, III ha IV, tepysã II, parte I-pe rehegua.

ARTÍCULO 291 ·
Tetã Atyuguasupavẽ moĩmbahára pokatu rehegua

Tetã Atyguasupavẽ Moĩmbahára noñasãingói ambuekuéra pokatu oĩmava rehe. Omba'apo pukukue ñembopyahu térã ñemyatyrõ apópe, upévante ojapóva'erã, ambue mba'épe oike'ỹre. Noñemomba'éva'erãi umi Estado pegua Pokatukuéra rembiaporãre, ha ndaikatúi omongúi mburuvichakuérape, omombykyve térã oipysove hi'are pukukue.

Tepysã v · Temimoĩ ipahapegua ha sapy'agua

ARTÍCULO 1 ·

Ko Leiguasu kóva ovale ko ára guive. Oñemboaje ijehegui opávo ko ára. Aporeko ojeporúva'ekue ko Leiguasu apópe, iñemoĩ ha ikuaauka, ha tembiapoukapy ipypegua, ndaikatuvéima ojehecha jey ha oñemoambue, ndaha'éima guive ñembopyahu térã ñemyatyrõ aporekópe. Leiguasu añemoĩva'ekue 1967-pe Agosto 25-ramo, ha ñemyatyrõ oikova'ekue 1977-pe, ojepe'aitéma jepénte oikova'erã gueteri ko título-pe he'iháicha .

ARTÍCULO 2 ·

Tetã Rendotaguasu, Congreso ha Corte Suprema de Justicia Presidente ome'ẽva'erã iñe'ẽ ojapo ha ojapoukataha ko Leiguasu he'íva, tetã atyguasu pavẽ moĩmbahára rovake 1992-pe junio 20-ramo.

ARTÍCULO 3 ·

República Presidente, Senador ha Diputado-kuéra ohovéta hese peteĩteĩva hembiapópe, mburuvichakuéra ojeporavóva 1993-pe ojupi peve. Hembiaporã tee ha hembiaporã katúne opaite he'íva ko Leiguasu Presidentepe g̃uarã, Congreso pegua kuérape g̃uarã. Upe Congreso ndaikatúi oñemohendague. Ojupi peve Senador ha Diputado-kuéra ojeporavóva 1993-pe, tembiapo léi oñemoĩ hag̃ua oikóne ohechau-kaháicha umi artículo 154 guive 167 peve, Leiguasu 1967-pe guarépe.

ARTÍCULO 4 ·

Jeporavoguasu oikótava ojehupi hag̃ua Republica Presidente, Vicepresidente, Senador ha Diputado-kuéra, Gobernador ha Junta Departamental peguakuéra oikóva'erã ojejapopaite peteĩ árape omoĩva'erãva Tribunal Electoral Paraguaipegua, Abril 15 ára ha mayo 15 arapa'ũme, 1993-pe. Ko'ã mburuvicha oguapýva'erã Agosto 15 ramo 1993-pe, ndaha'éima guive Parlamentario-kuéra, oguapýtava Julio 1 guive upe arýpe.

ARTÍCULO 5 ·

Ambuekuéra mburuvicha ha opaite tembijokuaikuéra omboguatavéva'erã ohóvo hembiapo ohupity peve ára osẽ hag̃ua, oheja haguéicha Leiguasu 1967-pe guare, ha og̃uahẽvo upe ára ne'ĩrã ramo oñemoĩ hekoviarãnguéra, omba'apovéva'erã ohóvo oike peve ipyruha. Ha'ekuéra ikatu oñemohendague, ambue tembijokuái ha Juez-kuéra rupi, oñemoĩva sapy'amirãicha ha ohechauka háicha Leiguasu 1967-pe guare. Umi péicha ojehupíva hi'aréne hikuái ojeporavo peve hekoviarãnguéra, he'iháicha ko Leiguasu kóva. Upéicha avei omba'apovéva'erã ohóvo Contralor General ha Sub Contralor, oñemoĩ meve hekoviarã, ohechaukaháicha artículo 281 ko Leiguasu pegua.

ARTÍCULO 6 ·

Oiko mboyve jeporavoguasu voto rupive tetã tuichakuére, 1993-pe, oiporavo hag̃ua República Presidente, Senador, Diputado, Gobernador ha Junta Departamental peguakuéra, ojeporúta umi organismo electoral-kuéra ko'ãg̃a oĩva voihína: Junta Electoral Central, Junta Electoral Seccional ha Tribunal Electoral-kuéra. Ko'ãva oku'éta Código Electoral he'iháicha noĩrima guive ko Leiguasu contra-pe.

ARTÍCULO 7 ·

Tetã rembijokuái ha Juez-kuéra ñemoĩ oikotevẽva jehecharaẽ Congreso térã oimeraẽva Cámara-pe, térã omyenonde hag̃ua tembiapo pyahu omoĩva ko Leiguasu, ỹrõ katu imohenda iñambue ramo Leiguasu 1967-pe guare omoĩva'ekuégui, ndaikatúi ojejapóvo ojupi mboyve mburuvichakuéra ojeporavóva 1993-pe, ndaha'éi ramo umi artículo 9, kóva ko título-pegua ohechaukáva.

ARTÍCULO 8 ·

Juez-kuéra oñemoneĩva hembiaporãme ohechaukaháicha kóva ko Leiguasu, opytáma okuive'ỹ hag̃ua, he'iháicha vore mokõiha artículo 252-pe «Juez-kuéra ñemongui'ỹ rehegua», mokõi jeyha oñemoneĩ hague guive.

ARTÍCULO 9 ·

Umi Juez-kuérape ohakã'i'ótava ha hembiapokuerakue ohesa'ỹijótava ojeporavóva'era peteĩteĩha peteĩteĩ pokatukuéra ñekuave'ẽ rupi, sesenta ára ohasa mboyve ko Leiguasu kóva osẽhague. Noñemoĩri aja pukukue Consejo de la Magistratura, ipypeguakuéra oikéva'erã ipype, peteĩ mbo'ehára, cada Facultad de Derecho-pegua Consejo Directivo kuave'ẽ rupi. Kóva ko Jurado-pe oñembohasáva'erã ahecha ha ohakã'i'o hag̃ua denuncia oĩva guive ko'ag̃aite Corte Suprema de Justicia-pe. Nosẽi aja pukukue upe léi upéva, ovalénte he'íva rehegua Ley 879/ 81, «Código de Organización Judicial». Jurado de Enjuiciamiento de Magistrado oñemoĩva kóva ko artículo rupi, hi'aréne ijapykápe léi osẽva upevarã he'iháicha.

ARTÍCULO 10 ·

Procurador General oñemoĩ'ỹ aja, umi Tembijokuái omba'apovahína ko'ãğa upépe, hembiaporã katúne artículo 246 he'ihaichaite.

ARTÍCULO 11 ·

Osẽ mboyve léi omohendáva Departamento ñemboguata, umi Gobernador ha Junda Departamental ojeporavóva, oku'éta ko Leiguasu he'íháichante. Umi Delegado de Gobierno ko'ãğa oĩvahína ha umi oĩva'ekue upéva upe apykápe, 1991 ha 1992 aja, ndaikatúi ojeporavo gobernador-rã ni Diputado-rã jeporavo guasu oikótavape 1993 arýpe. Osẽ mboyve léi omohendáva departamento ñemboguata, Junta Departamental-kuéra oguerekóta mbovyvérõ siete miembro ha hetavérõ veintiún miembro. Tribunal Electoral Paraguaipegua he'íva'erã mboy miembro-pa oguerekóta umi Junta Departamental; upevarã omañáva'erã tetãygua oporoporavokuaáva retakue umi peteĩteĩva departamento-háre.

ARTÍCULO 12 ·

Ogakuéra oĩhápe ko'ãğa umi Delegación de Gobierno ohasa ijeheguite, Gobierno Departamental akãre ha opytáma imba'erãite ohepyme'ẽ'ỹre mba'eve hese.

ARTÍCULO 13 ·

Oğuahẽrõ primero de Octubre de 1992 ha umi Departamento «Chaco» ha «Nueva Asunción» ne'ĩrarõ gueteri oñemohenda jeporavorã, mokõive Diputado imba'éva ojeporavóta Colegio Electoral Departamento-pe. Presidente Hayes, Boquerón ha Alto Paraguaipegua rupi; ojehecháva'erã upevarã poravohára tetãygua retakue umi Departamento-pe.

ARTÍCULO 14 ·

Senador vitalicio reko ohupity República Presidente-rõ oĩvape oñemoañetévo ko Leiguasu ha ndohupitýi avave ha'e mboyve guarépe.

ARTÍCULO 15 ·

Oiko mboyve aja pukukue ambue Tetã Atuguasupavẽ Moĩmahára, maymáva oĩva'ekuépe kóva ko Constituyente-pe, oje'eva'erã «Ciudadano Convencional».

ARTÍCULO 16 ·

Mba'ekuéra herekopy ojoguáva'ekue Convención ha umi oñeme'ẽ reíva'ekue chupe, ohasapa Poder Legislativo-pe ohepyme'ẽ'ỹre mba'eve.

ARTÍCULO 17 ·

Banco Central del Paraguáipe ojeheja ha upépe oñeñangarekóva'erã hese, opaichagua kuatia, diario ha acta-kuéra osẽva'ekue atyguasu ha Comisión Redactora-gui, Poder Legislativo rérape. Upépe oĩta kuatia osẽ meve Léi he'íva oñembohasapa hağua Archivo Nacional-pe.

ARTÍCULO 18 ·

Poder Ejecutivo oguenohẽukáva'erã Estado rérape ko Leiguasu 10.000 ejemplares; castellano ha guaraníme. Nahesakãi ramo guaraníme imbohasapyre, ojehechava'erã haipy castellano-pe. Tetãrekombo'e rupi oñehesa'ỹijova'erã ko Leiguasu.

ARTÍCULO 19 ·

Hesakã hağua mamoite pevépa oğuahẽ ko Leiguasu he'íva jeporavo jo'áre, oñemoinge avei kóva ko periodo constitucional maymáva Estado pokatúpe oguapývape ğuarã.

ARTÍCULO 20 ·

Tetã Atuguasupavẽ Moĩmbahára omotenondéva ha ipytyvõharakuéra, omboguapýva'erã héra Leiguasu haipyre tenondeguáre. Convención Acta pahaitegua oñemoañete ha ojehaihápe ko Leiguasu ipukukue javeve rehe avei, omboguapýva'erã héra Convención Nacional Constituyente Motenondehára ha ipytyvoharakuéra. Umi Convencional omboguapyséva héra avei upe acta-pe, ikatu ojapo ha upéicha oĩ hag̃ua peteĩ documento añónte, opytava'erã Poder Legislativo-pe oñeñangareko hag̃ua hese. Iñañetéma ko Leiguasu. Henohẽmbyre Tetã Ayguasupavẽ Moĩmbahára koty mba'apohágui, Junio 20 jave 1992-pe, tetã Paraguái tavaguasu, táva Paraguaýpe.